

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

MİDYAT'TA EVLENME GELENEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Neşe ÖZCAN

Enstitü Anabilim Dalı: Folklor ve Müzikoloji

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Sertan DEMİR

MAYIS – 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

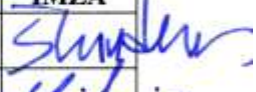
MİDYAT'TA EVLENME GELENEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Neşe ÖZCAN

Enstitü Anabilim Dalı: Folklor ve Müzikoloji

“Bu tez/....../201.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç.Dr. Murat İSKENDER	BASARILI	
Yrd. Doç. Dr. Kâmil AKDEMİR	BASARILI	
Yrd. Doç. Dr. Serhan İSMİR	BASARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Neşe ÖZCAN

25.05.2016

ÖNSÖZ

Asırlar boyunca gelmiş geçmiş birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Mezopotamya, bu özelliği ile büyük bir öneme sahiptir. Burayı ele geçiren her medeniyet, burada kendi kültüründen izler bırakarak kültürel anlamda bir zenginliğin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunun en büyük delili olarak ise Mardin yöresindeki köklü kültür gösterilebilir.

Mardin, geçmişteki izlerinden dolayı günümüzde farklı etnik ve dinsel temele sahip toplulukları bünyesinde barındırmaktadır. Bu özelliği ile kültürel, tarihi ve siyasi açıdan çok önemli bir konuma sahiptir. Bu konuma ulaşmasında en büyük katkıyı sağlayan etkenlerden biri ise adeta onun bir minyatürü olan Midyat ilçesidir.

Mardin için bir marka olan Midyat, bünyesinde barındırdığı dini grupların etkisiyle “ibadet edenlerin dağı” ismiyle ün yapmış ve yine yörede yaşayan etnik grupların çeşitliliği iledeyim yerinde ise rengârenk bir çiçek bahçesini andırmaktadır. Böyle bir bahçeyi görüp onun esrarengiz güzelliğine kapılmamak dolayısıyla bu güzelliği merak etmemek mümkün değildir.

Midyat’ta yaşayan etnik gruplar bir arada yaşayıp, kültürel varlıklarını ve geleneklerini korumaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla böyle bir yerde, özellikle düğün konusunu çalışmadaki maksadım; düğün kavramının içerisinde birçok sosyal normu barındırıyor olması ve bu nedenle buradaki halkın örf, adet ve gelenek, görenekleriyle ilgili çok önemli bilgiler elde edeceğim inancına sahip olmamdan kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında görüş ve önerilerinden faydalandığım, çalışmamın her safhasında beni akademik bilgilere yönlendiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sertan DEMİR’e içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Savunma sınavı sırasında jüri üyeleri Prof. M. Şenel ÖNALDI, Doç. Dr. Murat İSKENDER ve Yrd. Doç. Dr. Müslüm AKDEMİR çalışmamın son haline gelmesinde değerli katkılar yapmışlardır. Bu vesileyle tüm hocalarıma ve değerli arkadaşım Cengiz BAYKARA’ya, çalışmamın hazırlanması ile ilgili bilgilerine başvurduğum, benden yardımlarını esirgemeyen kaynak kişilere ve iş arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Neşe ÖZCAN

25.05.2016

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
RESİM LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii

GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: EVLİLİKLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. Evlilik Kavramı.....	5
1.2. Evliliğin Amacı ve Fonksiyonları	6
1.3. Evlilikte Eşler Arası Uyum	6
1.4. Evliliğin Dini Boyutu.....	9
1.5. Evliliğin Hukuki Boyutu	10
1.6. Sosyolojik Açıdan Ülkemizdeki Evlilik Çeşitleri	11
1.6.1. Görücü Usulü ile Evlenme.....	12
1.6.2. Başlık Parası Karşılığında Evlenme.....	13
1.6.3. Berdel Evlilik	14
1.6.4. Para Karşılığı Evlenme	14
1.6.5. Beşik Kertme	15
1.6.6. Kuma Getirme.....	15
1.6.7. Ölen Kardeşin Karısıyla Evlenme (Levirat)	16
1.6.8. Baldızla Evlilik (Sorarat)	16
1.6.9. Akraba Evliliği.....	16
1.6.10. Erken Evlilik	17
1.6.11. Tanışıp Anlaşarak Evlenme	18
1.6.12 . Çok Eşli Evlilik.....	18

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YÖRENİN GENEL ÖZELLİKLERİ 19

2.1. Midyat İlçesi.....	19
2.1.1. Midyat'ın Tarihi.....	19
2.1.2. Coğrafi Yapısı.....	20
2.1.3. Ekonomik Yapısı	21
2.1.4. Tarım ve Hayvancılık.....	21
2.1.5. Nüfusu.....	22
2.1.6. Sosyo - Kültürel Yapısı.....	23
2.2. Midyat İlçesindeki Etnik Gruplar	27
2.2.1. Mıhalmiler (Araplar).....	27
2.2.2. Kürtler	32
2.2.3. Yezidiler (Ezidiler)	33
2.2.4. Süryaniler (Hristiyanlar)	38
2.2.5. Türkler.....	42
2.2.6. Becirmaniler (Seyyidler).....	43
2.2.7.Kareçiler (Mıtrıblar).....	45

BÖLÜM 3: YÖNTEM 46

3.1. Araştırma Modeli	46
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	46
3.3. Verilerin Toplanması	47
3.4. Sınırlılıklar	47
3.5. Varsayımlar	48
3.6. İstatistiksel Analiz.....	48

BÖLÜM 4: MİDYAT İLÇESİNDE EVLENME GELENEĞİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM..... 49

4.1. Evlenme Biçimleri	49
4.2. Evlendirme Yaşı.....	53
4.3. Evlenme İsteğini Belli Etme Yöntemleri	54
4.4. Düğün Öncesi.....	55
4.4.1. Kısmet Açma	55

4.4.2. Gelin/Güvey Seçimi.....	57
4.4.3. Görücülük/Dünürçülük (Kız İsteme/Kız Bakma)	58
4.4.4. Söz Kesme/Tatlı Yeme	62
4.4.5. Nişan – Nişanlılık	64
4.5. Düğün Süreci.....	70
4.5.1. Çeyiz	70
4.5.2. Kına Gecesi	73
4.5.3. Esas Düğün (Gelin Alma / Gelin İndirme)	77
4.5.4. Nikâh ve Gerdek	88
4.5.5. Düğün Sonrası.....	93
4.5.5.1. Duvak	93
SONUÇ.....	97
EKLER.....	110
ÖZGEÇMİŞ.....	118

KISALTMALAR

SPSS : Statical Package for Social Sciences

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MÖ : Milattan Önce

KM : Kilometre

YY : Yüzyıl

VB : Ve Benzeri

N : Kişi Sayısı

K : Kişi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın örneklem grubuna ilişkin tanımlayıcı bilgiler	46
--	----

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Midyat'ta kız isteme sürecinde damat tarafından istenilen bazı ziynet eşyaları	61
Resim 2: Midyat'ta Yezidilerin düğünleri için bastırdıkları bir davetiye	66
Resim 3: Midyat'ta nişan törenlerinde giyilen kıyafetler	67
Resim 4: Midyat yöresindeki geleneklere uygun çeyiz işlemeleri	70
Resim 5: Midyat'ta kına geceleri yapılan eğlencelerden bir kesit	75
Resim 6: Midyat'ta kadın ve erkeklerin bir arada bulunduğu düğünden bir kesit	87
Resim 7: Ayakkabının içine para bırakma geleneğinden bir kesit	92
Resim 8: Midyat'taki düğünlerde çekilen halaylardan bir kesit	100

Tezin Başlığı: Midyat'ta Evlenme Geleneği	
Tezin Yazarı: Neşe ÖZCAN	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sertan DEMİR
Kabul Tarihi : 25 Mayıs 2016	Sayfa Sayısı : viii (ön kısım)+108 (tez)+8(Ek)
Anabilim dalı: Folklor ve Müzikoloji	Bilim Dalı:
Bu araştırmanın amacı Mardin ilinin Midyat ilçesindeki evlenme geleneklerini yörede yaşayan insanların görüşlerine göre incelemektir. Araştırmaya Midyat ilçesinde yaşayan 38 kişi katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından literatür ve yörenin gelenekleri hakkındaki mevcut bilgiler göz önünde bulundurularak hazırlanan 126 soruluk anket kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket örneklem grubundaki bireyler ile yüz yüze görüşme yöntemine göre doldurulmuştur. Katılımcıların anket sorularına verdikleri cevapların içerik yorumlamaları yapılarak yöre halkının görüşlerine göre Midyat ilçesindeki evlenme geleneğine ilişkin somut veriler elde edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımlarının belirlenmesinde ise SPSS 22.0 for Windows programında Frekans analizi kullanılmıştır. Bunun yanında araştırma bulguları ilgili literatür kaynakları ışığında tartışılmıştır. Araştırmanın sonunda Midyat ilçesinde yaşayan kişilerin görüşleri doğrultusunda yörenin evlenme öncesi, düğün süreci ve düğün sonrası yapılan etkinliklere ilişkin gelenekleri ortaya çıkarılmıştır. Bu kapsamda yörede evlendirme biçimleri, evlilik çağı - evlilik yaşı, evlenme isteğini belli etme, düğün öncesi, kısmet açma, gelin/güvey seçimi, görücülük/dünürçülük-kız isteme/kız bakma, söz kesme/tatlı yeme, nişan-nişanlılık, düğün, çeyiz, kına gecesi, esas düğün (gelin alma/gelin indirme), nikâh ve gerdek, düğün sonrası yapılanlar ve duvak uygulamaları hakkında somut veriler ortaya konulmuştur. Araştırma sonunda elde edilen bulguların yöredeki evlenme geleneklerine ilişkin toplumun bilgilendirilmesine ve yörenin tanıtımına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.	
Anahtar Kelimeler: Mardin, Midyat, Gelenek, Töre, Evlilik	

Title of the Thesis: Wedding Tradition in Midyat	
Author: Neşe ÖZCAN	Supervisor: Asst. Assoc. Sertan DEMİR
Date: 25 Mayıs 2016	Nu.of pages: viii (pre text)+108 (main body)+8(app.)
Department: Folklore and Musicology	Subfield:
The purpose of this study is to examine wedding traditions in Midyat town in Mardin City in terms of people' opinions living in region. 38 individuals living in Midyat town participated to study. 126-questions questionnaire form, which was prepared by researcher by taking into consideration actual information about region and literature, were used in study. Questionnaire which was used as data collection material was filled via face to face meeting method with individuals who are sample group. Concrete data concerning wedding tradition in Midyat town by making interpretation content of participants' answers to questionnaire were obtained. Frequency analysis in SPSS 22.0 for Windows package program was used in identification of participant' distributions as demographic aspects. In result of study, traditions concerning activities doing before marriage, wedding period and after wedding were revealed in the light of opinions of individuals living in Midyat town. In this context, concrete data about marrying of types, marriage age – marriage period, express marriage demand, before wedding, fortune opening, bride/groom selection, matchmaking/father-mother in love-asking/look female, betrothal/ dessert eating, badge-engagement, wedding, dowry, henna night, main wedding (taking bride/taking landing), nuptial and bridal, done after wedding and veil application were produced. It in thought that results obtained in the end of research contribute to inform of society concerning wedding traditions and introduction of region.	
Keywords: Mardin, Midyat, Tradition, Custom, Marriage	

GİRİŞ

Toplumların bilincini, dokusunu yansıtan değişmez kurallar vardır. Gelenek ve görenekler bu kurallar içerisinde yer almakta ve insanlar için büyük önem taşımaktadır. Toplumlari birbirinden ayıran, varlıklarını kabul ettiren, insanların geçmişle bağlarını kuran ve insanları bir arada yaşatan değerler bütünüdür gelenek ve görenekler. Bu değerler için adeta yaşam boyu devam edecek bir kültürün kalıplaşmış resmidir diyebiliriz. *Evlilik törenleri ve gelenekleri de bu kültürün içerisinde yer almaktadır. Evlilik, yeni yuva kurma, çocuk sahibi olarak neslin devamını sağlama gibi isteklerin ortaya konulduğu, insanoğluna itibar kazandıran bir özelliğe sahiptir. Bundan dolayı hayatın evliliğe bağlı bu önemli safhasında, yuva kurup çocuk sahibi olmak ve neslin devamı için olumlu veya olumsuz yönde etki edecek konular aile içinde dengeli şekilde yürütölerek bir ömür evliliğin devam etmesi amaçlanmaktadır* (Demir ve Bakar, 2014: 126).

İnsan, hayatı boyunca biyolojik ve kültürel olarak bazı değişimler geçirir. Bireyin yaşantısı boyunca meydana gelen bu değişimlere halk biliminde “geçiş dönemleri” denilmekte ve bu dönemler doğum, evlenme ve ölüm olarak isimlendirilmektedir. Her geçiş döneminde insanlar kendilerini yeni bir yaşam hazırlığı içerisinde bulurlar ve her geçiş döneminin kendine özgü tören ve adetleri vardır. Bu tören ve adetler bireyi yeni dönemine hazırlamak, geçişini kolaylaştırmak ve gelebilecek zararlardan korumak amacıyla yapılmaktadır. Bu geçiş dönemlerinden evlenme, soyun ve kültürün devamlılığını sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır ve bireylerin sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir.

Evlenme, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde büyük bir önem arz etmektedir. Ailenin, toplumsal yapının temeli olması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir karakter kazandırmıştır. Dünyanın her yerinde her aşaması, bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilen evlenme olayı, özellikle tören, töre, adet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir. Öte yandan toplumların tarihsel boyutları,

ekonomik yapıları, yerleşim düzenleri, üretim ilişkileri, gelenekleri, kısaca kültürleri evlenme biçimlerini de belirlemektedir (Örnek, 1977: 185).

Günümüzde kırsal bölgelerden kente göçün artması, modernleşme ve bireylerin kendi gelirlerini ailelerinden bağımsız elde etmeleriyle birlikte evlilik törenlerinde bazı değişikliklerin meydana geldiği görülmektedir. Bunun yanında insanların kariyer yapmaya çalışmaları ve eğitime önem vermeleri ile birlikte evlilik yaşlarında artış meydana gelmiş, medeni kanunların ortaya çıkması ile birlikte evlilik müessesesi hukuki bir geçerlilik kazanmış, tek eş ile evlilik oranları artmış, ayrıca evlilik kararları ailelerin değil çiftlerin anlaşmaları ile alınmaya başlanmıştır (Çatl, 2008: 45).

Farklı evlenme şekillerinin ortaya çıkmasında; yöresel faktörler, kültürel farklılıklar, eğitim durumu, sosyal ve ekonomik nedenler önemli rol oynamaktadır. Bunun yanında yukarıda da belirtildiği gibi hızlı kentleşmeden kaynaklanan toplumsal değişimlerin yeni evlenme biçimlerine zemin hazırlaması söz konusudur (Çakır, 2013: 36).

Hızlı kentleşmeye bağlı olarak günümüzde yeni biçimleri ortaya çıkan evlenme, insan yaşamındaki önemli bir dönem olmasının yanında kız ve erkeğin bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir evre olarak görülmektedir. İki gencin hayatını birleştirmesiyle bu evre gerçekleşmiş olur. Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik ile aile olabilmek adına ilk adım atılmış olur. Evlilikle gelin ve damat artık eş ve karı koca, evli barklı olmuş; anne ve baba olmak için toplumun ilk olarak öne sürdüğü şartı yerine getirmiş olurlar (Artun, 2008: 157). İki kişinin bir eve sahip olmasını sağlayan “evlenme” kelimesi sadece Türklerde vardır. Eskiden beri çekirdek aile tipinin yaygın olduğu Orta Asya ve Anadolu'da evlilik, bir erkekle bir kadının dini inançlara, yasalara, töre ve geleneklere göre herhangi bir sakıncası olmayan, toplumun bütün katlarınca uygunluk gösteren bir biçimde bir araya gelip birlikte yaşamaları ve kutsal kabul edilen aile müessesesini kurmalarıdır. Toplum yapımızın temeli sayılan ailenin oluşmasında önce ortaya çıkan düünür gezme, söz kesme, nişan, çeyiz alma, kına gecesi, düğün, gerdek gecesi, duvak gibi geleneklerin uygulanmasında ebeveynler en etkin rolleri üstlenirler (Korkmaz, 1999: 92). Bu sayede evlenme ile ilgili yapılan uygulamalarda daha sağlam adımlarla yol alındığı düşünülebilir.

Aile bir bütündür ve aile temellerinin oluşmasında ailenin önemli bir rolü vardır. Özellikle sanayileşme ve endüstrileşme süreçleri evliliğin yapısını değiştirmiş olup, söz konusu değişim değişen toplumda yaşamı sürdürmek ve uyum sağlamak açısından evliliğin yapısının anlaşılmasının ve iyi bir şekilde değerlendirilmesinin önemini arttırmaktadır. Bunun yanında evlilik ilişkileri ve eşlerin birbirlerine ilişkin algılarına (evlilikten beklentileri, evlilikten sağladıkları yarar ve doyum) yönelik çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği gözlenmektedir. Aile kurumunun evlilik yolu ile kurulması, toplumların temel taşı olarak görülmesi, sağlıklı ve doyumlu evlilik ilişkilerini betimlemeye yönelik çalışma ve araştırmalara önem verilmesine yol açmıştır (Yalçın, 2014: 251).

Çalışmanın Konusu

Evlenme gelenekleri dünyanın hemen her yerinde görülmekle birlikte, eş seçimi, eş sayısı ve evlilik törenleri, kültürlere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada da Mardin ilinin Midyat ilçesindeki evlenme geleneklerine ilişkin yapının bölgede yaşayan insanların görüşleri ışığında incelenmesi amaçlanmış ve Midyat düğünlerinde düğün öncesi, düğün süreci ve düğün sonrası yapılan uygulamalar çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Düğünler bireylerin hem birbirleriyle sağlıklı iletişim kurmalarını sağlaması hem de sosyo-kültürel açıdan birçok unsuru bünyesinde barındırması nedeniyle kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Düğünlerde insanlar birbirleriyle birlik, beraberlik, dayanışma duyguları içerisinde hareket ederler ve böylelikle aralarındaki sosyal bağ kuvvetlenir. Dinler ve diller şehri olan Midyat'ta da bunları çok net bir şekilde görmek mümkündür.

Tezin konusu, farklı kültürden insanların yer aldığı Midyat şehrimizdeki halkın düğün örf, adet ve geleneklerinin geçmişten günümüze dek birbirleriyle olan kültürel etkileşimlerini incelemesi açısından önemlidir. Bu bölgede yaşayan değişik toplumların bir bütün olarak incelenmesi, karşılaştırmalarının yapılması ve içerik itibarıyla böyle bir araştırmanın daha önceden yapılmamış olması nedeniyle de büyük önem arz etmektedir.

Çalışmanın Amacı

Çalışmamızın temel amacı, farklı din ve dilden insanları bünyesinde barındıran Midyat'ta düğün geleneklerindeki adet ve inanışları inceleyerek halk bilimine katkı sağlamaktır. Böylelikle bu zengin kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasını dolayısıyla unutulmamasını istiyoruz.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamız esnasında halk kültürü ile ilgili çalışmalarda kullanılan alan araştırması (derleme) çalışması ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemleri kullanılmıştır. Gözlem, görüşme, kılavuz, anket ve kaynak kişilerden yararlanma yöntemleri kullanılarak sahadaki kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Kaynak kişilerin belirlenmesinde ve onlara ulaşmada yöreyi çok iyi bilen kılavuz kişilerden yararlanılmıştır. Derlemeler esnasında teknik malzeme olarak ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesi kullanılarak, konuşma ve görüntüler doğru bir şekilde kaydedilmeye çalışılmıştır.

Saha araştırmasına çıkmadan önce yöre hakkında yapılmış olan çalışmalar taranarak konuyla ilgili süreli ve süresiz yayınlara ulaşma konusunda YÖK Dökümantasyon Merkezinden ve Mardinliler Eğitim ve Dayanışma Vakfı'ndan yararlanılmıştır.

BÖLÜM 1: EVLİLİKLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Evlilik Kavramı

Evlilik karşı cinsten iki kişinin kanunlar huzurunda bir araya gelerek aile kurmak için yeni bir hayata atıldıkları evrensel bir olaydır. Bireylerin çocuk sahibi olabilmek, çevreleri tarafından saygınlık görebilmek ve daha düzenli bir yaşama sahip olabilmek için başvurdukları, insanları diğer canlılardan ayıran davranış biçimlerinden biridir. *Geleneksel açıdan ele alındığı zaman geniş aileyi içeren, sosyal açıdan çoğalmayı düzenleyen evlilik aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki ilişkinin ekonomik, sosyal, cinsel ve yasal yönlerini içeren bir birlikteliktir* (Demiray, 2006: 1).

Evlilik, sosyal etkileşim içerisinde olan toplumda iki cins arasındaki biyo-psiko-sosyal etkileşimin en önemli örneği olması bakımından önemli bir kurumdur. Genellikle sosyolojide aile temel bir kurum olarak kabul edilmekle beraber, aile ve evlilik birbirini besleyen ve birbirinden ayrılmayan iki kurumdur. Makro ve mikro sosyal açıdan ele alındığı zaman mikro etkileşim ağı örneği olarak evlilik kurumunun hem bireysel hem de toplumsal hayat için önemi daha iyi anlaşılabilir. Söz konusu kurumları oluşturan etkileşim ağı içerisinde her sosyal kişinin konumu ve rolleri vardır (Mermer, 2011: 6). Kişiler evlilik kurumu içerisindeki bu konum ve rollerine sahip çıktıkları sürece daha sağlıklı bireyler yetişecek böylelikle de daha düzenli toplumlar ortaya çıkacaktır.

Evlilik kavramı insanların yaşamları boyunca uyguladıkları ve geliştirdikleri sosyal öğelerle yüklü bir kavramdır (Çakır, 2013: 26). Bir kadınla bir erkeğin yaşamlarını paylaşabilmeleri, birbirinin ihtiyaçlarını karşılıklı olarak giderebilmeleri, birbirlerinin gelişimine ve olgunlaşmasına katkı sağlayabilmeleri evlilik ve aile yaşantısının temelini oluşturmaktadır (Kahraman, 2011: 2).

Diğer toplumlarda olduğu gibi Türk toplum yaşamı içerisinde de evlenme geleneğinin büyük bir yeri vardır. Toplumun devamı için gençlerin anlaşip evlenmesi, çocuk yapması ve böylelikle ailelerini kurmaları beklenir. Gençlerin evliliklerinin de ömür boyu sürmesi temenni edilir. Ömür boyu sürecek olan evlilikleri mutlu, sağlıklı ve üretken bir ilişki olması için evlilikle ilgili her türlü törene büyük önem verilmiştir (Demir ve Bakar, 2014: 121).

1.2. Evliliğin Amacı ve Fonksiyonları

Toplumlar için kutsal bir kurum olan aile evlilik yoluyla kurulmaktadır. Bu nedenle evlilik kurumu toplumların geleceğini belirlemesi, değişik kültürleri bir araya getirmesi, biyolojik, psikolojik ve sosyo-ekonomik amaçları bünyesinde barındırması sebebiyle toplumsal açıdan çok önemli bir yere sahiptir. *Bu bağlamda evlilik, hem evlenecek şahısların hayatını, hem toplumu doğrudan etkileme gücüne sahiptir. Evlilik ile ilgili normlar ve söz konusu normların hayata geçiş süreci de fertlerin ve toplumun yapısını doğrudan ilgilendiren bir konudur. Ergenlik döneminin başladığı andan itibaren, kişinin cinsel kimliğinin oluşmasıyla beraber, ileride yaşayacağı birliktelik ve bu birlikteliğin kişi ve toplum bazındaki sonuçları da önem arz etmeye başlamaktadır. Bu dönemi takip eden süreçlerde bireyin aile ve toplumdan alacağı eğitim de, ileride kuracağı ailenin temeli niteliğindedir. Ayrıca uzun yıllar sürecektir ve hayatın her döneminde paylaşımını hedefleyen bir beraberlik olan evliliğin çok önemli diğer bir hedefi, eşlerin huzur bulup rahat etmesidir (İncekara, 2011: 7). Canel (2011: 20) evliliğin temel amaçlarını şu şekilde sıralamıştır;*

- *Sevme ve sevilme ihtiyacı*
- *İki kişinin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinim ve güdülerini doyurması*
- *Dünyaya yeni nesiller getirme*
- *Toplumda bir yer edinebilme*
- *Birlikte güven içinde olma ve korunma duygusu*
- *Dayanışma duygusunu hissetme*
- *Geleceğe güvenle bakabilme*
- *Birbirlerinden onur ve kıvanç duyabilme*
- *Cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi.*

1.3. Evlilikte Eşler Arası Uyum

Evlilik uyumunun tanımlanması karmaşık yapısı gereği oldukça zor olmakla beraber (Kahraman, 2011: 23), evlilikte uyum, eşlerin karşılıklı ihtiyaçlarını doyurucu biçimde

beraberliklerini devam ettirebilmelerini ifade etmektedir. Aile yaşantıları ile ilgili olan kararları birlikte alabilen, geleceklerini birlikte planlayabilen, kaynaklarını birlikteliklerinin amaçları doğrultusunda kullanabilen çiftler uyumu daha kolay sağlamaktadırlar (MEB, 2009: 40). Ayrıca evlilikte mutluluk, doyum ve beklentilerin gerçekleşmesi evlilik uyumu ile mümkündür (Erbek ve diğerleri, 2005: 39).

Aile yaşamının temelinde eşler arasındaki iletişim ve etkileşim bulunmaktadır. Eşler duygusal olarak birbirlerine bağlı durumdadırlar. Bunun yanında evli çiftler aynı evi paylaşırlar ve alınan kararlarda birlikte sorumluluk alırlar. Eşler arasındaki iletişimin veya etkileşimin bozulması evlilik uyumunun da bozulmasına, beraberinde de bazı psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Demiray, 2006: 2). Ayrıca eşlerin sahip oldukları duygusal özellikler de bazen eşler arasında farklı etkileşimler olmasına neden olmaktadır. Örneğin kadınların menopozal dönemde karşılaştıkları bazı fiziksel ve metabolik değişiklikler evlilik uyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Nedir ve diğerleri, 2009: 16-20).

İnsanlar sahip oldukları iletişim becerileri ile evliliklerini uyumlu veya uyumsuz olarak yürütebilirler. Çiftlerin uyumlu veya uyumsuz bir evlilik yaşantıları olması evlilikten elde edecekleri doyumun ve mutluluğun düzeyini etkilemektedir (Yalçın, 2014: 250). Ayrıca evlilikte eşler arası uyum eşlerin iş doyumlarını da etkileyen bir unsurdur (Tezer, 1992: 26).

Evlilik kurumunun varlığı ile ortaya çıkan aile kurumu, kendi yapısında pek çok önemli unsuru bir arada barındırmaktadır. Eşlerin birbirlerine karşılıklı sosyal destek sağladığı, barınma, güven, yaşam doyumu, yakın ve samimi ilişki ihtiyacı gibi pek çok önemli ihtiyaçların karşılandığı aile ortamı, öncelikli olarak birbirine güvenen, sevgi ve saygı unsurlarıyla donanmış, problem çözme becerileri gelişmiş, sağlıklı bir iletişim içerisinde olan karı-koca ilişkilerini gerektirmektedir (Kahraman, 2011: 4). Bunun yanında duygusal ihtiyaçlar başta olmak üzere birçok gereksinimlerini karşılıklı olarak birbirlerinden karşılayan çiftlerin hem evlilik uyumları yüksek olur hem de evlilikten aldıkları doyum artar (Tezer, 1996: 1).

En başarılı ve mutlu ailelerde bile zaman zaman eşler arasındaki uyumu bozan sorunlar ve çatışmalar yaşanabilir. Her evlilik ilişkisinde çatışma, tartışma ve bunların arkasından çözüm bulma süreci, ilişkinin doğasında yer alır ve sürekli olarak

tekrarlanır. Çiftler evlilik ilişkilerinin zedelenmemesi için karşılaştıkları sorunları çözebilecek yollara başvurmak zorundadırlar. Aksi takdirde eşler arasında sürekli tartışmaların ve çözilemeyen çatışmaların yer alması, ailenin stres seviyesinin yükselmesine, aile ve evlilik fonksiyonlarında bozulmalara neden olmaktadır. Eşler arasında sürekli olarak çatışmanın olduğu bir evlilik yaşantısı depresyon, anksiyete bozuklukları, madde kullanımı, cinsel sorunlar, çeşitli fiziksel rahatsızlıklar (kalp, tansiyon, mide rahatsızlıkları, cilt bozuklukları vb.) gibi birçok sağlık sorununa neden olmanın yanında çocuklarda ve ergenlerde davranış problemlerinin de meydana çıkmasına neden olabilir. Bunların yanında sürekli bir çatışmanın olduğu evliliklerde çatışmalar genellikle hayal kırıklıklarına, incinme ve küskünlüklere, eşlerin yaşam doyumlarını yitirmelerine, eşler arası bağlılık ve güvenin ortadan kalkmasına neden olur. Evlilikte eşler arası uyumu bozan ve çatışmalara neden olan bazı unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Eşlerin çatışma ve problem çözme becerilerinde bazı eksikliklerin bulunması,
- Evlilikle bağdaşmayan ve gerçekleşmeyecek beklentiler içinde bulunmak,
- Aile içerisindeki rol dağılımlarında eşlerin birbirlerinden farklı beklentilere sahip olmaları,
- Cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan sorunlar (kadınlar ve erkeklerin ilgi, davranış, alışkanlık gibi genel farklılıkları),
- Ekonomik sıkıntıların ortaya çıkması,
- Eşlerin aralarında hatalı veya yetersiz iletişim olması,
- Akrabalardan kaynaklanan sorunlar,
- Cinsel problemler (cinsellik hakkındaki beklentileri ifade edememek, zorlayıcı tavırlar vb.)
- Çocukların büyüülmesi ve disiplin edilmesine ilişkin fikir ayrılıkları,
- Din, mezhep, kültür, değer, politik görüş farklılıkları nedeniyle ortaya çıkan sorunlar,
- Eşlerin birbirlerine ayırdıkları sürelerin kısıtlı veya yetersiz olması,

- Eşlerden birinde alkol veya kumar gibi zararlı alışkanlık veya bağımlılık bulunması,
- Eşlerden herhangi birinin bazı psikolojik sorunlara sahip olması,
- Eşler arasındaki bazı özel konular (çiftin çocuk sahibi olamaması, çocuk sayısı hakkında anlaşamamak, eşlerden birinin işkolik olması, aldatma, kıskançlık vb.) (Canel, 2011: 56-57).

1.4. Evliliğin Dini Boyutu

Evlilik kavramı geçmiş toplumlardan günümüze sürekli olarak var olmuştur. Evlilik erkeğin birden çok kadınla evlenmesi şeklinde oluyor iken, bazı kavimler de kadının çok evliliği de görülmüştür. Tevrat'ta pek çok peygamberin çok evlilik yaptığından bahsedilmiş olup, İncil'de çok evlilik yasaklanmış bir tutuma bürünmüştür. Kur'an'ın ise dinlerdeki evlilik anlayışından farklı olarak çok evliliği sınırlandırmasına ve şarta bağlamasına rağmen Batılı devletler tarafından çok evlilik kurumu, kadın haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle acımasız eleştirilere maruz kalmış ve bu durum İslamiyet'in suçlanmasına neden olmuştur. Kur'an, indiği coğrafyada yer alan Arap toplumlarındaki hadsiz sayıda ve hukuksuz şekilde gerçekleşen çok evliliği dörde indirgemiş ve beraberinde adaletle muameleyi şart koşturmuştur (İncegöl, 2008: 1).

İslam dininde evlilik: *Evlilik aile hayatının temeli olup, aile hukukunun ana ögesini oluşturmaktadır. İslam hukukuna göre evlilik, çiftlerin hür ve serbest iradeleriyle hayat bulan bir akittir. Kur'an, evlilikle ilgili hükümlerinde, eşlere net bir şekilde hak ve sorumluluklarını açıklamanın yanında, topluma evlilikle ilgili belirli vazifeler yüklemiştir. Aile toplumun özeti-nüvesi niteliğinde olduğu için, çiftlere ailede tanınan haklar ve verilen yükümlülükler, toplumda tanınan hak ve yüklenen sorumluluklarla doğru orantılıdır. Özellikle, kadının evlilikteki durumunun, toplumdaki durumunun açık bir göstergesi olduğu söylenebilir (İncekara, 2011: 2).*

İslam dininde Müslümanların evlenip yuva kurmaları oldukça önemli bir durumdur. Kur'an-ı Kerim, erkek ve kadının bu dünyadaki yalnızlığının karşı cins ile giderilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunun meydana gelmesi de ancak evlilik ile mümkündür. İslami toplumu ayakta tutan unsur aile olduğu için İslam bu konuya büyük önem vermiş, onunla ilgili yasal düzenlemeler getirmiştir. Bu kapsamda ailenin korunması ve ailenin

cahiliye kültürünün etkilerinden arındırılması için büyük çaba harcanmıştır (Yılmaz, 2010: 31).

Diğer dinlerde evlilik: *Dinlerin birbirinden farklı öğretileri bulunduğu için farklı dinlere mensup eşlerin de yaşayış biçimleri farklı olabilmektedir. Farklı dinlere mensup kişilerin evlenmeleri durumunda tutumları, standartları, yeme, içme ve eğlenme alışkanlıkları, okudukları eserler, hafta tatili günleri farklı olacağı için çiftler arasında bazı sorunlar ortaya çıkabilir. Ayrıca dini açıdan ele alındığı zaman farklı dinlere mensup kişilerin evliliklerde özellikle çocukların yetiştirilmesinde, eğitiminde yaşanan sorunlar evlilik birliğini olumsuz etkilemektedir (MEB, 2009: 18). Ancak bazı dinlerde farklı dinlere mensup kişilerle evlenmek yasak kılınmıştır. Özellikle Yahudilik ve Hristiyanlıkta başka dine mensup kişilerle evlenmek hem yasak ilan edilmiş hem de bu şekilde evlilik yapmayı düşünenlerde kaygıya yol açmıştır. Hatta Yahudilik ve Hristiyanlıkta evlenilecek kişilerin mezheplerinin bile aynı olmasına özen gösterilmektedir.*

Evlilikte dini farklılıklar farkı, İslam'da prensip olarak evlenme engeli kabul edilmiştir. Buna karşılık insan fıtratına uygun kurallar getiren İslâm dini, evrensel bir din olmasının gereği olarak, Yahudilik ve Hristiyanlıktan daha müsamahalı davranarak, ehl-i kitap olan Yahudi veya Hristiyan kadınlarla evliliğe ruhsat vermiştir. Buna ek olarak Müslümanlarla ehl-i kitap arasında sosyal ilişkilerin sürekliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Buna karşılık Müslüman kadınların ehl-i kitap erkeklerle evlenmeleri konusu, geçmiş dönemlerdeki haramlık hükmü üzerine bırakılmıştır. İslam'ın ilk döneminden itibaren yapılan yorumlar ve uygulamalar da bu yönde hükümlerin olduğu görülmektedir (Topçuoğlu, 2010: 79).

1.5. Evliliğin Hukuki Boyutu

Bir toplumun sağlıklı olarak idame edilmesinde evlilik önemli bir kurum olup, kanunlarla korunmuştur (Sağlık Bakanlığı, 2013: 7). Evlilik, birbirinden bağımsız iki bireyi eş statüsüne getiren hukuki işlemdir (İncekara, 2011: 7). Diğer bir ifade ile Türk Hukuku'nda da kabul gören bu görüşe göre, evlenme bir Medenî hukuk sözleşmesidir. Çünkü evlenme, nişanlı iki kişinin kendi iradelerini kanunun öngördüğü şekillere uyarak karşılıklı ve birbirine uygun surette açıklamalarıyla meydana gelmektedir. Evlilik sözleşmesi ile birlikte eşlerin birbirlerine karşı bazı hakları ve yükümlülükleri

doğmaktadır (Göktürk, 2008: 9). Eşlerin evlilik bağı ile birbirlerine karşı yükümlü olmaları dini açıdan evliliğe bakış ile paralellik göstermektedir (Tüzüner, 2013: 132).

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu birçok değişikliği de beraberinde getirmiştir. Bu kanunla birlikte özellikle Aile Hukuku yönünden önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Türk Medeni Kanunu yapılan söz konusu değişiklikler ile birlikte yeni bir anlayış getirmiştir. Bu kanunla beraber eşler arasında eşitlik kabul edilmiştir; eşler artık hakları kazanmada da, yükümlülükleri üstlenmede de eşittirler. Bu anlayış evlilik birliğinin korunması açısından önemli bir değişiklik olarak görülmüştür. Toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumunun sorunsuz şekilde işleyebilmesi ve korunması için başta Türk Medeni Kanunumuz olmak üzere çeşitli kanunlarımızda eşlere haklar ve yükümlülükler verilmiş ve koruyucu önlemler düzenlenmiştir. Evli çiftlerin sorumluluklarını yerine getirmemesi sebebiyle, eşler arasında ara sıra çıkabilecek sorunların boşanma ile sonuçlanmadan önce bu Türk Medeni Kanunu'nda öngörülmüş birtakım evlilik birliğini koruyucu önlemler ile çözülmesi amaçlanmıştır (Zorluoğlu, 2009: 1). Ayrıca evlilik ile meydana gelen ailenin birliğinin korunması da anayasanın 41'inci maddesi ile güvence altına alınmıştır (Şenyuva, 2007: 1).

Evliliğe ilişkin hukuki kurallar oluşturulurken çiftlerin hangi yaştan itibaren evlenebilecekleri de belirtilmiştir. Evlenmede yaş meselesi medeni kanunun 124'üncü maddesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre: "Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadığı sürece evlenemez." Aynı maddenin ikinci fıkrasında olağanüstü evlenme yaşı belirtilmektedir: "Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan kişilerin evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir" ibareleri bulunmaktadır (Keskin, 2011: 66).

1.6. Sosyolojik Açıdan Ülkemizdeki Evlilik Çeşitleri

Ülkemizde çok farklı evlenme biçimleri vardır. Özellikle kültürel değişimlerin daha etkin görüldüğü büyük kentlerde, doğrudan tanışıp anlaşarak evlenmeler yaygınlığını arttırırken, gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında ise 'görücülük' gelmektedir. Görücülük bu tarz yerlerde yaygın ve uygun olan bir eş bulma tekniğidir. Buna 'kız bakma', 'görücü çıkma', 'dünür gezme' gibi adlar da

verilir. Görücülik yoluyla evlenmede, evlenecek erkek veya kızdan çok, ailelerin girişimi, isteği ve beğenisi ön plandadır (Örnek, 1977: 185). Toplumumuzda evlenme çağına gelmiş, hatta bu çağı geçme sınırına yaklaşmış olan gençler görücü usulü evlenmeye bir umar olarak bakarlar (Balaman, 2002: 59).

Toplumumuzda görücü evlenmenin dışında birde kız kaçırma yoluyla evlenmeler vardır. Evlilik kurumu, daha önce gençlerin, anne ve babalarının verdiği kararlarla kurulurdu ve bu karara karşı gelindiğinde gençler kaçarak evlenirdi. Günümüzde, gençlerin kararlarına anne ve baba onay vermektedir. Bundan dolayı kaçarak evlenme eskiye göre azalmıştır. Her ne kadar anne ve baba gencin düşüncelerini, dinleyerek, onun evlilik kararına destek verse de yaşadığı toplumun gelenek, görenek, töre ve yasalarına uymak zorundadır. Anadolu’da erkeğin kız kaçırmasının yanı sıra seyrek olarak görülen bir başka kaçma yoluyla evlenme de ‘oturak alma’ biçiminde evlenmedir. Bu evlenme biçiminde kız bohçasını alır, erkeğin evine gidip oturur (Artun, 2008: 158).

Anadolu’da bir de kız kaçırmanın yapma uygulamasından söz edilir. Bu geleneğe göre, kızın başörtüsü (dazmal) kaçırlır. Başörtüsü kaçırlan kız gerçekten kaçırmış sayılır ve erkeğin ailesi kızın ailesiyle anlaşmak zorunda kalır. Bu türden eşya kaçırarak gerçekleştirilen evliliklere (dazmal kaçırma evliliği) adı verilir. Diğer bir kız kaçırma olayı ise “zorla kız kaçırma”dır. Kaçırma eylemi karşılıklı istek ve anlaşma dışında zorlamaya, zorbalığa dayanır. Özellikle kimi yörelerde bu eylem “aile namusu” kavramıyla eşdeğerde tutulduğundan ölümlere yol açabilmekte hatta kan davalarının başlangıcı olabilmektedir (Balaman, 2002: 58).

1.6.1. Görücü Usulü ile Evlenme

Görücü usulü evlenme, günümüz modern toplumunda özellikle gelişmiş şehirlerde sık görülmeyen, buna karşılık toplum genelinde yaygın olan bir evlenme türüdür. Görücü usulü evlenme de kendilerine uygun eş bulamayan gençlerin ailelerinin veya akrabalarının araya girerek gençlere uygun eş bulma çabası içine girmeleri yatmaktadır (Çimen, 2007: 52).

Görücü usulü evlenme geleneğinde görücü grubu, kızları bulunan uygun evleri ziyaret ederek bilgi toplarlar. Görücü usulü ile kız arayan aileler kızın hamaratlığına, saygısına, ailenin geçmişine ve sosyoekonomik özelliklerine dikkat edilerek gelin adayı

ya da adaylarını belirlerler. Daha sonra belirlenen gelin adayı veya adayları takibe alınarak becerileri, terbiyeli ve saygılı oluşları, evlerine ve törelerine bağlılıkları, evlenmeye olan istekleri gibi özellikleri bakımından izlenirler. Oğulları için eş seçimini yapmış olan aileler daha sonra evlenme isteğini açıkça kız evine iletmek üzere, “dünürcü” adı verilen kadın ve erkeklerden oluşan bir grup önceden kararlaştırılan bir gün ve saatte, kız evine gider. Görücü usulü evlenme geleneğinde kız ve erkeğin de onayı alınarak evlilik birlikteliği için ilk adım atılarak söz kesilir. Burada yapılan söz kesme merasimi ile birlikte geleneklere göre iki aile arasında evlilik, ilişkisini başlatan sözlü bir anlaşma ve bu ilişkinin topluma ilan edilme işlemi gerçekleştirilmiş olmaktadır (MEB, 2009: 17).

1.6.2. Başlık Parası Karşılığında Evlenme

Başlık ödemenin akrabalık bağı ile birleşecek olan ailelerin sosyo-ekonomik özelliklerini sembolize etmenin yanı sıra, gelin ve damat aileleri arasında ekonomik bir bağ kurarak evliliğin daha istikrarlı olmasını sağlamak ve gelin ailesine, kızları yerine, gelin alacak bir araç (para) sağlamak gibi birçok vazifeleri vardır. Genellikle başlık parasını yüksek istemek bir şeref meselesi olarak görülmekte, yüksek başlık ödenmesiyle ilgili olarak tarafların yüksek statü ve itibar kazandıklarına ilişkin inançları bulunmakta, bu açıdan bakıldığı zaman yüksek başlık, ailenin soyluluğu ile ölçülmektedir. Erken evlilik durumunun söz konusu olduğu evliliklerde kızlar evlendirilirken başlık parası adı altında kendilerine biçilen değer karşılığında ailelerine kazanç sağlamaktadır. Bu nedenle aileler hem üzerlerindeki ekonomik yükü hafifletmek hem de başlık parasını bir gelir kapısı olarak görüp kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedirler. Başlık parası ile evliliklerde başlık nakit para olabileceği gibi; altın, ev, bahçe, tarla veya canlı hayvan (at, koyun, sığır vb.) şeklinde de verilebilmektedir. Başlık parası ile evliliklerin günümüzde hala yaygın olmasının temelinde başlık vererek kız alan damatların ve ailelerinin kendilerini zengin ve saygın görmeleri yatmaktadır (Çakır, 2013: 32-35). Günümüzde hala birçok farklı kökendeki toplumlarda başlık parası ile evliliğin olduğu, hatta küçük yaş grubunda bulunan kız çocuklarının başlık parası karşılığı evlendirildiği bilinmektedir (Dalyan, 2009: 45; Sağlık, 2006: 81).

Günümüzde yaygın olarak sürdürülen bir gelenek olan bu evlilik türünde, başlık parasının miktar ve biçimi üzerinde yapılan pazarlığın sonuçlanmasına "başlık kesme" denir. Burada ifade edilen başlık kavramı kadını bir mal olarak gören bir anlayışın ürünü olması yönüyle, son derece ilkel bir zihniyetin devamı niteliğindedir. Bunun yanında bazen başlık paraları damat tarafında ekonomik yıkımına sebep olmakta, gerekli paranın temin edilmemesi durumunda, kız kaçırımlarını ve kan davalarını çoğaltmaktadır (Sezen, 2005: 187).

1.6.3. Berdel Evlilik

Genellikle güneydoğu Anadolu bölgesinde uygulanan bir töre olup, erkek iki kardeş ile iki kız kardeşin karşılıklı olarak evlendirilmesi esasına dayanmaktadır. Ailelerinin berdel ile çocuklarını evlendirmelerin temelinde ailelerin fakir olmasının, başlık parası verme yükümlülüğünden kurtulma düşüncesinin, aşiret reisleri, ağalar, şeyhler, seyitler arasında ise akrabalık bağlarını kuvvetlendirme ve mülkiyetin parçalanmasını önleme çabasının yattığı bilinmektedir (Tacoğlu, 2011: 120).

Berdel ile evliliklerde kızlardan birinin ölmesi halinde kocası baldızıyla evlenme hakkına sahiptir. Bir başkasıyla evlenme durumu söz konusu olursa ölen karısının ailesinden başlık parası isteme hakkı da bulunmaktadır. Bunun yanında berdel evlilikler bazı yörelerde kız değiş tokuşu veya değişik usulü gibi isimlerle anılmaktadır.

Hakkâri yöresinde "kepir", Denizli ve Aydın yörelerinde "değişik yapma", "Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da ise "berdel" olarak bilinen bu evlilik türü; yaşdaş ve tanış iki erkek arkadaşın kendi aralarında anlaşarak durumu aile büyüklerine açmaları ve aile büyüklerinin bu konu hakkında karşılıklı olarak karar almalarıyla gerçekleştirilen bir evlendirme biçimidir. Bu tür bir evlilik anlaşmasında her iki tarafında ekonomik çıkarları belirgindir. Örneğin, yapılacak olan düğünde her iki tarafın masrafları eşittir, başlık parası alınacak ise her iki tarafta aynı miktarda başlık alır. Biri diğerinden ne bir eksik ne de bir fazla alır, her açıdan dengeler eşittir (Balaman, 2002: 43).

1.6.4. Para Karşılığı Evlenme

Genellikle sosyo-ekonomik yapısı zayıf ailelerin çocukları için kullandıkları bir evlenme türüdür. Bunun yanında özellikle ülkemizin Batı bölgelerindeki büyük kentlere

yerleşmiş, belli bir iş düzeni kurmuş, Doğu kökenli bazı zenginlerin, zihinsel ve bedensel özürlü çocuklarını, kırsal kesimlerden para karşılığı satın aldıkları kızlarla evlendirdikleri de bilinmektedir (Çakır, 2013: 36). Güneydoğu bölgesinde de okul çağındaki çocukların okula gönderilmeyerek yaşlı veya özürlü erkeklere para karşılığı verilmesi de para karşılığı evliliğin diğer bir boyutudur (Sezen, 2005: 191).

1.6.5. Beşik Kertme

Beşik kertme evlilik türü, çoğunlukla aynı gün doğan ve ayrı cinsten olan iki çocuğun aileleri tarafından evliliklerinin güvenceye alınması olgusudur. Fakat çocukların aynı gün doğmaları, beşik kertme için olması gereken zorunlu bir kural değildir. Sözgelimi, çocuklardan erkek büyük, kız küçük olabilir ve özellikle kızın iki yaşını doldurmamış olması gerekir. Adından da anlaşılacağı gibi çocuklar henüz beşikteyken ileride birbirleriyle evlendirilmek üzere nişanlanırlar. Kertme sözcüğü, bir nişan verme, işaretleme olayıdır (Balaman, 2002: 41). Beşik kertme evlilik günümüzde önemini kaybetmiştir ve bu biçimde nişanlanmanın çok eski bir gelenek olduğu bilinmektedir. Ancak törelerin ağır bastığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde çok nadiren görülmektedir. Aileler beşik kertmeye karar verdikleri zaman sade bir tören yaparlar. Bazı yörelerde köyün imamı da çağrılarak törenin yarım nikâh şekline dönüştürüldüğü de görülmektedir.

Beşik kertme evliliğinde genellikle birbirlerini çok seven eş-dost, komşu veya yakınlar, çocukları henüz beşikte iken, beşiklerine birer kertme (işaret) vurarak kız ve oğlanın haberi olmadan nişanı gerçekleştirirler. Bu yöntem kullanılarak yapılan nişanın ileride birtakım sürtüşmelere ve gerginliklere yol açtığı bilinmektedir. Özellikle kız ve erkek çocuklarının evlenme çağına geldiklerinde birbirleriyle evlenmek istememeleri aileleri bazen güç durumda bırakabilmektedir. Hatta törelerin ağır bastığı bazı bölgelerde uygulanan bu evlilik akdinin bozulması durumunda, silahlı eylemler ve kan davaları gündeme gelebilmektedir. Bazen de kız tarafından beğenilmeyen erkek bunu bir gurur meselesi yaparak çatışmaların oluşmasına neden olabilmektedir (Sezen, 2005: 188).

1.6.6. Kuma Getirme

Cumhuriyetin ilanından önceki dönemlerde eşi kısır olan veya erkek çocuk sahibi olamayan erkekler yeniden evlenirdi. Günümüzde bu gelenek büyük ve gelişmiş

kentlerde azalmış olsa da, Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizin kırsal kesimlerinde hala devam etmektedir. Bu gibi evlenmelerde ilk kadın, sonradan gelen eşin yanında ikinci plana düşmektedir. Bu durumda üzerine kuma getirilen kadınlar ikinci plana düşmemek için yörede; "kuma" veya "çocuk anası" denilen ikinci kadını bizzat kendisi bulur. Bu yöntemle bağlı olarak gelen kadın kendisine "kayın valide" gözüyle bakar. Önceki de kendisini "büyük anne" kabul ederek davranışlarını buna göre belirler. Böylelikle aile içindeki yerini sağlamlaştırmış olur (Sezen, 2005: 188-189).

1.6.7. Ölen Kardeşin Karısıyla Evlenme (Levirat)

Ölen kardeşin karısı ile evlenme geleneği sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenlerle gerçekleştirilmektedir. Törelere kaynaklanan bu evlilik biçimi, "Namusu başkalarına kaptırmamak" gibi bir anlayışa bağlı olarak gerçekleştirilmektedir (Çakır, 2013: 37).

1.6.8. Baldızla Evlilik (Sorarat)

Baldız ile yapılan evliliklerde evliliğin bireysel işlevlerinden çok toplumsal işlevleri birinci düzeyde bir hedef olduğundan, bu evliliklerde ailenin kararı daha ön plandadır (Çakır, 2013: 38). Özellikle çocuklara teyzelerinin daha iyi bakabileceği düşüncesiyle ve çocukların ortada kalmamaları için başvurulmuş bir evlilik türüdür. Ancak beşik kertme, berdel evlilikler gibi bu evlilik türü de günümüzde önemini yitirmiştir.

1.6.9. Akraba Evliliği

Akraba evlilikleri genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsal kesimlerinde oldukça yaygın olup, bu evlenme biçiminin sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenlere dayalı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Mirasın bölünmemesi, yakın akraba veya kardeş çocuklarının yaşlılık dönemlerindeki kayınvalide ve kayınpedere daha iyi bakabilecekleri ümidi gibi nedenlerle bu evlenme biçimi tercih edilmektedir. İkinci derece akraba evlilikleri olan kardeş torunlarının evliliği ve uzak akraba evliliklerine akraba evlilikleri içerisinde sıklıkla görülmektedir. Ülkemizde akraba evliliklerinin ülke çapındaki sıklığına, çeşitliliğine ve çeşitli sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular geniş çaplı sosyo-demografik araştırmaların sonuçlarından elde edilmektedir (Çakır, 2013: 38-39). Türkiye'de akraba evliliği en fazla güneydoğu Anadolu bölgesinde görülmektedir. Bu bölgede akraba evliliklerinin genel evlilikler içerisindeki oranı %30-40 civarındadır (Kutlubay, 2007: 45).

Akraba evlilikleri tıbbi danışmanlık hizmetlerinin alınması gereken olgulardır. Çünkü akraba evlilikleri sonucunda doğacak olan çocuklarda bazı genetik hastalıkların ortaya çıkma olasılığı yüksektir (Koç, 2008: 3). Bunun yanında akraba evliliklerinde eşler arasında çıkacak herhangi bir anlaşmazlık durumunda problemlerin bireylerin anne ve babalarına yansıma olasılığı diğer evlilik türlerine göre daha yüksektir. Bu durum eşler arasında ortaya çıkacak olan sorunların büyüyerek değişik ve çözümü güç boyutlara gelmesine neden olabilmektedir (MEB, 2009: 19).

Ülkemizde halen çok yaygın olan ve özellikle Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu bölgesinde varlığını sürdüren diğer bir akraba evliliği biçimi ise kardeş çocuklarıyla evliliğidir. Dayı, teyze, hala ve özellikle amca çocuklarının birbirleriyle gerçekleştirdikleri kan bağına dayalı bir akraba evliliğidir. Diğer bir evlendirme biçimi ise baldızla ve kayınbiraderle evliliğidir. Eskiden çok yaygın olan ve baldız-enişte evliliği olarak bilinen baldızla evlilik, karısı ölen dul erkeğin, çocuklarına teyzenin bir yabancından daha iyi annelik yapacağı inancı gerekçesiyle ergen baldızıyla evlenmesi durumudur. Kayınbirader ile evlilik ise kocasını kaybeden dul kadının, kocasının kardeşiyle yahut abisi ile evlenmesi olayıdır. Yenge-kayınbirader evliliğinden oluşan bir tercihli evlilik türüdür (Balaman, 2002: 50-51).

1.6.10. Erken Evlilik

Erken evlilik kavramı, yaş ortalaması 18'in altında olan, biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimini tamamlamamış çocukların aldıkları kararın ciddiyetinin farkında olmadan yaptıkları veya aileleri tarafından zorlandıkları evlilikleri tanımlamaktadır. Geleneksel kültür; kuşaklar öncesinden süregelen pratik ve töreleri sorgulamaksızın kabul etmekte ve sürekliliğini sağlamaktadır. Geleneksel kültür öğelerinin hüküm sürdüğü ülkemizde 'erken evlilikler' uzun yıllardan beri var olan bir olgudur. Ataerkil ve geleneksel toplum yapısının meşrulaştırdığı erken evlilikler; toplumun büyük bir bölümü tarafından "sorun" olarak nitelendirilmektedir (Çakır, 2013: 1).

Küçük yaşlardaki çocukların evlendirilmesi uygulamalarının birçok eski toplum ve hukuk sisteminde var olduğu bilinmektedir. Ancak toplumların sürekli olarak değişen ve gelişen sosyal, kültürel ve ekonomik şartlarına bağlı olarak küçüklerin evlendirilmesiyle ilgili uygulamalarda bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bunun sonucunda dünyadaki birçok modern toplum ve hukuk sistemi, evlilik için asgari yaş sınırı belirleme yoluna

gitmiştir (Yenidoğan, 2009: 41). Uluslararası belgeler, kız çocuklarının küçük yaşlarda evlendirilmelerini, kız çocuklarına yönelik şiddet olarak kabul etmektedir (Çakır, 2013: 42). Ayrıca Türk medeni kanunun 124'üncü maddesine göre de 17 yaşının altındaki kişilerin evlenmeleri belirli istisnaların dışında yasaklanmıştır. Kız çocuklarının gerekçesi ne olursa olsun, 18 yaşını doldurmadan evlendirilmeleri sosyolojik olarak ve tıbben doğru bir yaklaşım değildir.

1.6.11. Tanışıp Anlaşarak Evlenme

Tanışıp anlaşarak evlenme genellikle büyük kentlerde yaşayan ve eğitim düzeyi yüksek olan kişiler tarafından sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir. *Toplumdaki hızlı değişim ile birlikte geleneksel evlenme yöntemlerinin başında gelen görücü usulü evlenme geleneği, yerini “tanışarak evlenmeye” bırakmaya başlamıştır. Tanışarak evlenme, görücü usulü evlenme ile ortaya çıkan birçok sakıncayı ortadan kaldırırsa da beraberinde birtakım yeni sorunlarda getirmektedir. Tanışıp anlaşarak evlenme yönteminde bireyler çeşitli ortamlarda etkilendikleri kişilerle duygusal arkadaşlık kurup evlilik yapma kararı alırlar. Alınan evlilik kararının işleme sürecinde ailelerinin yaşadığı sosyal çevre, gelenek ve görenekler, ekonomik ve kültürel değerler nedeniyle bazı farklılıklar yaşanabilir. Tanışıp anlaşarak evlenme kararı alan çiftler bu kararlarını ailelerine bildirirler. Bunu takip eden süreçler genellikle geleneksel eş seçme yaklaşımı ile aynıdır (MEB, 2009: 17).*

1.6.12 . Çok Eşli Evlilik

Cumhuriyetten sonra çok eşli evlilik yasaklanmıştır. Eğitim düzeyinin yükseldiği çevrelerde bu evlenme biçimi ortadan kalkmış olmasına rağmen, eğitim düzeyi düşük kırsal kesimlerde hala devam etmektedir. Temelinde sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenler vardır. Daha çok erkek çocuk sahibi olup bulunduğu çevreye hükmetmek amacı ön plana çıkmaktadır. Çocuk, özellikle erkek çocuk doğurmayan kadının üzerine; 1., 2. hatta 3. kuma alınabilmektedir. Kadının hak ve özgürlüğünü hiçe sayan bir anlayışın ürünüdür (Sezen, 2005: 191).

BÖLÜM 2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YÖRENİN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Midyat İlçesi

2.1.1. Midyat'ın Tarihi

Kaynaklarını Doğu Anadolu bölgesi dağlarından alan Fırat ve Dicle nehirlerinin suladığı geniş topraklar, ilk medeniyetlerin ortaya çıktığı, insanlık tarihinin en eski yerleşim yerlerindendir. Batılı kaynaklar, bu bereketli topraklara “iki nehir arası” anlamına gelen Mezopotamya adını verirken, Araplar da, aynı bölgeyi iki kısma ayırarak, güneyine Sevad veya Irak, kuzeyine de el-Cezîre demişlerdir. Araştırma alanımız olan Midyat yöresi de Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan toprakların kuzeyini ifade eden ve Arapça “ada” anlamına gelen el-Cezîre bölgesinde yer almaktadır (Çevik, 2007: 105) ve burası ‘Turabdin’ diye adlandırılan bölgenin merkezi konumundadır. Turabdin; batıda Mardin, kuzeyde Hasankeyf, doğuda Cizre ve güneyde Nusaybin sınırları içinde kalan bölgenin adıdır. Bu ad, Süryanice “Abidler Dağı” anlamına gelen Tûr (Dağ) Abdin(Kullar/İbadet edenler) adıyla anılır olmuştur. Yani ibadet edenlerin dağı, anlamında kullanılır. Bu bölgenin yüzölçümü 10.000 km² den fazladır (İşler ve Çetin, 2000: 14).

Midyat'ın ismi ve ilk kuruluşu ile ilgili kaynaklarda değişik görüşler bulunmaktadır. Kaynaklara göre, ilçenin adı birçok değişimlerden sonra Arapça, Farsça ve Süryanice karışımından meydana gelmiş olan ‘ayna’ anlamına gelmektedir. Başka bir rivayete göre ise mağaralar kenti anlamına gelen ‘Matiate’ kelimesinden ismini almıştır. Matiate ismi; Asur yazıtlarında M.Ö. 9. yy'da geçmektedir. Midyat'ta ilk yerleşim yerinin mağaralar olduğunu gösteren ‘Eleth’ mevkiinin (Midyat'a 3. km uzaklıkta bulunan ve Acırlı Beldesi yakınındaki ziyaret ve mesire yeri) Romalılar döneminden günümüze kadar geldiği söylenmektedir (İşler ve Çetin, 2000: 149).

Midyat ilçesinin tarihi, Orta Asya'dan göçüp Anadolu'ya gelen Eti Türklerinin M.Ö. 2000 yıllarında Mezopotamya'ya yerleşmeleriyle başlar. Eti devletini kuran “Mitanni”ler yöreden geçişleri sırasında Midyat'ı büyük bir mağara şehri halinde kurup hayvanlarını da burada barındırmışlardır. İlçenin altındaki mağaralar, o devirde kalkerden açılmış birbirleri ile bağlantılı barınaklardır. Daha sonraları ise bölgeye

Komuk Türkleri yerleşir. Komuklar, asırlarca Asurîlerle savaşır ve Asur hükümdarı Tıglatninip zamanında Komuklar, bölgeye tamamen hâkim olurlar. M.Ö. 500-100 yılları arasında bölge Makedonyalıların, Perslerin, Romalıların istilasına uğramış ve bu devletler bölgede uzun yıllar hüküm sürmüşlerdir. Bölgenin kuruluşu özellikle M.Ö. 180 yılları arasına yani Selefkuslar devrine rastlar. M.S. 5. yy'a kadar, Hristiyanlık bölgeye hâkim olmuştur. 6. asırdan sonra İslamiyet'in yayılışı ile birlikte Arap akınları başlamış ve 7. yy' da Halit Bin Velit'in orduları bölgeyi fethetmişlerdir. Abbasilerin yöreye yerleşmeleriyle bölgede imar ve kalkınma hareketleri başlamıştır. Yörenin birçok köyü Harun El Reşit zamanında kurulur. Harun El Reşit'in oğlu Memun'un Türk-Arap karışımı olarak kurduğu ordu Cizre-Mardin patika yolu boyunca yüz karakola yerleştirilir. Midyat ve çevresindeki köylere verilen Mahalmi adı buradan gelmektedir. Mahalmi; yüz yer, yüz ordugah, yüz mahalle anlamına gelir. Mahalmilerin bir kısmı Neced çölünde yaşayan ve savaşçı bir kabile olan "BENİHİLAL" kabilesini, diğer bir kısmı ise Bağdat'a ticaret için gelen Orta Asyalı Türkleri teşkil eder. M.S. 10. yy' da bölgeye Selçukluların yıkılışından sonra Artuklular hâkim olmuş. 1401 tarihinden 1531 yılına kadar birçok istilalara uğrayan yöre 1531 yılında Osmanlı ordusu tarafından istila edilerek Osmanlı devletine katılır ve 1810 tarihinde Midyat ilçe olur (Mardin il yıllığı, 1987: 218-219). Midyat 1915 yılında Cevat Paşa tarafından imar görmüş ve Askeri kışla, Cevat Paşa Camii ile Ulu Camii bu dönemde yaptırılmıştır. Belediye teşkilatı, 1925 yılında Estel ve Midyat olmak üzere iki ayrı kesimde kurulmuş. Ancak 1930 tarihinde Midyat ile Estel belediyeleri birleştirilmiştir (İşler ve Çetin, 2000: 15-18).

2.1.2. Coğrafi Yapısı

Midyat, Güneydoğu Anadolu bölgesinin güneyinde yer alan Mardin iline bağlı Doğusunda İdil, kuzeyinde Gercüş, batısında Savur ve güneyinde Nusaybin ilçeleri ile çevrili olan şirin bir ilçemizdir. Yörede çok yüksek dağ olmamasına rağmen arazileri engebelidir. İlçe, ortalama yükseltisi 800 ile 1100 m olup, yüzölçümü 1083 km²'dir. Sulak yerlerde; çeltik, sebze, meyve yetiştirilmektedir. Susuz olan eteklerde ise üzüm bağları bulunmaktadır. Midyat'ın elverişli düzlüklerinde arpa, mercimek, buğday ekilirken, küçük düzlükler olan ovalarda ise tahıl ekimi yapılır. İlçenin güneyindeki Sivrice (Dallin) yaylasında ise hayvanlar otlatılır.

Bölge akarsu bakımından çok zengin değildir. Sivrice'den doğarak, Nusaybin ovasını sulayan ve Çağ-çağ hidroelektrik santrallerini çalıştıran Aksu ve Karasu çayları burada bulunmaktadır. İlçe, bu santralin devreye girmesiyle birlikte elektriğe kavuştu. 1959 yılında dizel motorla çalışan elektrik şebekesi vardı. 1968 yılında açılan hidroelektrik santralin önemi büyüktür; ayrıca ilçenin içme suyunun bir kısmı bu kaynaklardan karşılanmaktadır. Mardin eşiğinin de yer aldığı Midyat'ta karasal iklim hüküm sürmektedir. Kışları soğuk ve yağışlı, yazları ise kurak ve sıcaktır.

İlçenin dağ ve arazileri ormansız ve çoraktır. Eskiden bu dağlarda palamut ve meşe ağaçlarının olduğu köklerinden anlaşılmaktadır. Son yıllarda ağaçlandırmaya önem verilmiştir. Bu nedenle de Antep fıstığı dikim ve aşılması yapılmaktadır (www.midyat.gov.tr).

2.1.3. Ekonomik Yapısı

Midyat'ta halkın geçim kaynağını, tarım, ticaret, el sanatları ve son zamanlarda gelişen taşımacılık oluşturmaktadır. Son dönemde unutulmaya yüz tutan el sanatlarının unutulmaması için pek çok atölye açılmıştır. Yörenin son yıllarda yapılan atılımlarla ticaret hacmi artmıştır. Köylü, her gün ürettiği ürünlerini ilçede kurulan pazarlara getirip satmaktadır. Çevre ilçelerden bile Midyat'a alışverişe gelmektedir. Bu da ilçede sürekli bir hareketliliğin olmasını sağlamıştır. Nakliyecilik ve mütahitlik sektöründe de önemli gelişmeler olmuştur. İlçe ekonomisine büyük katkı sağlayan bu sektörün, son on yıl içerisinde büyük bir gelişme gösterdiği rahatlıkla söylenebilir. Köylerden ilçe merkezine gerçekleşen göçler, bunda önemli ölçüde etkili olmuştur ve ilçe son on yılda hızlı değişim ve gelişimle birlikte modern bir görünüme kazanmaya başlamıştır (www.midyat.gov.tr).

2.1.4. Tarım ve Hayvancılık

Yörede tarım, insanların yaşamında hala büyük bir öneme sahiptir; ancak tarıma elverişsiz alanların fazlalığı yüzünden bölge halkı farklı geçim kaynaklarına yönelmiştir. Nakliyecilik, ticaret ve hizmet sektörlerine kaymalar olmuştur. Bu durum sonucunda ilçenin demografik yapısında da değişimler olmuştur. Köylerden şehirlere ve yurtdışına göç ile birlikte pek çok tarım alanı süresiz bir şekilde nadasa bırakılmıştır.

Kuru tarım alanına karşılık sulu tarım alanının azlığı bölgedeki en büyük problemlerden biridir. Bu sebepten ötürü elde edilen ürünün masrafları karşılamaması diğer çalışma alanlarının cazip hale gelmesinde büyük rol oynamıştır.

Midyat'ta en çok üretilen ürünler; buğday, arpa, nohut, mercimek, kavun, karpuz ve acurdur. Eskiden Musul'a kadar kanallarla üzüm şırası akıtan Midyat'ın bağları da eskisi gibi verimli değildir. Ancak günümüzde üzümünden; pekmez, sucuk, pestil elde edilmekte şarap yapılmaktadır.

Tarım alanında makineleşme bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. 1999 verilerine göre Midyat'ın arazi varlığı (Dekar)

Kuru tarım alanı: 216. 740

Bağ- Bahçe: 28. 224

Çayır- mera: 186. 025

Sulu tarım alanı: 3.892

Orman fundalıkları: 528. 335

Tarıma elverişsiz alan: 61. 983

Antep fıstığı: 6.700

Yörede hayvancılığın gelişimi son yıllarda olumsuz yönde etkilenmiştir. 1973'lerde ilçedeki toplam hayvan sayısı İdil'den sonra ikinci sırada yer almaktaydı. Yine o dönemlerde buradaki tiftik keçisi sayısı 100.000 civarında idi. Tiftikten dokunan battaniyeler o dönemde çok önemliydi. Eskiden hayvancılıkla uğraşanların, köy ve evlerin de bir çift öküz bulunurken; traktörün kullanılmaya başlanmasıyla bunların nesilleri tükenmeye başlamıştır. Bunun yöredeki hayvancılığın gerilemesine neden olduğu söylenebilir (İşler ve Çetin, 2000: 27).

2.1.5. Nüfusu

Midyat, çok eski tarihlerden beri nüfusu kalabalık bir yerleşim yeri olmuştur. Zaman içinde ekonomik, siyasi vb. nedenlerden dolayı nüfusunda dalgalanmalar yaşanmıştır. O dönem Mardin sancağına bağlı en büyük kaza olan Midyat'ın nüfusu hakkında en

eski tarihli 1871 yılı kayıtlarına göre Midyat'ta 13,997 hane ve 210 köy bulunmaktaydı. Nüfusu ise 30.920'si Müslüman, 5.572'si ise Gayri Müslim olmak üzere toplam 36.492 kişiden oluşmaktaydı.

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte düzenli nüfus sayımları başlamış ve ülkemizde 1927 yılından itibaren, her beş yılda bir nüfus sayımları yapılmıştır. Toplam nüfusun 31.945 olduğu Midyat'ta nüfus gelişimi belli dönemler hariç genelde yukarıya doğru ve kent nüfusunun lehine doğru bir artış göstermiştir. 1927 yılında kır nüfusunun kent nüfusuna göre yedi kat fazla olduğu ilçede, 2000 yılı nüfus sayımlarında bu oranlar oldukça yakın duruma gelmiştir. Bu nüfus sayımına göre yöredeki kent ve kır nüfusunun kadın-erkek dağılımı toplam 128.085'tir (Çetin, 2005: 85-87).

2.1.6. Sosyo - Kültürel Yapısı

Midyat, pek çok medeniyete ev sahipliği yapan geçmişten geleceğe bir köprü durumunda olan yapısıyla farklı kültürlere, örf ve âdetlere farklı dinlere ve dillere sahip olup bir arada yaşayabilmeyi becerebilen kentlerimizdendir.

Teknoloji çağında olmamız ve bunun olumsuz etkilerine rağmen Midyat, kültürel anlamda gelenek ve göreneklerini halâ barındırmaktadır. İnsanlar arasındaki ilişkilerde, özel günlerde gerekse de doğum, evlenme ve ölüm âdetlerinin uygulanmasında kendini göstermektedir. Farklı etnik grupların bir arada bulunmasıyla da farklılıklar ve ortaklıklar kültürün bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.

En belirgin özelliği 'dinler ve diller kenti' olan Midyat, tarihler boyunca bünyesinde farklı dinden insanları bir arada barındırmıştır. Dinler kentidir; çünkü tarih boyunca Müslümanlar, Süryaniler ve Yezidiler birlikte yaşamışlardır. Diller kentidir; çünkü Türkçe, Arapça, Kürtçe, Süryanice, yörede konuşulmaktadır.

Midyat yöresindeki etnik köken; kültür, din, dil çeşitliliklerine karşın kökenleri ayrı olan kültür toplulukları arasında sürekli olarak bir gelenek alışverişi olmuştur. Midyat'ta farklı dinden bile olsa eller hep aynı dua için açılır: 'Bağışlanma ve Esenlik'

Hristiyanların en çok yaptıkları dua

'Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın. Egemenliğin gelsin. Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de senin istediğin olsun. Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver. Bize karşı suç

işleyenleri bağışladığımız gibi, sen de bizim suçlarımızı bağışla. Ayartılmamıza izin verme. Kötü olandan bizi kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik sonsuzlara dek senindir.’ (Matta Bölüm 6 Dua 9-13).

Müslümanların en çok yaptıkları dua

‘Hamd ve Alemlerin Rabbi; Rahman ve Rahim ve din gününün (ahret’in) sahibi olan Allah’adır. Biz yalnızca sana ibâdet eder ve yalnızca senden yardım dileriz. Bizi doğruya ilet. Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna. Gazaba uğrayanların ve sapmışlarınkine değil.’ (Kur’an-ı Kerim Fatiha Suresi 1-7).

Yezidilerin en çok yaptıkları dua

‘Ya Rabbi, sen Hüdâsın. Sen Ezdasın. Sen övgüye layıksın. Bin bir isim sahibisin. Ya Rabbi, Şeyh Şems Güneş’in melek Şeyh Hasan ve Adan’ın, Ebu Bekir ve Kata’nın hatırı için bizi bağışla. Ya Rabbi, bizi Melek Tavus hatırı için bağışla. Ya Rabbi, bizi Adem ve Havva’nın sırrı için bağışla.’ (Bu dua Yezidilerin kutsal saydıkları kitaplarında yer almıyor) (İşler ve Çetin, 2000:1).

Abidlerin diyarında yaşayan üç farklı dinin inanç kaynaklarında yer alan yasaklar da hemen hemen aynı sayılır; kumar, zina, adam öldürme, hırsızlık, yalan yere şahâdet, iftira, gıybet, adaletsizlik vb. konular bunlardan bazılarıdır. Tarihler boyunca dinler arası hoşgörünün hüküm sürdüğünü söylemek mümkün olsa da geçmişte cehaletten, hırstan, menfaat oyunlarından kaynaklı büyük sorunlar yaşanmıştır. Tüm bunlara rağmen hala birbirlerine karşı saygı duymayı, kardeşçe yaşamayı sürdürmüşlerdir (İşler ve Çetin, 2000: 69).

Midyat, Mardin’in diğer ilçelerine göre eğitim ve öğretim alanında sahip olduğu okul sayısı ile daha şanslı sayılabilir. 1923- 1933 yılları arasında sadece bir ilköğretim okulu vardı. 1963-1973 arasında beş okul merkezde ve 59 okul da köylerde bulunmaktaydı. Midyat eğitim seviyesi (okur-yazar oranı, eğitim kurumlarına devam eden kadın-erkek nüfusu oranı gibi) bakımından ülkemizin genel karakteristik özelliğini yansıtmakta olup okuma yazma oranı %82 dir. Yörede okullar dışında da eğitim - öğretimin verilmeye çalışıldığı bazı çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan bu çalışmalar ise kurslar ve sosyal etkinliklerdir.

Kurslar

- Genel Meslek Kursları
- Sanayi Eğitim Kursları
- Sosyal ve Kültürel Kurslar

Sosyal ve Kültürel Etkinlikler

- Anma (Gün ve Geceler)
- Folklorik çalışmalar
- Kermes
- Konferans
- Müzik çalışmaları
- Panel
- Sergi
- Tiyatro
- Toplantılar

Midyat Halk Eğitim Merkezi özellikle okuma- yazma kursları açmıştır. Diploma sahibi olmayanlar için de kurslar açılmıştır. Mesleki alanda da ilçeye büyük katkısı olmuştur.

Mesleki Alanda Açılan Kurslar

- Biçki-dikiş
- El sanatları
- Elektrikçilik
- Elektronik
- Halıcılık
- Kalorifer ateşçiliği

- Kilimcilik
- Midyat taşı kesimi ve işleme
- Makine nakışları
- Trikotaj
- Yorgancılık

Halk Eğitim Merkezi çalışmalarını kırsal alana yayarak eğitim hizmetlerini geliştirmektedir (İşler ve Çetin, 2000: 25-27).

Midyat Yöresinde Bulunan Kilise ve Camiler

Mor Gabriel Manastırı (Deyr-ul Umur): 397 yılında Mor Samuel tarafından kurulan kilise Midyat'a 22 km uzaklıkta bulunmaktadır. Turabdin bölgesi metropolitliğinin merkezi olan kilise en eski ve en faal Hristiyan manastırlarından biri olma özelliğini göstermektedir. Burada; Meryem Ana Kilisesi, Resuller Kilisesi, Kırk Şehitler Kilisesi, Kartminli Şmuel Kilisesi, Sekiz Kemerli Theodora Kubbesi ve Mısırlılar Kubbesi bulunmaktadır.

Mort Şmuni Kilisesi: 10. asırda yapılmış olan tarihi kilise Metropolit merkezi olarak da kullanılır. Bayramlaşma bu kilisede yapılmaktadır.

Mor Barsovmu Kilisesi: Temeli 4. asırda atılmıştır.

Mor Aksnoya Kilisesi: 4. asırda putperestlerin tapınağı üzerine inşa edilen ilçenin en eski kilisesidir.

Mor Şarbel Kilisesi: İlçe merkezinde bulunan kilisedir.

Protestan Kilisesi: 1900'lü yıllarda inşa edilmiştir.

Meryem Ana Kilisesi: Katolik cemaatine ait bir kilisedir.

Mor Abraham Manastırı: Meryem Ana kubbesinin olduğu manastırda Midyat Hristiyanlarının merkez mezarlığı yer alır.

Hah Katedrali (Mor Sobo Kilisesi): Mor Sobo'ya adanmış katedralin kalıntıları tarih eseridir.

Hah Harabeleri: Harabelerle ilgili elde yazılı bir kaynak olmamakla birlikte büyük bir medeniyetin izlerini taşımaktadır. Ancak harabelerdeki taş süslemeler 8. yy. taşçı ustaların maharetlerini sergiler gibidir.

Ulu Camii: 1800 yılında yapılan camiinin minaresi tek şerefelidir ve dikdörtgen planda sade bir yapıdır. Cami, yöre mimarisine uygun olarak kesme taştan yapılmış olup avlulu cami grubundadır.

Cevat Paşa Camii: 1925 yılında Cevat Paşa tarafından yapılan camii, kalın duvarlı avlu tipindedir. Minaresi Midyat taşından silindirik şeklinde yapılmıştır. İki şerefeli olup süslemeler şerefede yoğunlaşmıştır (www.midyat.net).

2.2. Midyat İlçesindeki Etnik Gruplar

Midyat, sosyal yapısı itibarıyla adeta bir çiçek bahçesini andırır. Farklı dil ve inanca sahip birçok etnik grubu bünyesinde barındırması ile bir kültür mozağıdır. Bu güzelliği oluşturanlar ise Kürtler, Araplar olarak da bilinen Mıhalmiler, Türkler, Süryaniler, Seyyidler olarak bilinen Becirmaniler, Yezidiler, Kareçiler olarak da isimlendirilen Mitriplardır. Tüm bu topluluklar Midyat'a farklı renk ve kokularda zenginlik katar. Midyat aynı zamanda İslam, Hristiyanlık ve Yezidilik gibi üç farklı dini geçmişten bugüne kadar bünyesinde barındıran bir merkez olması bakımından "Küçük bir Kudüs"e benzer. Bunun yanında ilçe Süryaniler için kutsal olan ve "ibadet edenlerin dağı" anlamına gelen Tur Abdin'in merkezini oluşturur. Yezidiler için ise Midyat, gerçek bir memlekete ve nihai bir varış noktasıdır; Avrupa ülkelerinde vefat eden her bir Yezidi'nin her koşulda Midyat'a getirilmesi gibi (Çetin, 2011: 36).

2.2.1. Mıhalmiler (Araplar)

Mıhalmiler, Türkiye'de yaşayan en büyük Sunni-Şafii Arap topluluğudur. Genellikle Midyat-Nusaybin-Savur yolu üzerindeki bölgede yerleşmişlerdir. Kullandıkları dilleriyle ilgili birçok görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre burada yaşayan Araplar, Kuzey Mezopotamya Sami dil grubundan Kılıt lehçesini konuşmaktadırlar (Oktik ve Nas, 2005: 129). Mıhalimi kökenli M. Ali ARIKAN ise eserinde, Mıhalmilerin Kürtçe ve Türkçe karması bir yerli Arapça konuştuklarından bahsetmiştir, ancak çoğu kaynaklarda Mıhalmilerin Türkçe, Süryanice ve ağırlıklı olarak Arapça karışımı 'mıhallemice' diye tabir edilen bir dili konuştukları yer alır.

Kendileriyle ilgili yazılı kaynakların sınırlı sayıda olması, sözlü kaynakların ise yok denecek kadar az olması ve bugüne kadar haklarında akademik anlamda geniş bir araştırmanın yapılmaması Mıhalmiler hakkında kesin bir yargıya varmamız açısından sıkıntı oluşturmaktadır.

Mıhalmiler, Midyat çevresinde bulunan yöre dilinde “ızyağ-ıl mihallemiyye” (Mıhalmilerin köyleri) olarak isimlendirilen Acırlı (Derizbin), Gelinkaya (Kefer huvar), Söğütlü (Kındırıp) Şenköy(Epşe) , Yolbaşı (Kefer ıllep) gibi köyler ile Mardin merkez, Ömerli, Savur ve Midyat’ın bir semti olan Estel’de yoğun olarak yaşarlar.

Mıhalmilerin kökenleri hakkında birkaç görüş bulunmaktadır:

İslam ansiklopedisinin ‘ Tur Abdin ‘ maddesinde yer alan görüşe göre, 300 yıldan fazla bir zaman önce Hristiyanlıktan ayrılan Mıhalmiler, Arap ve Kürtlerden oluşmuş melez bir topluluktur. Ancak son yıllarda bu konuda yapılan araştırmalarda Mıhalmi isminin aynı bölgede Hristiyanlık öncesi dönemde yaşayan Ahlamu Aramileri ile aynı kökenden olduğu tezi, isim çağrışması ve bölgenin aynı oluşundan dolayı, gitgide daha çok kabul görmektedir (Bokförlag, 2008: 242-243).

1987 Mardin il yıllığı (1987: 218-219)’nda verilen bilgiye göre ise, Milattan sonra 5. yüzyıla kadar, Hristiyanlığın bölgeye hakim olduğu görülür, ancak İslamiyetin yayılışı ile birlikte Arap akınları başlamış ve 7. yüzyılda Halit İbn-i Velit komutasındaki Arap orduları bu bölgeyi de fethetmişlerdir. Abbasilerin bölgeye hâkim olmalarıyla imar hareketleri başlamış, Harun Reşit devrinde Midyat köylerinin çoğu kurulmuştur. Harun Reşit’in oğlu Memun’un Türk-Arap karışımı olarak kurduğu büyük bir ordu, Cizre-Mardin eski patika yolu boyunca 100 karakola yerleştirilir. Böylece Mahalmiler doğar. Midyat ve çevresindeki köylere verilen Mahalmi adı oradan gelmektedir. Mahalmi, yüz mahalle, yüz yerleşim yeri, yüz ordugah anlamına gelmektedir. Mahalmilerin bir kısmını Neced çölünde yaşayan savaşçı Beni Hilal kabileleri teşkil eder, büyük bir bölümünü de Orta Asya’da zamanın en büyük ticaret merkezi olan Bağdat’a ticarete ve iş aramaya gelen Orta Asya’lı Türkler teşkil eder.

Süryani sözlü ve yazılı kaynaklara göre, Hristiyan Süryani bir topluluk iken 1600’lü yıllarda meydana gelen Patrik İsmail, büyük oruç, salgın hastalık, baskılar ve metropolit seçimleri olayları sonucunda İslam dinine geçtikleri savunulan topluluktur.

Süryani Kadim Patriği I. Afrem Barsavmo tarafından kaleme alınan, bölge tarihi hakkında ve Süryaniler açısından temel kaynaklardan birisi olan 'Tur Abdin Tarihi' eserinin Arapça çevirisinde; Estel, Kefir Havra (Kefir Huvar- Gelinkaya), Deyr İzbin (Derizbina- Acırlı), Kinderip(Söğütlü), Apşe (Şenköy), Kefir Şemgo (Kerşef- Budaklı) gibi köylerde yaşayan halkın büyük çoğunluğunun bir zamanlar Süryani olduğu ve bu köylerde bir çok kilise ve manastırların bulunduğu yazılıdır. Patrik eserinde Mihalmilerin, Müslüman olmalarındaki en önemli sebebin, o dönemde Gayri Müslimler üzerinde artan baskı olduğunu söyler. Halk arasındaki yaygın görüşe göre ise Patrik İsmail'in bunları aforoz ettiği iddiasının ise onu sevmeyenler tarafından uydurulduğunu ileri sürmektedir. Buna göre Mardinli Patrik İsmail, onunla görüşmek isteyen Tur-Abdinli ruhanilere Zahfaran Manastır'ının kapılarını açtırmayarak 300 yıl sürecek bir ayrılığı başlatmış oldu. Patrik İsmail, Mihalmiler'in Hristiyanlığı terk edip İslam'a geçmesinin baş sorumlusu olarak tarihe geçmiştir. Günümüzde ise olayın iç yüzü hem Mihalmiler hem de şimdiki Süryaniler tarafından şöyle anlatılmaktadır. Tur Abdin'de salgın bir hastalıktan dolayı her gün yüzlerce hayvan ölüyormuş. Ancak bu dönem, Süryanilerin Paskalya Bayramı öncesinde 50 günlük Büyük Perhiz'ine (Şawmo Rabo) rastladığından Hristiyanlar, perhizde yağlı yemek ve hayvansal gıda yemediği için hayvanlar insanlar tarafından tüketilemiyordu. 'Atılacaklarına yenilsinler' anlayışıyla Mihalmi köylerinin ileri gelenleri Mardin'e, Patrik'e gidip durumu anlatmalarına rağmen Patrik her seferinde 'Perhizde yağlı yenilmez' diyerek izin vermemiş. Mihalmiler de kuralı bozmak için toplu olarak İslamiyet'e geçmişler. Köylerindeki kilise ve manastırlardan bazılarını yıkıp, bazılarını da cami ve mescide çevirmişlerdir. Mihalmilerin hepsi önceden Süryani Ortodoks Kilisesi'ne bağlıydılar. Dilleri geçmişte Süryanice ve Arapça idi. Dillerini okumaları ve konuşulması Mihalmiler tarafından yasaklanır. Süryaniceleri zayıflayıp gerileyince ilişkileri de doğal olarak kesilmeye başlamıştır (Uygur, 2008: 14).

Sonuncusu ise hakkında yazılı kaynakların fazla bulunmadığı, ancak bölgenin yaşlı ve bu konuda bilgi sahibi olan insanların üzerinde genel hatlarıyla anlaştığı, çoğu yönüyle Süryani görüşünü destekleyen görüştür.

Bu görüşe göre ise; İslam fetihleri öncesinde Tur Abdin bölgesinde Hristiyan ve Kürt halkları yaşamaktaydı. İslam fethiyle birlikte bu bölgeye güney bölgelerinden geniş bir

nüfusa sahip Arap bedevi kabilelerinden Beni Hilal'in bir kolu getirilip sonradan Şorızba (çavuşlu) ismiyle anılacak köye yerleştirildi. Kabilenin ileri gelenlerinin içinde bulundukları bu yeni durum hakkında burada "şura" düzenlemeleri nedeniyle, bu yerleşim yerine "şura alanı" anlamına gelen Arapça "şura" kökünden türeyen Şorızbah ismi verildi. Bölgeye yerleşen bu kabilenin çok kalabalık olması sebebiyle, bölgede yerleşik olarak bulunan Süryani ve Kürt halkı tarafından, bu yeni kabileyi tanımlamak için "yüz kişilerin mahali/yeri/köyü" anlamına gelen "mıhallemiyeye" sözcüğü kullanılmaya başlandı. Sözcüğün kökeni açıklanacak olursa; "mıhalle" Arapça dilinde "mahal veya yaşanılan yer", "miyye" ise "yüz" anlamına gelir. Nitekim bu konuda bilgi sahibi kişilerin uzlaştıkları temel noktalardan bir tanesi; "mıhallemiyeye" kavramının 1987 Mardin İl Yıllığında geçtiği "Mıhalmi" ismi altındaki haliyle yani "yüz mahalle, yüz yerleşim yeri, yüz ordugâh" şeklinde anlamlara gelmediği, bu yerin gerçekte "yüz kişilik mahalle" anlamına geldiğidir.

Müslümanlık sonrası, yoğun bir kültürel değişmeye (özellikle din ve dil) maruz kalan bu halkın o dönemde her yönüyle değiştiğini söylemek oldukça güçtür. Müslümanlık öncesinde var olan bazı gelenekler günümüzde halen orijinal halleriyle sürdürülebilmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- *Yerleşim yerlerinin eski isimleri: Mıhalmi köylerinin resmi olmayan yerel isimleri. Süryanice "çiftlik" anlamına gelen "kefir" sözcüğü günümüze kadar yerel dilde bazı köylerin isimlerini oluşturmaktadır. Kefir Huvar (Gelinkaya), Kefer Cillep (Yolbaşı), Kefer Şemiş (Budaklı) vb.*
- *Siboro-basımbar geleneği: "siboro" klasik süryanicedeki "suboro" sözcüğünün turoyo halkın konuştuğu ağızda hafif bir değişime uğrayan halidir. Türkçede "muştulama, müjdemle" anlamına geliyor. Meryem ananın İsa mesih'e gebe kalacağını bildiren müjdelemenin bir anısı olarak, her yıl 25 Mart'ta kutlanan bu bayrama Süryani kilisesinin geleneğinde "suboro" denilmektedir. Süryanilerin eski bir geleneği olan "siboro", son 15-20 yıla kadar Mıhalmi halkı arasında "basımbar" ismi altında yaygın bir gelenek olarak sürdürülmekteydi.*

- *Yumurta boyama: Süryanilerin paskalya bayramlarında, yeniden dirilişin simgesi olan yumurtayı çeşitli renklere boyamaları geleneği, Mıhalmiler arasında “cumğut-ıl meryem” (Meryemin cuması) ismi altında kutlanmıştır. Cumğut-ıl meryem gününün Mıhalmiler için önemi tıpkı siboro geleneğinde olduğu gibi, Meryem ananın Cebrail meleği aracılığıyla bugünde Hz. İsa’yla müjdelenmesidir. 20 yıl öncesine kadar birçok Müslüman köyünde (mesela Söğütlü’de) Paskalya bayramı kutlanmaktaydı. Çörekler hazırlanır ve haşlanmış yumurtalar boyanırdı (İşler ve Çetin, 2000: 54). Gerçekte durum daha önceden de ifade edildiği gibi yumurta boyama geleneği, Paskalya bayramı nedeniyle değil ‘cumğut-ıl meryem günü’ nedeniyle yapıla gelmiştir.*
- *Tek eşliliğin yaygınlığı: Hristiyanlıkta çok eşliliğin haram sayılmasından dolayı, Süryanilerde çok eşlilik bulunmamaktadır. Oysa çok eşlilik İslamda haram olmamasına rağmen, Müslüman Mıhalmiler arasında da çok yaygın değildir.*
- *Ten ve sima benzerliği: yöre insanı, gündelik yaşamda bir Mıhalmi’yi bir Kürtten dış görünüş açısından ayırmaya çalışırken fazla bir zorluk yaşamaz. Çünkü iki topluluk arasında bariz ten ve sima farklılığı vardır. Oysa aynı yöre insanı bir Mıhalmi erkeğini bir Süryani erkeğinden ayırırken aynı rahatlığı kolay kolay yaşayamaz. Bu kişinin, ayırım yapmaya çalışırken bulabileceği ipuçları sadece giyim ve kuşamdadır. Aynı şey Mıhalmi ve Süryani kadınlarında da geçerlidir. Ancak, kadınlar arasında ayırım yapma, erkeklere göre biraz daha kolaydır, çünkü kadın giyimindeki farklılıklar bariz ve çeşitlidir.*

Kendi içine kapalı bir topluluk olma özelliği: araştırılmaya değer bir konu olmakla beraber, Süryani halkı dinsel etkenlerden dolayı dışarıdan (Hristiyan olmayandan) kız alıp, dışarıya kız vermez iken, aynı kapalılık durumu herhangi bir dinsel kısıtlama bulunmamasına rağmen Mıhalmi köylerinde yaşayan aileler arasında da yoğun olarak görülebilmektedir. Böyle bir durum estel Mıhalmileri için geçerli değildir. Estel Mıhalmileri için oluşan bu istisnai durum, kentsel yaşam ve kent kültürünün yavaş yavaş yerleşmesiyle toplumsal yapıda meydana gelen değişimden kaynaklandığının iddia edilmesi mümkündür.

Midyat'taki Mihalmilerin çoğu ilçe merkezin Estel mahallesinde yaşamaktadır. Estellilik, kısaca 'Mihalmi halkının şehirli olma durumudur'. Eski tarihlerden beri Estel'de yaşamakta olan ve ayrıca çevre köylerden buraya gelip yerleşen Mihalmilerin, kendilerini şehirli/kentli olarak, dolayısıyla da köylü olma durumundan kurtulmak amacıyla geliştirdiği bu kimlik, anlaşıldığı üzere bir yüceltme durumunu ifade etmektedir. Çünkü şehirli/kentli olmak, medeni olmakla eşanlam taşımaktadır (Çetin, 2005: 55-57). Midyat hakkında yapılan çalışmalarda bazı kaynaklar ilçenin sosyal yaşantısı hakkında bilgi verirken, Estel Mihalmilerini çevre köylerden farklı bir alanda ele almışlardır. Çevre Mihalmi köylerinde uygulanmayan ancak Estel Mihalmilerinde uygulanan farklı âdetleri çalışmalarında anlatmışlardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Evlilik konusunda, erkek tarafı kız tarafına zarfın içinde bir miktar para verir, gerdek gecesinde yakın akrabaların verdiği hediyeler anons edilir. Evliliğin birinci gününde 'sabahhiye' kız tarafı tebrik etmeye gider ve yanlarında yemek götürür. Estel'de cenaze mezara konulduktan sonra vefat eden kişinin yakınlık derecesine göre akrabaları yan yana gelerek taziyeleri kabul eder. Taziye evinde yemek pişirilmez. Taziyenin üçüncü gününde mevlit okutulur ve çörek (ıklıçe) dağıtılır. Bu ve buna benzer davranışlarla Estel Mihalmileri kendilerine özgü davranışlar sergilemektedirler.

2.2.2. Kürtler

Kürtlerin kökeni hakkında günümüzde değişik görüşler dile getirilmektedir. Kürt kelimesi anlam olarak, Ön Asya'da yaşayan bir topluluk ve bu topluluktan olan kimse olarak ifade edilmektedir (Türkçe sözlük, 2005: 1286).

Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Eski Sovyetler Birliği sınırlarının her iki tarafında yaşayan Kürtler'in büyük çoğunluğu Sünni Müslüman'dır. Bunun dışında Yezidi, Alevi, Şii ve Ehl-i Hak gibi inançlara mensup olan Kürtler de vardır. Kürtlerin ana dili, Hint-Avrupa dil ailesinin İran kolunun kuzeybatı alt grubuna mensup olan Kürtçe'dir. Kürtçe, Bahdinani (ya da Kuzey Kurmanci) ile Sorani'den (ya da Güney Kurmanci) oluşan Kurmanci grubu ile Dımili (ya da Zaza) ile Gorani'den oluşan Pehlawani olmak üzere iki ana gruptan oluşmaktadır. Bu gruplar kendi içlerinde pek çok lehçe ve alt lehçeye ayrılmaktadır (Izady, 2004: 299).

Midyat'ta yaşayan Kürtler, inançları gereği Sunni İslam ve Şafii mezhebini teşkil etmektedirler. Buradaki Kürtler arasında aşiret mensubu olma durumu vardır. Ancak eskiye nazaran katı bir aşiret hiyerarşisi söz konusu değildir (Oktik ve Nas, 2005: 129).

'Şammikan Aşiretine' bağlı 'Nehrozoğlu ve Mehmedo ailelerinin Budaklı(Kerşef) ve Sivrice (Dallin) köylerinden göçüp, ilçede yaşayan Süryanilerin yardımıyla, Midyat'a ilk defa 1800'lü yıllarda yerleşen Kürtler, günümüzde Midyat'ta nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Bu tarihten önce Midyat kesiminde Süryaniler, Estel kesiminde ise Mihalmiler yaşamaktaydı. Kürtlerin Estel kesimine yerleşimi ise, çeşitli sebeplerden dolayı çevre köylerden parçalı şekilde gelen Kürt ailelerinin göçü ile olmuştur. Kürtler, Midyat kesiminin her mahallesine dağıldıkları halde, Estel kesiminde ise ağırlıklı olarak Orta çarşı mahallesinin dış taraflarına yerleşmişlerdir (Çetin, 2005: 50).

2.2.3. Yezidiler (Ezidiler)

Yezidiler hakkında makale, tez ve çeşitli araştırmalar yapılmış olmasına rağmen halen bu etnik grubun kökeni, kurucusu ve dini ile ilgili kesin bir yargıya varılamamıştır.

Yezidiler Midyat'ta yaşayan Müslüman ve Hristiyan halk tarafından şeytana taptıkları gerekçesiyle lanetlenmişlerdir ve hatta vatanlarından kovulmuşlardır. Öyle ki inançları gereği geçmişte yaşadıkları büyük baskılar ve olumsuzluklar Yezidileri yörede istenilmeyen halk konumuna düşürmüş ve yöredeki Yezidilerin kimi vatanını terk edip yurt dışına gitmiş kimi ise Müslüman olmayı tercih etmiştir.

Tarihçilerin bir kısmı Yezidileri, Emevi halifelerinden Muaviye oğlu Yezid'e, diğer bir kısmı Farsça Allah demek olan Yezdan'a veya yine Allah demek olan İzzet'e, diğer bir kısmı da İran'da bulunan Yezdücerd şehrine, diğer bir kısmı da Üneyse oğlu Yezidi Hariciye nispet ederler. Bu kadar farklı görüşün ortaya çıkması "yezidi" isminden kaynaklanmaktadır (Bilge, 2002: 23). Bir görüşe göre Yezidi ismi, eski İran dinindeki hayır tanrısı olan "izd" veya "yezdan" kelimesinden gelmektedir. Ayrıca bu topluluğa göre Adem peygamberden sonraki ikinci ataları ezda (tanrı verdi)'dir. Buna nispetle bu halka "ezdai, ezidi, yezidi" denilmiştir (İş, 2006: 149).

Melek-i Tavus ile güneş kültü inancına ve katı bir kast sistemine sahip olan "sır din" Yezidilik inancının kurucusu, Şeyh Adi bin Mushafir olarak kabul edilir. Yezidiler,

kendilerini Musafîr oğlu Şeyh Adi'nin tebası ve müritleri olduklarını iddia ederler. Musafîr oğlu Şeyh Adi, Şam'ın Baalbek nahiyesinin Beytifar köyünde 1072 yılında doğmuş ve 1162 yılında Irak Sincar'da vefat etmiştir. Şeyh Adi bin Musafîr hakkında çok farklı rivayetler bulunmaktadır. Ancak bu rivayetlerin hepsinde ortak olan nokta Şeyh Adi bin Musafîr'in salih, iyi muttaki, mürşit, dindar ve çok iyi bir sufi olmasıdır. Tasavvuf kaynaklarında adına özellikle Ebu'l Vefa Hulvani, Ahmet Rufai ve Abdulkadir Geylani gibi dönemin büyük mutasavvıflarının menkıbnamelerinde rastlamak mümkündür. Şeyh adi, adı geçen mutasavvıflarla dostluk kurmuş, onların sohbetlerinde bulunmuş ve onların güvenlerini kazanmıştır (Taşkın, 2005: 17-18).

Yezidiler doğrudan Âdem'in oğlu Şahid Ben Car'ın soyundan geldiklerine inanırlar. Buna göre Şahid Ben Car, Âdem'in bir küpe dökülen ter damlasından yaratılmıştır. Sadece Âdem'in soyundan geldiklerine ve ruhlarının bir kadının ruhu karışmadığına inandıkları için kendilerini kusursuz ve seçilmiş bir ırk olarak addederler (Yalkut, 2002: 49). Tanrısal varlığın iyilik ve kötülük şeklinde ikiye ayrıldığını kabul eder; Tanrı'nın iyiliği, şeytanın (Melek-i Tavus) kötülüğü temsil ettiğine, Tanrı ile Melek-i Tavus arasında sürekli bir çekişme bulunduğuna inanırlar. Çünkü Tanrı hiçbir zaman kötülükleri sevmez ve iyiliği savunur (İş, 2006: 149).

Yezidilerin Mushaf-ı Reş ve Kitab-ı Cilve adında iki kutsal kitabı var. Mushaf-ı Reş, Şeyh Adi tarafından ceylan derisine yazılmış dini vecibelerdir. Kitab-ı Cilve ise, Şeyh Hasan tarafından yazılmış ve Mushaf-ı Reş'in şerh ve tefsiridir (Bilge, 2002: 42). *Bu iki kutsal kitaba göre Yezidiliğin inanç esasları beş maddeden oluşmaktadır ve bunlar:*

1.Tanrı İnancı: Zaman ve mekân ile sınırlı olmayan, bütün her şeyi yaratan bir tek tanrı inancı vardır. Bu tanrı yarattığı her şeyi idaresi altında tutar ve yönetir.

2.Melek İnancı: Bu inanç, Yezidilik inançlarının büyük bir kısmını muhteva etmektedir. Özellikle melek-i tavus inancı, melek inancının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Hiçbir şey yokken melek-i tavus vardı. Melek-i tavus tanrının emriyle, tanrı tarafından Yezidilerin sıkıntılarını gidermek, onlara yardım etmek için yeryüzüne indirildi. Tanrı otuz bin melek yarattı ve bu otuz bin melek kendisine kırk bin sene ibadet etti. Daha sonra onları melek-i tavus'a emanet etti ve onları göklere çıkardı. Tanrı haftanın her gününde ayrı bir melek yaratmıştır.

3. *Kitap İnancı: Yezidiliğin Kitab-ı Cilve ve Mushaf-ı Reş olmak üzere iki tane kutsal kitabı vardır. Bu kitapların ne zaman nerede kim tarafından ve hangi dillerde yazıldıkları tartışma konusudur.*

4. *Peygamber İnancı: tanrı yeryüzüne insan şeklinde melek-i tavus'u gönderdiği gibi peygamberlerde göndermiştir. Kitab-ı cilve ve Mushaf-ı reş'te adı geçen peygamberler vardır. Bunlar; Adem, Şit, Nuh, Yunus, İsa ve Hasiye'dir.*

5. *Tenasüh İnancı: Yezidilikte tenasüh inancı vardır. Kitab-ı Cilve'de bu inanç açık bir şekilde şöyle belirtilmiştir: "Eğer istersem öldürdüğüm kimseyi, ruhların tenasühü yolu ile bu dünyaya bir, iki veya üç defa gönderirim" (Taşgın, 2005: 20-22).*

Yezidiler günde iki kez sabah güneş doğarken ve akşam güneş batarken dua ederler. Ettikleri bu duaya "kavl" denilir. Sır dinin mensubu Yezidilerin bütün kutsal metinlerine "kavl" denir. Okunan bu dualarla ibadet tamamlanmış olur. Seccade üzerinde temiz bir şekilde yüzleri güneşe dönük olarak dua okurlar ve secdeye giderler. Aralık ayının ilk Salı, Çarşamba ve Perşembe günü oruç tutarlar. Oruç, sabahtan akşama kadar hiçbir şey yiyip içmemek, cinsel ilişkide bulunmamaktan ibarettir. Din adamları yazın ve kışın toplam seksen gün oruç tutarlar ve hac için Şeyh Adi bin Musafir'in kabrine Ekim ayında Laliş'e giderler.

Yezidi toplumu oldukça karmaşık ve hiyerarşik bir biçimde örgütlenmiştir. Din büyüklerinden oluşan şeyhler ve pirler ile müritler, toplumun iki ana tabakasıdır.

Şeyhler hiyerarşinin en tepesinde bulunurlar ve Adani, Şemsani, Katani olmak üzere üç soydan gelmektedirler. Yezidiler şeyhlerin meleklerden geldiklerine ve onların temsilcisi olarak yeryüzüne indirildiklerine inanırlar. Yezidilerin önderi olan "mir", Katani soyunun bir üyesidir. Bu unvan babadan büyük oğula geçer. Mirler, dünyevi işler ve politik meselelerle ilgilenirler.

Yezidilerin bir de Şemsani soyundan gelme "baba şeyh" denilen manevi önderleri vardır. Şeyh vezir' i de yine aynı sülale çıkarır. Adani soyundan seçilen iki "peşimam" ise yezidi toplumunda büyük itibara sahiptir. Yezidilikteki bu yapılanma sayesinde iktidarlık, şeyh soyları arasında eşit bir şekilde dağılmıştır. Ancak yine de son sözü "mir" ler söylemektedir. Dünyevi iktidarın bu dağılımı aynı zamanda tanrısal güçlerin yeryüzündeki iktidar dağılımını da simgeler niteliktedir.

Şeyhlerden sonra ikinci sırayı pirler oluşturmaktadır. Pir bir nevi şeyhin yardımcısıdır ve şeyh olmadığı zaman şeyhin görevini üstlenir. Pirler dört ana grupta toplanmışlar ve yine bu gruplarda kendi içlerinde alt gruplara bölünmüşlerdir. Bazı istisnai durumlar dışında pir ailelerin kendi aralarında evlilik yapmalarına izin vardır. Her yezidi hem bir şeyhin hem de bir pirin mürididir. Müritler üçüncü evlilik grubunu oluşturur (Yalkut, 2002: 33).

Yezidi kurumları arasında din adamları, vaftiz, ahiret kardeşliği ve kirvelik bulunmaktadır. Din adamlığı; soya dayalı olarak belirli aşiretler arasında ve aralarındaki evlenmelerle sürer. Bu inançta din adamları olmadan uygulanması mümkün olmayan ibadetler vardır. Din adamları; Emir, Baba Şeyh, Fakir, Koçek, Kavval, Peşimam, Baba Gevan ve Baba Çavuş'tan oluşmaktadır. Vaftiz; Yezidilerde çocuğun doğumundan sonra 'Mor Kırın' adı verilen vaftiz töreni yapılması gereken önemli uygulamalardan biridir. Kirvelik; Mor Kırından sonra önem verilen bir diğer önemli uygulama sünnet ve kirveliktir. Kirve, Yezidilerde din adamı sınıfından veya Müslüman halk arasından seçilir çünkü kirve olanların beş nesle kadar evlenmeleri yasaktır. Ahiret Kardeşliği; yerine getirilmesi gereken temel kurallardan biridir. Birbirlerinin her türlü halinden sorumlu olan Ahiret kardeşleri birbirleri ile evlenemezler, bu nedenle evlenme yasağı olan sınıflar arasından biri seçilir. Ahiret kardeşleri birbirlerinin cenazelerinin başında bulunmak zorundadırlar. Ahiret kardeşliği iki erkek arasında yapıldığı gibi kadınlar arasında da yapılabilir (Taşgın, 2005: 24-28).

Yezidilerde evlenme birkaç aşamadan oluşmaktadır;

Birinci aşama: Erkek, sevdiği ve istediği kıza evlenme teklifinde bulunur. Kız ile erkek kendi aralarında anlaşır. Bu olay daha çok hac mevsiminde gerçekleşir. Çünkü hac mevsiminde herkes rahattır ve birbirleri ile konuşabilirler.

İkinci aşama: Kendi aralarında anlaşılan kız ve oğlan durumu ailelerine bildirerek evliliklerinin gerçekleştirilmesini isterler. Bunun üzerine isteme törenleri yapılır, şartlar koşulur ve başlık miktarı ilan edilir. Aileler bu evliliği uygun bulmaz ise erkek kızı kaçıtır ve büyük bir zata sığınır ondan yardım talep eder. Bu zatın araya girmesiyle aileler barışır ve evlenme töreni gerçekleşir.

Üçüncü aşama: Bu aşamada dini evlenme akdi yapılır. Şöyle ki, kâhinlerden birisinden bir parça ekmek getirilir. Ekmek ikiye bölünür bir parçası erkeğe diğer parçası ise kıza verilir. Ekmek bulunmadığı takdirde Şeyh Adi'nin türbesinden getirilen bir parça toprak, gelin ile damadın arasına savrulur ve düğün töreni biter.

Yılın ilk ayı olan Nisan ayı ki bu ay Sersal Bayramı'dır. Bu ayda evlilik caiz değildir. Evlenen kızın babası ile ilgisi tamamen kesilir. Hatta babasına varis bile olamaz. Her yezidi ancak kendi ile denk olan biri ile evlenebilir. Başkası ile evlenemez. Mesela bir şeyhin oğlu ancak bir şeyhin kızı ile ve bir şeyhin kızı ancak bir şeyhin oğlu ile evlenebilir. Bunun aksi kabul edilemez.

Yezidi olabilmek için yezidi anne veya babadan doğmuş olmak gerekir. Yezidilerde kardeş ve amcakızları ile evlenme caiz değildir. Yezidi olmayanlarla evlenmek yasaktır. Çünkü yezidi kanına başka kan karışmaz.

Yezidilikte boşanma olayına hoş bakılmaz. Boşanma ancak kadının zina yapması, çocuk dünyaya getirememesi veya taraflardan birinin evi üç yıldan fazla terk ederek geri dönmemesi gerekçeleri ile gerçekleşebilir. Boşanan kadın ömrünün sonuna kadar başkası ile evlenemez. Bir Yezidi, Yezidi olmayan biri ile zina ederse cezası ölümdür (Bilge, 2002: 54-55).

Günümüzde Midyat bölgesinde Yezidilerin yerleşik olarak kaldıkları köylere Tur nahiyesi içinde rastlanmaktadır. Bu topluluğun Midyat bölgesinde yerleşik oldukları köyler şunlardır: Mağara (Kivah), Çayırılı (Kefnaz), Güven (Bacin), Oyuklu (Take), Yenice (Harabya) ve Çoraklı, Koçan mezralarıdır. Son yıllarda bu bölgelerde Yezidilerin varlığından söz etmek imkânsızken artık günümüzde Yezidiler tekrar yurtdışından topraklarına göç etmeye başlamışlardır.

1985 yılı nüfus sayımı bilgilerine göre;

Mardin ili, Midyat ilçesi: Çayırılı köyü, Güven köyü, Oyuklu köyü, Yenice köyü, Çörekli mezrası, Koçan mezrası toplamında 5600 kişi yaşamaktaydı.

2003 yılı nüfus sayımı bilgilerine göre:

Mardin ili, Midyat ilçesi: Güven köyü (9 kişi), Yenice köyü (6 kişi) toplam 15 kişi yaşamaktadır (Taşgın, 2007: 178-190).

2.2.4. Süryaniler (Hıristiyanlar)

Süryani halkı Ortadoğu'nun en eski yerli halklarından biri ve otantik bir kültürün sentezidir. Bu kültür en az 6000 yıllık tarihi (bilinen tarih) boyunca kendisine özgün dilini, otantik kültürünü ve aynı coğrafyadaki yerleşiklik yaşamını tüm zorluklara rağmen koruyabilmiştir. M.Ö. 539 yılına kadar değişik siyasal oluşum ve isimler altında (Akad, Asur, Babil, Aram, Kalde vb.) Ortadoğu bölgesi ile dünya siyasal arenasında belirleyici bir rol oynayan Süryanilerin son siyasal oluşumu Urfa şehrinde M.S. 244 yılına kadar devam eden Abgar Krallığı olmuştur.

Süryani halkının tarihi anayurdu Mezopotamya'dır. Mezopotamya dünyamızda insan topluluklarının ilk defa yurt tuttuğu ve yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları en elverişli coğrafik bölgelerden birisidir. Mezopotamya'nın varsayılan coğrafik sınırları Fırat (Efrat) ile Dicle (Deklat) nehirlerinin hayat verdiği topraklardan ve bunların etrafındaki coğrafyadan oluşmaktadır. Süryaniler, Doğu'da Zagroslara Kuzey'de Toroslara, Batı'da Akdeniz'e ve Güney'de Basra Körfezine kadar uzanan bu coğrafyada uygarlıklar kurup birçok alanda varlıklarını, kültürlerini sürdürmüşlerdir (Bokförlag, 2008: 18-19).

Araplar ve Türkler tarafından 'Süryani' denilen bu grup, kendilerini 'Suryoyo' (çoğulu Suryoye) ya da 'Suroyo' (çoğulu Suroye) olarak adlandırmaktadır. Aynı bölge de yaşayan Kürtler, kendilerini Hıristiyan anlamında 'fileh' ya da 'fille' olarak, bölgedeki Araplar da onları İsa'nın doğduğu köy olan Nasıra köyünden dolayı 'Nasrani' olarak adlandırmaktadır (Özmen, 2006: 166). Gerek Süryani kaynaklarında gerekse Süryaniler hakkında yapılan çalışmalarda Suryoyo yahut Süryani ismi üzerine birbirine benzer görüşler öne sürülmüştür. Yazılı ve sözlü kaynaklar temel alınarak Suryoyo veya Süryani isminin kökenlerine ilişkin görüşleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- Suryoyo adının Yahudileri Babil tutsaklığından serbest bıraktığına inanılan Pers kralı Siros'un (Keyhüsrev) adından geldiği,
- Suryoyo'nun Suriye sözcüğünden geldiği ve Suriye'nin de bölgeyi ele geçiren Süros'tan kaynaklandığı
- Suriye adının Lübnan'ın Sur şehrinde türediği ve sakinlerinin lakabının Suryoyo olduğu,

- Suriye adının İbrahim'in sülalesinden gelen Asur ya da Asurin'den türediği,
- Asurluların ülkesine Yunanlılar tarafından bir 'y' harfi eklenerek 'Asurya' denildiği, zamanla sözcüğün başındaki 'a' düşerek 'Surya' biçimini aldığı ve Süryani ya da Süryoyo adının coğrafi bir terim olarak buradan geldiği inancı yaygındır.

Bir başka iddiaya göre, Hristiyanlığı seçen Aramilerin kendilerini putperest Aramilerden ayırmak için 'Suryoyê' adını kullandıkları, zaman içinde bu adlandırmanın bir mezhep, daha sonra ise bir etnik grubu işaret ettiğidir. Bu iddia grubun teşekkülünde dine yaptığı atıfla, dinin grubun oluşumundaki etkisine vurgu yapmaktadır.

İncil'in yayılmaya başladığı yıllarda Aramilerin bir kısmı, inancı Suriyeli müjdecilerden aldıkları için, kendilerini putperest Aramilerden ayırmak için 'Suriyeli' anlamında 'Süryani' ismini kullandıkları ve bu ismin bir mezhep ismi olduğu görüşleri ağırlık kazanmaktadır (Çelik, 1996: 16).

Yapılan araştırma ve çalışmalar sonucunda "Süryani" kelimesi bugün çeşitli ırklara bağlı olmalarına rağmen, bir Hristiyan mezhebinin ve kilise yandaşlarının adı olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Süryaniler, günümüzde yaklaşık olarak beş milyon tahmin edilen nüfuslarıyla Türkiye, Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Hindistan'da yaşamaktadırlar. Süryani tabirinin yanı sıra günümüzde "Süryani Kadim" tabiri de kullanılmaktadır. Bu tabir 1845 yılında ortaya çıkmıştır. 1782'de bir patriklik seçiminde çıkan ihtilaf neticesinde Mihayel Carve liderliğindeki bir grubun Roma Katolik Kilisesine bağlanması ve bu grubun Osmanlı Hükümeti tarafından kabul edilmesi sonucu geleneksel Antakya Patrikliğine bağlı kalanlara kendilerini Katoliklerden ayırt etmek için "Kadim Süryaniler" ismi verilmiştir. Günümüzde bazı batılı eserlerde "Doğu ve Batı Süryanileri" tabirine rastlanır. "Doğu Süryanileri" tabiri ile kökenleri "Urfa Kilisesi"ne dayanan ve Asur soyundan gelen Nasturiler, "Batı Süryanileri" tabiri ile de tarihi "Antakya Kilisesi"ne dayanan ve Arami soyundan gelen Süryaniler kastedilmektedir (Küçük, 2008: 5).

Turabdin Süryanileri, dil olarak Aramice'nin bir lehçesi olan "Turoyo"yu kullanmaktadırlar ve bu dilin İsa Mesih'in konuştuğu dil olduğuna inanmaktadırlar

(Taşgın ve diğ.. 2005). Aramice uzun bir süre ve birçok Sami grubu tarafından kullanıldığı için Sami dilleri arasında en çok lehçesi olan dildir. Bu yüzden Aramice doğu ve batı olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Süryanice, Aramice'nin doğu grubunda yer almaktadır (Bokförlag,2008: 176).

Süryanilerin Sami grubunda bulunmaları, Nuh'un oğlu Sam'a dayanmaktadır. Aramiler Nuh'un oğlu Sam, Sam oğlu Aram'ın neslindendir. Nuh oğlu Ham, Ham'ın oğlu Kenan'ın (torunu) ve Yafes'e taksim ederek Filistin, Şam, Suriye, Mezopotamya, Asur, Sümer, Babil, Pers ve Hicaz gibi ülkeleri büyük oğlu Sam'ın hissesine düştüğünden bu memlekette yaşayanlara Samiler denilmiştir. Sami ülkesinde yaşayan bu kavimler Amuriler, Kenaniler ve Aramiler'di. Süryaniler de Arami kavmindendir (Günel,1970: 29-30).

Süryaniler inançlarına, ibadetlerine bir düğüm gibi sıkı sıkıya bağlıdırlar. Dolayısıyla Süryanilerin hayatının her yerinde ve her aşamasında dinsel söylemle karşılaşabilmek mümkündür. Süryani toplumuna dini liderler ve merkezler dışında ulaşmak ve onlarla ilgili bir çalışma yürütmek neredeyse imkânsızdır. Bunun en önemli nedeni bu grubu canlı tutan ve her alanda temsil eden otoritenin kilisede somutlaşmış olmasıdır. Bu kendileri için olduğu gibi çevrelerindeki etnik ve siyasi oluşumların onlarla ilişkilerinde de böyledir. Bu nedenle de Süryaniler üzerine yapılan çalışmaların çoğunda dine yoğunlaşıldığı hemen fark edilebilmektedir. Süryanilerde din ve dünyevi hayatın içiçeliği ile birlikte sadece doğaüstüne yönelik uygulamalar da vardır. İbadet denilen bu uygulamalar insanın kutsalla ya da doğaüstü güçlerle olan bağların kurulup sürdürülmesini sağlamaktadır. Gündelik hayattaki diğer pratiklere de dinsel anlam ve önemler yüklenmekle birlikte ibadet biçimleri namaz, oruç, vaftiz ve itiraftan oluşmaktadır.

Namaz: Süryanilikte dördü zorunlu olmak üzere günde yedi namaz vardır. Namazlar sabah, öğle ve akşam kilisede kılınırken, diğerleri herhangi bir yerde kılınabilir. Pazar ve bayram ayinleri dışındaki namazlar secdeye varılarak kılınır. Kiliselerde kılınan namazlarda genellikle secdeye varılmazken, Tur Abdin'deki bazı kilise ve manastırlarda bunun istisnaları da vardır. Mesih ikinci gelişini doğudan yapacağından kiliselerin yönü doğuya yöneliktir ve doğuya yönelerek namaz kılınır.

Oruç: Genel olarak Hristiyanların tuttıkları oruçlar ve perhizlerle birlikte sadece Ortadoğu'daki Hristiyanlara özgü olduğu söylenen Ninova Orucu'da vardır. Ninova orucu 17-19 Şubat tarihleri arasında üç gün boyunca tutulur. Orucun üçüncü günü öğleye doğru saat 11.00'de kilisede ayin yapılmaktadır. Bunun dışında her çarşamba ve cuma günleri tüm Süryaniler perhiz orucunu tutar. Bu perhizlerde hayvansal gıdalar yenilmez.

Vaftiz: Vaftiz, Hristiyan inancında yeni bebeğin günahkâr olarak doğduğu düşüncesinden hareketle, bebeğin günahlarından arındırılması ve dine kabulünü sağlamak için, dini görevliler tarafından kutsal suyla yıkanması işlemidir. Süryaniler bu işlemin kutsal bir giz olduğu ve bu gizle kişinin kutsallık lütfunu kazandığı gibi Baba Tanrıya oğul, Rab Mesih'e kardeş ve göksel meleklerle varis olduğuna inanmaktadırlar.

İtiraf: Kişi işlediği herhangi bir günahı, bağlı olduğu ruhaniye itiraf etmesi gerekir. İşlenen bu günahların cezası ruhani tarafından belirlenir. Cezalar maddi veya manevi ya da her ikisi birlikte de olabilir. Cezalar fakirlere veya kiliseye para yardımı olarak ya da namaz veya oruçla ödenebilir (Özmen, 2006: 200-206).

Süryanilerin yılda iki kez kutladıkları bayramları vardır. Bunlar, Doğu Bayramı (Yaldo, Noel) ile Paskalya (Kyomto) bayramıdır. Doğu bayramı üç gün sürer ve her yılın 25 Aralığında Hz. İsa'nın doğuşu kutlanır. Bu bayramdan 10 gün önce oruç tutulur ve oruç boyunca hayvansal gıdalar tüketilmez. Paskalya bayramında ise Hz. İsa'nın çarmıha gerildiğinden 3 gün sonra ölümlerden dirilişi kutlanır. Bu bayram her yıl nisan ayına denk gelir ve 3 gün sürer. Bayramdan 50 gün önce oruç tutulur ve oruç boyunca bitkisel gıdalar tüketilir.

Midyat ile Orta Doğu ve Mezopotamya'nın en eski sakinlerinden olan Süryanilerin günümüzdeki toplam nüfusları 3-4 milyon olarak tahmin edilmektedir. Kudüslülerden sonra Hristiyanlığı ilk kabul eden topluluklardan biri olan Süryaniler, yüzyıllar boyunca inanç ve geleneklerini günümüze kadar koruyabilmişlerdir. "Kadim" sözcüğünün "Süryani" kelimesinden sonra, onun bir sıfatı şeklinde konumlandırılmasının sebeplerinden biri de budur.

1800'lü yıllardan önce Midyat'ta nüfusun büyük çoğunluğunu Süryaniler oluşturmaktaymış ve Beyt Zapto (Zapto Ailesi) ile Beyt Şağbo (Şağbo Ailesi) isimlerinde

iki büyük Süryani aile burada yaşamaktaymış. Ancak Kürtlerin bu tarihlerde Süryani bireylerin yardımları sonucu buraya yerleşmelerinden sonra Süryaniler ağırlıklarını yitirmeye başlamışlardır. Özellikle 1960'larda başlayan dış göçler sonucunda Süryaniler, hızlı bir nüfus kaybına uğramışlar ve kendi bölgelerinde azınlık durumuna düşmüşlerdir. Süryanilerin Mardin ilimizde faal durumda olan iki manastırları (Deyrul Zafaran ve Deyrul Umur) ve ülkemizde birçok kiliseleri bulunmaktadır (Çetin, 2005: 61-62).

Süryanilerde kiliselerin evlilik merasimleri için de büyük bir önemi vardır. Süryanilerde kilisede yapılan evlilikler Kitab-ı Mukaddes ayetlerine dayanmaktadır. Süryanilerin evlenme merasim ve gelenekleri hakkındaki diğer konular değerlendirildiği zaman, evlilik ile ilgili birçok konunun Kitab-ı Mukaddes ayetleri ile şekillendiği görülmektedir. Örneğin; kızın rızası olmadan babası tarafından evlendirilmemesi, yakın akraba evliliklerinin yapılmaması, evlendikten sonra zina haricinde boşanmanın olmaması Kitabı Mukaddes ayetlerine bağlı olarak yapılan uygulamalardır. Bunun yanında Süryanilerin evlenme gelenekleri hem Müslümanlık tarihinde hem de Orta Asya ve balkanlardaki Türk dünyasında sıklıkla karşılaşılan gelenekleri içerisinde barındırmaktadır. Kız istemeye giderken eli dolu gitmek, nişan yapmak, düğünlerdeki davet biçimleri, kına gecesi âdeti ve geline takı takılması gibi uygulamalar söz konusu geleneklere örnek gösterilebilir (Eroğlu ve Sarıca, 2012: 1198).

Son yıllarda Süryanilerin topraklarına geri dönme çabası içerisinde olduklarını, buna kanıt olarak ise arazilerinde kendilerine lüks evler inşa etmelerini, arazi satın alma girişimlerinde bulunmalarını örnek verebiliriz.

2.2.5. Türkler

Mecburi hizmet nedeniyle çoğunlukla Güneydoğu Anadolu bölgesi dışından Midyat'a gelen memur, asker, polis, öğretmen, doktor ve ailelerinden oluşan Türklerin Midyat'taki nüfusları yaklaşık olarak 1000-1500 arasındadır. Mecburi hizmet nedeniyle bu bölgeye gelen Türk ailelerinin, kültürler arasındaki önyargıların kırılmasında büyük rol oynadıklarını rahatlıkla söylemek mümkündür. Çünkü Midyat'a gelmeden önce aileler tarafından duyulan tedirginlik, paylaşılan ortak mekânlar ve kurulan dostluklarla zamanla kaybolabilmektedir (Çetin, 2005: 69).

Midyat bölgesinde Türklerin tedirgin olmasını gerektiren unsurların başında işsizlik, yoksulluk, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve terör nedeni ile güven ortamının yarattığı olumsuz etkilerin geldiği söylenebilir. Nitekim literatürde yer alan araştırmalarda da söz konusu unsurların özellikle güneydoğu bölgesinde yaşayan insanları batı bölgesinde bulunan şehirlere göçe zorladığı belirtilmiştir (Yüceşahin ve Özgür, 2006: 32).

2.2.6. Becirmaniler (Seyyidler)

Midyat'ta etnik yapıyı oluşturan diğer bir grup ise kendilerinin Peygamber soyundan geldiklerini iddia eden Becirmanlar (Seyyidler)'dir. Midyat ve çevresinde yoğun olarak yaşayan ve kendilerini Hz. Muhammed'in soyundan gelen Seyyid Bilal'ın torunları olarak tanımlayan bu halk daha çok "Seyyid" lakabını kullanmaktadırlar. Kendilerine "Becirman" denmesinin sebebi; ataları Seyyid Bilal'ın bir dönem yaşadığı ve halen mezarının bulunduğu köyün eski isminin "Becirman" olmasıdır. Becirman, kürtçe "vergisiz" anlamına gelmektedir. Köyün şimdiki ismi ise Cumhuriyet döneminde "vergili" olarak değiştirilmiştir. Kendilerinin köken olarak Arap olduklarını iddia eden bu grubun konuştuğu dil ise Kürtçe'dir. "Tahrir Defterlerinde Becirman Köyü "Baba Cır" olarak geçmektedir. Bu isim zamanla Becirman şeklinde bozulmuştur.

Seyyid Bilal hakkında birçok rivayet bulunmaktadır. Bunlardan biri anlatılanlara göre, Seyit Bilal Harun Reşit zamanında Bağdat'ı terk etmek zorunda kalan seyitlerdendir. Başka bir anlatıda ise Moğol istilası üzerine Bağdat'ı terk etmiştir. Bağdat'tan ayrıldıktan sonra Seyit Bilal Hasankeyf'e yerleşir. Bir süre sonra şehir hayatını terk ederek Becirman köyünün bulunduğu vadiye gelir ve burada inzivaya çekilir.

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra bir gün Hasankeyf emiri adamlarıyla ava çıkar. Bir tavşanı avlamak için takip etmeye başlarlar. Tavşanın peşine av köpeğini gönderirler ve köpeğin peşinden de emir ve adamları gider. Bir süre gittikten sonra ormanlık bir alanda köpeğin ibadet eden bir dervişin yanında oturduğunu görürler. Dervişe yaklaştıklarında köpeğin orada beklemesinin nedeninin tavşanın dervişe sığınmış olduğunu görürler. Bu manzarayı gören emir ve adamları etkilenirler. Emir, dervişle tanışır ve kendisine o bölgeyi verir. Seyit Bilal'e senden ve soyundan vergi alınmayacak anlamına gelen "Becirman/Vergisiz" hem bölgeye hem de Seyit Bilal'in soyunun ismi

olur. Becirmaniler bu ismi ataları Seyit Bilal'in büyük bir inanç önderi oluşunun en büyük kanıtı olarak görmekteler.

Seyit Bilal'in yedi tane çocuğu olur. Her yedi çocuk kendi adlarıyla anılan Becirmanilerin yedi kolunu oluşturur. İsmail (İsmailki), Seyit Ali (Seydali), Mirza (Mirzaki), Murat (Muratki), Kılıç (Kıça), Nasrettin (Nasuki), Haşim (Haşiki), Seyit Bilal'in yedi oğlu ve bu aynı zamanda yedi oğul adına oluşan kollardır. Günümüze kadar ulaşan yedi kola mensup Becirmaniler, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin hemen her şehrine dağılmıştır. Becirmanilerin bugünkü nüfusları üç yüz bine ulaşmaktadır (Taşgın, 2007: 189-191).

Genelinin İslam şafi mezhebine bağlı olduğu Becirmanlar, Hz. Muhammed'in soyundan olmaları ve dolayısıyla Seyyidliğin vermiş olduğu bazı yükümlülükler nedeniyle dinlerine son derece bağlıdırlar ve halk arasında kendi içinde kapalı, tarafsız bir cemaat olarak bilinirler (Çetin, 2005: 68).

Becirman köyü Becirmanilerin büyük ataları olan Seyit Bilal'in kabrinin bulunduğu ziyaretle tanınmakta ve senenin her ayında büyük ziyaretçi akınına uğramaktadır. Özellikle her yıl düzenli olarak 13 Eylül tarihinde düzenlenen törenlere katılım çok yüksek olmaktadır. 13 Eylül tarihinde her yıl düzenli olarak gerçekleşen bu törene “Zevi Seyit Bilal” denmektedir. Becirman köyü “Zevi Seyit Bilal” kutlaması ile 13 Eylül tarihinde yoğun bir ziyaretçi akınına uğramaktadır. “Zevi Seyit Bilal” yörede yapılan kutlamalar içerisinde katılımı en fazla olanıdır.

Zev Kürtçe dilinde tören, kutlama, etkinlik anlamına gelmekte ve inanç önderleri için düzenlenmektedir. Düzenlenen zevler de adına zev düzenlenen inanç önderinin kabrinin bulunduğu yerde yapılmaktadır (Taşgın, 2007:190). *Gerçekleştirilen bu gibi etkinliklerin toplum açısından birçok işlevi bulunmaktadır. Öncelikle bu gibi ziyaret günleri, halkın bir araya gelmesine ve birlikte eğlenmelerine olanak sağlamaktadır. Bunun dışında eski yıllardan beri devam eden bu tarz geleneksel günlerde bekâr erkekler ve aileleri gelin adayı bakma imkânı buldukları gibi, ayrıca önceden anlaşılan genç çiftler de bu şenlikte evlenmek amacıyla kaçabilmektedirler. Evlenmek amacıyla gerçekleşen bu kaçma girişimi başka zamanlarda olsa, aileler arasında çok büyük sorunların çıkmasına neden olduğu halde, bu gibi türbe ziyareti günlerinde gerçekleşen kaçmalar ise, türbe sakini “şeyh”in hürmetine, aileler tarafından fazla büyütülmeden*

anlaşmayla sonuçlandırılmaktadır. Bu da Midyat halkının “Zevi Seyit Bilal” ve bu tarz törenlere ne kadar önem verdiklerinin göstergesidir (Çetin, 2005: 68-69).

2.2.7.Karaçiler (Mıtrıblar)

Çingene milletine mensup bir grup olan Mıtrıblar yoğunlukla Hakkari, Cizre, Nusaybin, İdil, Midyat gibi yerlerde topluluk halinde yaşarlar. Geçimlerini genelde düğünlerde çaldıkları kendilerine özgü müzikle sağlarlar. Bu da kendileriyle özdeşleşen ve rebab denilen “kemane” ile olmaktadır. Bu gurubun günlük dilleri Kürtçe, dinleri ise Şafii-İslam’dır.

Mıtrıblar, bölgede yaşayan diğer etnik gruplara göre, (Kürtler, Araplar, Süryaniler vd.) daha yoksul, bu sebeple de daha silik kalmış bir topluluktur. Bu insanlar bölgede “çingene” anlamına gelen “Karaçiler” olarak da adlandırılırlar (Çetin, 2007: 1). Bu isim kendilerine çevre halk tarafından onları aşağılamak için kullanılmaktadır ve karaçi diye isimlendirilmekten hoşlanmamaktadırlar. Karaçi şeklinde isimlendirilmektense Mıtrıb şeklindeki isimlendirmeyi kendilerine daha yakın bulmaktalar.

Karaçiler kendilerini Sazbant diye de tanımlamaktadırlar.“Tapu Tahrir Defterinde Cemaati Karaçiyan” diye isimlendirilen topluluk hakkında günümüzde kesin bir yargıya sahip değiliz. Yakın tarihe kadar konar-göçer topluluklardan olan Karaçiler, yerleşik hayata geçmişlerdir. Grup içi evlilik yapmaktadırlar.

Sazbantlar, kendilerini fakir olarak tanımlamakta bu yüzdende dolaşarak ihtiyaçlarını karşılayacak temel ihtiyaçlarını toplamaktadır. Toplama işini kadınlar yaparken erkeklerin mesleği müziktir. Midyat civarında Kemança adını verdikleri müzik aletlerini aile içinde babadan oğula öğrenmekte ve düğün sünnet gibi merasimlerde icra etmektedirler. Kemançenin dışında Keman ve Davul Zurna da çalmaktadırlar (Taşgın, 2007: 193).

BÖLÜM 3: YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada model olarak literatürde sıklıkla kullanılan alan araştırmalarından olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak Mardin Midyat'ta evlenme geleneği üzerine anket soruları hazırlanmış, önceden belirlenen kılavuz kişilerin yönlendirmeleri dâhilinde yörede yaşayan 38 kişi örneklem grubunu oluşturmuştur. Katılımcıların evlenme geleneğine ilişkin düşüncelerinin somut veriler haline dönüştürülmesi için katılımcıların onayı dâhilinde ses ve görüntü kayıtları alınmıştır. Bunun yanında çalışma ikinci dereceden belgeler ile desteklenerek Midyat yöresine ilişkin evlenme geleneğinin ayrıntıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Mardin ilinin Midyat ilçesinde yaşamakta olan bireyler oluşturmaktadır. Araştırma evreninin tamamına ulaşmak söz konusu olmadığı için evreni temsil edecek 38 birey evren içerisinde seçilerek örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem grubuna ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın örneklem grubuna ilişkin tanımlayıcı bilgiler

Değişken	Seçenek	N	%
Cinsiyet	Erkek	11	28,9
	Kadın	27	71,1
	Toplam	38	100,0
Medeni durum	Bekâr	7	18,4
	Evli	28	73,7
	Dul	3	7,9
	Toplam	38	100,0
Yaş grubu	22-30 yaş	8	21,1
	31-38 yaş	9	23,7
	39-47 yaş	4	10,5
	47 yaş ve üzeri	17	44,7

	Toplam	38	100,0
Eğitim durumu	İlkokul	19	50,0
	Ortaokul	2	5,3
	Lise	6	15,8
	Yüksekokul	1	2,6
	Okur-yazar değil	6	15,8
	Lisans	4	10,5
	Toplam	38	100,0
Dini gruplar	Müslüman	24	63,1
	Süryani (Hristiyan)	8	21,1
	Yezidi (Ezidi)	6	15,8
	Toplam	38	100

Tablo 1 incelendiği zaman, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan kişilerin çoğunluğunun kadın olduğu (%71,1), evli katılımcıların bekâr ve dul katılımcılardan daha fazla oldukları (%73,7), katılımcıların yarısının ilkokul mezunu oldukları (%50) ve katılımcıların çoğunluğunun 47 yaş ve üzeri yaş grubunda bulunan bireylerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca dini gruplar arasında örneklem grubunun çoğunluğunu Müslüman halkın oluşturduğu da (%63,1) tabloda yapılan incelemede görülmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Kullanılan ankette toplam 126 soru yer almaktadır (Ek-1). Ankette yer alan sorular örneklem grubunu oluşturan bireyler ile yüz yüze görüşme tekniğine göre doldurulmuştur. Veri toplama aşamasında hiçbir katılımcı sorulara cevap vermesi için zorlanmamıştır. Sorulan sorulara ilişkin görüş veya bilgisi olmayan bireylerin söz konusu sorulara cevap vermemeleri istenmiştir.

3.4. Sınırlılıklar

1.Yapılan bu araştırma, Mardin ilinin Midyat ilçesinde yaşayan 38 birey ile sınırlandırılmıştır.

2.Yapılan bu araştırma örneklem grubunu oluşturan ve Mardin ilinin Midyat ilçesinde yaşayan 38 kişiye sorulan anket sorularına verilen cevaplardan elde edilen bulgular ile sınırlandırılmıştır.

3.5. Varsayımlar

1.Araştırmaya katılan örneklem sayısının sağlıklı, güvenilir, geçerli ve doğru veriler toplamak için yeterli olduğu var sayılmıştır.

2.Araştırmaya katılan ve örneklem grubunu oluşturan bireylerin kendilerine yöneltilen araştırma sorularına içten ve samimi cevaplar verdikleri var sayılmıştır.

3.6. İstatistiksel Analiz

Araştırmaya katılan bireylerin kişisel ve demografik bilgilerinin tespit edilmesinde SPSS 22.0 for Windows programında Frekans analizi kullanılmıştır. Örneklem grubunda bulunan bireylerin Midyat ilçesindeki evlenme geleneğine ilişkin düşüncelerinin yorumlanmasında ise içerik çözümlemesi yapılmıştır.

BÖLÜM 4: MİDYAT İLÇESİNDE EVLENME GELENEĞİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Midyat'ta gerek Süryani ve Yezidilerin gerekse Müslüman halkın evlenme, düğün ile ilgili geleneklerinde birçok ortak özellik göze çarpmaktadır. Uzun yıllar boyunca bir arada olmaları bu nedenle de birbirlerinden etkilenmeleri sonucu bir kültür mozaïği ortaya çıkmıştır. Midyat halkı için evlenme olgusu ve bu amaçla gerçekleştirilen düğün merasimleri, büyük önem arz etmektedir. Öyle ki havaların sıcak olması ile birlikte hemen hemen her mahallede, okul bahçelerinde ve boş arazilerde düğün eğlencelerine rastlamak ve gece yarısına kadar mırıbların çaldığı kemençe sesini duymak kaçınılmazdır.

Bu bölümde araştırmanın örneklem grubunda yer alan bireylerin görüşlerine göre Midyat ilçesinde evlenme geleneğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Evlenme Biçimleri

Midyat'taki etnik grupların hepsinde eskiden evlilikler, erkek ve kız birbirini görmeden tamamen görücü usulü gerçekleşirken, günümüzde bu durum değişmiştir. Yörede üç çeşit evlenme şekli vardır: Birincisi görücü usulü evlenme, ikincisi kızın kendi rızasıyla kaçması yoluyla evlenme, üçüncüsü ise severek evlenmedir. Bu üç evlenme biçimine ek olarak ana babanın ve gençlerin rızasına dayanan anlaşma yöntemine göre evlenme de sıklıkla görülmektedir.

Müslüman olan Kürt ve Araplar arasında, görücü usulü ile birlikte severek evlenmeler yaygındır. Eskiden anne ve baba kimi isterse o kişi ile evlenilirdi. Halen bazı ailelerde bu adet devam etmektedir. Şimdi ise gençler, evlenecekleri kişiye kendi iradeleriyle karar verebilmektedirler. Teknoloji çağında olmamız gerekçesiyle artık gençler cep telefonları ve internet aracılığı ile görüşüp anlaşmaktadırlar.

Birden fazla kadınla evlilikler görülmektedir. Sütkardeş ve kirve çocuklarıyla evlenme yoktur. Eskiden anne yahut babanın vefat etmesi sonucu çocukların ortada kalmaması için baldızla ve kayınbirader ile evlilikler gerçekleştirmiş ancak günümüzde bu duruma ender rastlanılmaktadır.

Müslüman halk arasında eskiden berdel ve beşik kertme evlilikler çok yaygınmış ancak günümüzde bu adetlere nadir rastlanılmaktadır. Eskiden zorla kız kaçırma olayları özellikle yakın akrabalar arasında çok sık yaşanmış. Günümüzde eğitim seviyesinin artması, insanların bilinçlenmesiyle bu tarz olaylar çok az yaşanmaktadır. Fakat genç kızların kendi rızaları ile sevdiği kişilere kaçmaları çok sık yaşanmaktadır.

Müslüman olan bazı ailelerde halen süt hakkı ve başlık parası görülmektedir. Estel'in merkezinde yaşayan Mıhalmi'lerde başlık parası alınmaz ancak Mıhalmi (Arap) köylerinde özellikle fakir ailelerin başlık parası aldığı görülmektedir. Kız kaçırma olaylarında, damadı cezalandırmak amacıyla erkek tarafından normal zamanda alınan başlık parasından daha fazla başlık istenilir. Bu özellikle Müslüman Kürt ve Yezidi ailelerde görülmektedir (Normal şartlarda başlık parası 10 milyar alınacaksa kızı kaçırdıkları için erkek tarafından 30 milyar istenir).

Kız kaçırma olaylarında aileler arasındaki kırgınlığı gidermek için, yörede sözü geçen, ileri gelen büyüklerin araya girmesiyle her iki aile arasında ara bulunur ve aile kızlarını affeder. Ancak bazı aileler, aileye leke sürdüğü gerekçesiyle barışmış olsalar dahi kızlarını affetmezler, kızlarına karşı kırgınlıkları devam eder. Bazı kinli aileler ise tamamen kızlarını reddederler ve hiçbir şekilde barışmaya yanaşmazlar hatta bu durum kızın kaçtığı kişiyi öldürmekle dahi sonuçlanabilmektedir.

Midyat'taki Müslümanlar arasında eskiden anne yahut babanın vefat etmesi sonucu çocukların ortada kalmaması için baldızla ve kayınbirader ile evlilikler gerçekleştirmiş ancak günümüzde bu duruma ender rastlanılmaktadır. Eskiden maddi imkânsızlıklardan ötürü dul kadınlar evlenirlermiş ve bu çok yaygınmış, ancak günümüzde dul maaşı aldıkları ve dolayısıyla kimseye muhtaç olmadıkları için evlenmemektedirler.

Müslüman olan Kürt halkında daha çok yakın akraba ile evlilikler tercih edilmektedir. Özellikle kızın amcasının oğlu var ise kızın önü kesilmiş olur ve kızın başkası ile evlenmesine müsaade edilmez. Çevreden bir aile kızı istemeye geldiğinde bu aileye "amcasının oğlu önünde" denilir.

Eskiden Kürtler, Arapların çoğunlukta olduğu Midyat'ın Estel mahallesine kız vermez ve kız almazlarmış. Araplarda çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu Midyat mahallesinden kız almaz ve kız vermezlermiş. Ancak günümüzde artık böyle bir durum

söz konusu değil. Hatta Kürtler Arap köylerinden kız istemektedirler. Dışarıdan gelen memur kesimden genç kızlar gelin olarak alınmaktadır.

Midyat'taki Müslüman halk arasında, eskiden boşanma olayları hiç görülmezmiş ancak günümüzde boşanma olaylarına rastlamak mümkün. Müslüman halk arasında boşanma olayı hoş karşılanmaz ve boşanan kadına da hoş bakılmaz. Boşanmalar genelde erkeğin ikinci bir eş almak istemesi sonucu yaşanmaktadır. Aksi takdirde eşler anlaşamamaları dahi bazı aile büyüklerinin araya girmesi sonucu evliliklerini sürdürürler (K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K30, K31, K34, K35, K36).

Süryanilerde de yaygın olan evlenme biçimleri, severek ve görücü usulüyle evlenmelerdir. Sütkardeş, vaftiz anne-babanın çocukları (kirve) ve amca çocuklarıyla evlenme yasaktır. Çünkü bunlar birbirleriyle öz kardeş sayılırlar.

Eskiden yakın akraba ile evlilikler tercih edilirmiş. Ancak zamanla Süryani nüfusunun azalması nedeniyle bu şart kaldırılmıştır.

Süryani cemaatinde kız kaçırma, çok nadir görülen bir olaydır. Ancak birbirlerini seven gençlerin ailelerinin müsaade etmemeleri sebebiyle anlaşarak beraber kaçan gençler vardır. Süryanilerde zorla kız kaçırma yoktur. Ancak eskiden, Müslüman olan yöre halkı tarafından Süryani genç kızlar zorla kaçırılırlarmış. Süryani halk bunun önüne geçmek için erken yaşta çocuklarını evlendirirlermiş (K1, K3, K4, K14, K15).

Süryanilerde tek eşlilik hâkimdir ve boşanma yasaktır. Tek eşlilik uygulaması, kadının tüm hallerde ve şartlarda, erkeğe itaat etmesini zorunlu kılmaktadır. Zina hali dışında boşanma kesinlikle reddedilmektedir. Bu durum Kitab-ı Mukaddes'teki ayetlerde: "Evli olanlara buyruk veriyorum: Kadın kocasından ayrılmasın. Bu buyruğu veren ben değilim, Rab'dır. Ayrılırsa da başkasıyla evlenmesin, ya da kocasıyla barışsın. Erkek de karısını boşamasın", "Karısını boşayıp bir başkasıyla evlenen kişi zina etmiş olur. Kocasının boşadığı bir kadınla evlenen de zina etmiş olur" şeklinde anlatılmaktadır (Eroğlu ve Sarıca, 2012: 1192).

Yezidilerde ise geleneksel ve dinsel içerikten dolayı evlilikler sadece kendi muhitleri içinde olmaktadır. Avrupa'da yaşayan Yezidilerde dahi başka inançtan biriyle evlenmek kesinlikle yasaktır. Evlenen kişi bu durum sonucunda öldürülebilir. Ceffi Ağırman'ın

anlattığına göre Avrupa’da cemaat dışında evlilik yapmış bir Yezidi öldürülmek için devlete sığınır. Devlet, Yezidilerin katı kurallarını bildiği için kendilerine sığınan Yezidi’yi saklar ve nerede olduğunu kimse bilmez.

Kız kaçırma olayları eskiden olduğu gibi günümüzde de halen devam etmektedir ve karşılığında 28.000 Euro gibi yüklü miktarda başlık paraları alınmaktadır. Yezidilerde zorla kız kaçırma görülmemektedir. Olduğu zaman ise sonuçları çok ağır olabilmektedir.

50 yıl öncesine kadar başlık parası varmış ve Ceffi Ağırman’ın anlattığına göre; başlık parası biriktirilmediği sürece düğün olmaz, para toplanıncaya kadar 2-3 yıl boyunca kız babasının evinde nişanlı kalırmış. Eskiden yaygın olan başlık parası günümüzde halen devam etmektedir. Ancak eskiden başlık olarak tarla, bahçe, küçükbaş hayvan vs. verilirmiş; günümüzde ise 10.000 Euro gibi yüklü miktarda paralar başlık olarak istenilmektedir. Hazme Ağırman,50 yıl önce eşinden kendisi için 6000 lira başlık parası alındığını söyledi.

Yezidilerde de görücü usulü evlenmeler var, ancak en yaygın olan evlenme biçimi severek evlenmedir. Zorla evlilik yoktur. Eskiden evlenme hususunda son söz anne babaya aitmiş, fakat günümüzde artık diğer kesimlerde olduğu gibi gençler kendi iradeleriyle karar verebilmektedirler. Yezidi inancına göre seven iki kişiyi birleştirmek sevap olduğu için aileler kabul etsin etmesin gençlerin isteğine saygı duyulur ve evlenmelerine mani olunmaz.

Yezidilerde, eskiden berdel evlilik çok yaygınmış ve halen günümüzde berdel evlilikler olmaktadır. Eskiden beşik kertme yani çocukları daha beşikte iken nişanlama âdeti varmış. Özellikle akrabalarda amcaoğlu-amcakızı evlenme geleneği yüzünden, akraba çocukları sözlü sayılırmış. Günümüzde bu tarz evlenmelere çok ender rastlanılmaktadır.

Yezidilerde birden fazla kadınla evlenmek dinen caiz ancak günümüzde artık tek eşli evlilikler yaygındır. Kayınbirader ve baldızla evlenmek, dinen caiz olmadığı için yasaktır. Çünkü baldız “abla” olarak görülür.

Yezidi cemaatinde boşanma olaylarına rastlamak mümkün ancak boşanma konusuna pek sıcak bakılmamaktadır. Eskiden ayıp karşılandığı için ve utanma duygusundan ötürü boşanmalar olmazmış (K5, K6, K26, K36, K37, K38).

4.2. Evlendirme Yaşı

Gelenekçi kesimde, kızın ve erkeğin evlenme çağına geldiklerini belirleyen birtakım ölçütler vardır. Bunların başında, buluğ çağına erme gelir. Gerek kızda, gerekse erkekte görülen birtakım biyolojik ve fizyolojik gelişmeler buluğ çağıının belirtileridir. Bu değişiklik ve belirtilerle kişisel sorumluluklar da başlar. Kızın ergin yaşa girmesi, ev işlerine katılması, aile ve grup içerisinde genç kızlık çağıının gerektirdiği role bürünmesi ve karşı cinsle ilgilenmesiyle evlenecek duruma geldiğini göstermektedir. Erkek çocuğunsa, aynı biçimde toplumsal rolüne bürünmesi, evin ekonomisine katkıda bulunması, askerliğini yapması ve bir iş sahibi olması evlenmesi için gerekli ve geçerli sayılan ölçütlerdir. Öte yandan evlenme işinde, bir de ‘sıra gözetimi’ vardır. Bu konuda ağabeylerin ve ablaların daha önce evlenmelerine dikkat edilir, büyükler dururken küçükler evlendirilmez. İster kırsal kesimde ister kentsel kesimde olsun, evlenme yaşını ve zamanını ekonomik etmenlerin, kimi sosyal olayların, göçlerin, ölümlerin belirlediğini de söylemek gerekir (Örnek, 1977: 189-190).

Midyat yöresinde gerek geleneksel kesimde yaşamak ve gerekse olumlu olumsuz sosyal yaşantılar neticesinde, kızlar, erkeklere oranla daha küçük yaşta evlendirilmektedir. Eskiden genç kızlar ortalama 14-16 yaşlarında, erkekler ise ortalama 17-18 yaşlarında evlendirilirlermiş. Özellikle Süryani cemaatinde, genç kızların Müslüman gençler tarafından kaçırılmaları çok sık yaşandığı için, bu duruma engel olmak maksadıyla Süryani gençler küçük yaşlarda evlendirilmişlerdir.

Geçmişte erkekler askere gitme şartı aranmaksızın bir sorumluluk altına girebilmeleri adına küçük yaşlarda evlendirilirlermiş. Bu âdeti halen günümüzde sürdürmeye çalışan aileler var ancak eskiden olduğu kadar yaygın değil. Artık aileler çocuklarını askerliklerini yaptıktan sonra evlendiriyorlar.

Yezidilerde ve Müslüman Kürtlerde “sıra gözetme” gibi bir gelenek vardır. Büyük erkek yahut kız çocuğu dururken küçüğü evlendirilmez. Aksi taktirde böyle bir durum toplum tarafından hoş karşılanmaz. Genç kızlardan büyüğü dururken küçüğün verilmesi

durumunda büyük kızın bir kusurunun olduğuna yahut evlenemeyeceğine ve evde kaldığına inanılır.

Günümüzde evlenme yaşı geçmişe oranla artmaktadır. Genç kızlarda 17-18 olan yaş aralığı, erkeklerde 20-25 yaş aralığına yükselmiştir. Eğitim görmüş gençlerde ise evlenme yaşı daha yüksek olmaktadır. Bir kıza 23'ten sonra, bir erkeğe ise 25'ten sonra "evde kalmış" muamelesi yapılır. Bir genç kızın ya da bir erkeğin evde kalması hem o aile için hem de o gençler için onur kırıcı bir durum olarak görünür. Yörede evlendirilecek gencin yaşı kaç olursa olsun, gelin adayının yaşının damat adayının yaşından daha küçük olmasına dikkat edilir (K1, K2, K6, K9, K11, K12, K15, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K34, K35, K36).

4.3. Evlenme İsteğini Belli Etme Yöntemleri

Evlenme yaşına gelen gençler, evlenme isteklerini evin büyüklerine söyleyemezler. Bu sebeple çeşitli yollara başvurarak evlenme isteklerini belli ederler (Artun, 2008: 161). Özellikle genç kızların evlenme isteklerini söylemeleri ya da belli etmeleri ülkemiz genelinde ayıp karşılanır. Bu nedenle genç kızlar erkekler kadar rahat değildirler ve evde kismetlerini beklemek zorundadırlar.

Midyat'ta genel olarak Müslüman ve Süryani halk arasında genç kızların evlenme isteğini söylemesi ayıp karşılanır. Ancak Yezidilerde böyle bir durum söz konusu değildir. Bir kız kocasını kendi seçme hakkına sahiptir. Hatta aileler damat adayını istemeseler bile kızlarını o kişiye verirler.

Yezidilerde kızın rızası alınmadan zorla evlendirme yoktur. Eşini seçen kız yahut erkek bu durumu annesine danışır ve böylelikle evlenme isteğini belli etmiş olur.

Yöredeki Müslüman ve Süryani olan genç erkekler, evlenmek istedikleri zaman ve eğer görüştükleri, evlenmek istedikleri biri var ise bu isteğini annesine açıklar, annede uygun bir zamanda uygun bir dille bu konuyu eşiyle görüşür.

Adil Aldur'dan aldığımız bilgiye göre; kendisinin gençlik zamanında, evlenmek isteyen genç erkeğin bu isteğini belli etmek için evde huzursuzluk çıkardığını, eğer evde bir iş yapmaları istenirse o iş yapmadıklarını ancak evlerinde genç kızları olan ailelerin erkek gücü gerektiren bir işleri olduklarında o ailelere koşarak yardıma gittiklerini anlattı.

Genç kızların ise evlenme isteklerini belirtmek için hor bir şekilde iş yaptıklarından, bulaşık yıkarken bilerek bardak, tabak kırdıklarından bahsetti (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K24, K25, K26, K30, K34, K35, K38).

4.4. Düğün Öncesi

Ülkemiz geleneksel kültüründe evlilikler, genel olarak görücü usulü ile yapılmaktadır. Bu tür evliliklerde yapılması gereken birçok uygulamalar vardır. Bunlar; gelin ya da güvey seçimi, görücülük, kız isteme, söz kesimi ve nişandır.

4.4.1. Kısmet Açma

Geleneksel kesimde, hatta büyük kentlerimizde bile yaygınlığını koruyan bir inançtır; “Kısmet Açma”. Kızın uzun süre evlenememesi, kısmetinin henüz açılmamasına, kısmetinin kapalı olduğuna bağlanır. Kısmet kendiliğinden açıldığı gibi, kısmetin açılmasını çabuklaştıracak, hatta zorlayacak birtakım işlemler ve pratikler de vardır. Bunlar, evlenme çağına gelmiş kızlarca uygulandığı gibi onların yakınlarınınca da uygulanır (Örnek, 1977:202-203).

Midyat yöresinde erken yaşta evlilikler çoğunluktadır. Bu sebepten ötürü bir kıza 23’den sonra, bir erkeğe ise 25’ten sonra “evde kalmış” muamelesi yapılır. Bir genç kızın ya da bir erkeğin evde kalması hem o aile için hem de o gençler için onur kırıcı bir durum olarak görülür. Özellikle yaşı geçen, bu nedenle evde kalmış olduğu söylenen genç kızlara, yöre halkı tarafından pek iyi bakılmaz; mutlaka bir kusurunun olduğu düşünülür.

Yörede evlenememiş, yaşı ilerlemiş olan genç kızlar için bazı aileler ‘boynumuzda kaldın, gitsen de kurtulsak’, ‘ meyve zamanında güzeldir’, ‘kart buye, mehrebbuye’, ‘evde kalmış’ gibi sözler telaffuz ederler (K19, K29, K31, K35).

Evlenmemiş, evde kalmış olan genç kızlar kısmetlerinin açılacağı inancıyla, bazı dinsel ve büyüsel uygulamalar yaparlar.

Müslüman ve Yezidi olan yöre halkı kısmetlerinin açılacağı inancıyla türbelere (Sultan Şeyhmus ve Hağebesa) giderler ve bu türbelerde adak adarlar. Özellikle Hağebesa türbesine giden genç kızlar, önce dileklerini dileyip daha sonra küçük bir çakıl taşı

alıp türbenin duvarına yapıştırmaya çalışırlar. Eğer taş türbenin duvarına yapışırsa dileğinin kabul olacağına inanırlar.

Kesilen nişan kurdelesinden bekâr olan genç kızlardan kimisi birer parça alarak kısmetinin açılacağı inancıyla yastığının altına yahut cüzdanına, çantasına bırakır. Erkekler ise ceketlerinin ön kısmındaki ceplerine bırakırlar. Kurdele kalplerine yakın durduğunda ve kurdelenin boyu ne kadar küçük ise kısmetlerinin o kadar çabuk açılacağına inanırlar.

Genç kızlar kısmetlerinin açılması için Kur'an-ı Kerim'den sureler okurlar. Özellikle Taha Suresi'ni 99 defa okuyan kişinin kısmetinin açılacağına inanılır. Hocalara gidip muska yazdırırlar. Eskiden papazlara gidip muska yaptırılmış.

Kına gecesi, kısmetlerinin açılacağı gerekçesiyle, gelin ve damadın eline yakmak için yoğrulan kınadan genç kızların ellerine, 'onun ayağından senin ayağına' diyerekten mutlaka kına yakılır.

Düğünden bir hafta önce, kız evinde kızın çeyizi olarak yorgan dikilir. Yorganı bağlamaya gelinin bekâr olan yakın arkadaşları gelir. Bu kızlardan her biri yorgana sırayla yedi dikiş atar ve böylelikle yorganı dikme işlemini bitirirler. Yorgan bağlanırken gelin ve damadın evliliklerinin bereketli ve şeker gibi tatlı olması gerekçesiyle erkek tarafının getirdiği şeker yorganın üzerine serpilir. Yorganın üzerine serpilmiş bu şekerlerden, kısmetlerinin açılacağı inancıyla orada bulunan genç kızlar alırlar.

Eskiden nişanda şerbet yapılırmış ve bu şerbetten, önce gelin ile damat tadarmış. Daha sonra gelin ile damat bardakları değiştirip tekrar şerbeti yudumlamış ve bardaklarını bitirmeden bırakmış. Orada bulunan bekar genç kızların her biri gelin ile damadın kullandığı bardaktan kısmetlerinin açılacağı inancıyla birer yudum içermiş.

Babasının evindeyken gelinin ayakkabısının içine para bırakılır, ondan sonra gelin ayakkabıyı giyer ve evden çıkar. Gelin düğün evine gidinceye kadar o parayı ayağından çıkartmaz. Düğün evinin eşiğine geldiğinde ayakkabısını çıkarır ve eğer o parayı bekâr birisi alırsa kısmetinin açılacağına inanılır.

Gelin ayakkabısının altına bekâr olan arkadaşlarının isimlerini yazar ve ayakkabının altına yazdığı isimlerin silinmesi için ayağını sürterek babasının evinden çıkar. İsimler ne kadar çabuk silinirse kızların o kadar çabuk evleneceklerine inanılır.

Son zamanlarda yaygın olan ve neredeyse gelenek haline gelmiş olan bir adet ise izlenilen filmlerden etkilenecek, düğün sonrası gelinin bekâr olan gençlere çiçeğini atması ve çiçeği kapalı kişinin tez zamanda evleneceğine dair yapılan uygulamadır.

Yezidilerde ise eskiden Çayırılı Köyü'nde (Da'la Muradan) “Murat Ağacı” olarak adlandırılan bir ağaç varmış ve köyün gençleri tez zamanda kismetleri açılsın diye dileklerini dileyip, bu ağaca ip yahut bez parçası bağlarlarmış.

Süryani cemaatinde evlenmemiş, yaşı ilerlemiş olan gençler ya kendilerine uygun bir eş adayı bulup evlenirler yahut ta kendilerini kiliseye adarlar. Aksi durumda bu kişilere ayıp gözüyle bakılır. Ayrıca evlenemeyen gençler kilisede dua eder ve mum yakarlar. Süryanilerde özür durumu olan kimseler evlendirilmezler (K1, K3, K4, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K38).

4.4.2. Gelin/Güvey Seçimi

Anadolu’da, genellikle gelin seçimi tanıdık bir aileden olur. Ancak, sosyal çevrenin genişlemesi ve gençlerin tanıdık olmayanlarla da temas kurmaları sonucu, artık az da olsa birbirlerini tanımayan aile çocukları arasında da evlilikler gerçekleşmektedir. Fakat her ne olursa olsun gelin adayının seçiminde ve damat tarafının hısımlar olarak kabul edilmesinde, ailelere karşı sosyal çevrenin takındığı tutumlar; yani halk arasındaki ailelerin şecereleri hakkındaki görüşler önemli rol oynar. Bu nedenle olacak ki, gelin ya da damat adayının seçiminde soy-sop birinci derecede dikkate alınır. Halk arasında “her şey dengi dengine”, “her ot kendi kökünde biter” sözleri çok yaygın bir şekilde kullanıldığından olsa gerek, herkes her tanıdığıının kızını isteyemediği gibi, her damat adayına da kız verilmez (Aksoy, 2007: 89).

Midyat’taki etnik gruplar arasında eskiden evlilikler, erkek ve kız birbirini görmeden tamamen görücü usulü ile gerçekleşirmiş. Kızın yahut erkeğin seçilen, beğenilen eş adayı ile ilgili görüşleri alınmaz, anne ve babanın görüp beğenmesi yeterli olurmuş.

Hatta anne bile görmez, baba gidip söz kesermiş. Ancak günümüzde bu durum değişmiştir. Artık gençler kendi iradeleriyle evlilik yapmaktadırlar.

Midyat'ta, gelin adayında aranan özelliklerin başında, ailesinin asil olmasına bakılır ve yörede kullanılan “asil at soyuna çeker”, “anasına bak kızını al” sözleri adeta bu durumu kanıtlar niteliktedir. Gelin adayında aranan diğer özellikler ise; huyunun güzel olması, terbiyeli ve dinine bağlı olması, bedenen bir kusurunun olmaması, beyaz tenli ve güzel olmasıdır.

Eskiden görücüler, görücü olarak gittikleri evlerde gelin adaylarını haberleri olmadan bazı denemelere tabi tutarlarmış. Örneğin, gelin adayının temiz olup olmadığını anlamak için evlerindeki halının altına, kızın ayak topuğuna bakarlarmış. Oturdıkları divanın altına dantel yumağı atarlarmış. Eğer aldıklarında dantel yumağı temiz ise kızın temiz olduğuna, kirli ise kızın kirli olduğuna kanaat getirirlermiş. Kızla sohbet edilirken çok yakın konuşulur, kızın ağzı kokuyor mu diye kontrol edilirmiş. Kızın düz tabanlı olmamasına dikkat edilirmiş. Eğer kız düz tabanlı ise kızın uğursuz olduğuna ve gelin olarak gideceği eve de uğursuzluk getireceğine inanılırmış. Kız görmeye çok erken bir vakitte gidilir. Kız yataktan kalktığın da güzel mi, evi derli toplumu ve o vakitte gelen bir misafire hazırlıklı mı diye bunların hepsi kontrol edilirmiş.

Damat adayında aranan özellikler ise; saygılı ve ağırbaşlı olması, içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklarının bulunmaması, ekonomik gücünün bir aileyi geçindirebilecek seviyede olması ve devamlı bir işinin bulunmasıdır. Bunların yanı sıra bedenen bir kusurunun bulunmaması, dinine bağlı olması, çapkın olmaması ve evine bağlı olması, ailesinin tanınan, sevilen dürüst bir aile olması ve en önemlisi ise etnik ve dinsel olarak denk durumda olmasıdır. Aileler için bu ölçütlere uyan gelin yada damat adayı, hem kendi evliliklerinde mutlu olacaktır hem de gelin ya da damat olarak geldikleri aile ile herhangi bir uyum problemi yaşamayacaktır. Dolayısıyla her açıdan aileler denk olmalıdır(K1, K2, K3, K4, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K18, K19, K20, K22, K23, K24, K25, K27, K28, K31, K32, K34, K35, K37, K38).

4.4.3. Görücülük/Dünürçülük (Kız İsteme/Kız Bakma)

Geleneksel kesimde, evlenme işine girişme ‘kız bakma’, ‘kız arama’, ‘kız soruşturma’ ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, ilkin akrabalarından, komşularından,

yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Bu konuda kendilerine komşuları ve tanışları da yardımcı olur. Evlenecek delikanlıya kız aramak, kız bakmak için başvuru bu âdete ‘görücülük’, ‘görücüye çıkma’ gibi adlar verilir. Kesin karara varmadan önce gerek oğlan, gerekse kız ailesi adaylar hakkında bilgi toplamaya çalışırlar. Elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi kız için namuslu, terbiyeli, evine ve törelerine bağlı olup olmadığı; oğlan içinse kötü alışkanlıklarının bulunup bulunmadığı, işine, mesleğine bağlılığı noktalarında toplanmaktadır (Örnek, 1977:191).

Erkek tarafının gelin adayını beğenmesinden sonra erkek tarafı aile büyükleriyle, yakınlarıyla kız istemeye gider. Bu ziyarette kızın akrabalarından, ortak komşularından da yanlarına aldıkları insanlar olmaktadır. Kız arama, bulma, beğenme de kadınlar ön plandayken dünür gitmede ise erkekler ön plandadır. Kız evindeyken oturulur oturulmaz kız istenmez, dünürlerin en yaşlı ve itibarlı olanı kız isteme olayını gerçekleştirir (Artun, 2008:163).

Evlenme olayının vazgeçilmez aşamalarından biri olan “kız isteme”, Dede Korkut Hikayeleri’nden Bamsı Beyrek Hikayesi’nde geçmektedir. Dede Korkut, kız kardeşi Banu Çiçek’i istemek üzere Deli Karçar’a gider. Dede Korkut, Banu Çiçek’i isterken “Tanrı’nın buyruğu ile Peygamberin kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçek’i Bamsı Beyrek’e istemeye gelmişim” der. Gelişen olayların sonunda Deli Karçar’da “Tanrı’nın buyruğu ile Peygamberin kavli ile kız kardeşimi Beyrek’e vereyim.” (Ergin, 2001: 66-67) şeklinde cevap verir. Günümüzde halen bu sözler telaffuz edilerek kız istenmektedir.

Midyat’taki Müslüman halk harasında genellikle düğünlerde, ev gezmelerinde, dini bayramlarda ve ev sohbetlerinde genç kızlar görülüp beğenilir. Oğullarına kız arayan anneler, önce oğullarının gönlünde birisi olup olmadığını yahut evlenme isteği ile ilgili görüşlerini oğullarından aldıktan sonra kız arama girişiminde bulunurlar. Oğullarından olumlu cevabı aldıktan sonra ilkin yakın çevreden eş dost aracılığı ile kız aranmaya başlanır. Oğlanın annesi gelin adayını düğünde, ev sohbetlerinde vs. görüp beğendiyse eğer, kızı ve ailesini komşularından, yakın çevresinden araştırır, daha sonra genellikle bir aracı vasıtasıyla yahut bir şey bahane edilerek kız evine habersiz gidilir. Genellikle aracı olarak her iki tarafı tanıyan bir bayan seçilir. Aracı olarak gönderilen bayan kız

tarafına gider ve ‘hayırlı bir iş için size gelmek istiyoruz’ der. Eğer kız tarafı kabul ederse aracı ile birlikte kabul ettiklerine dair erkek tarafına haber yollarlar.

Kızı görmeye önce damadın annesi, aracı olan kişi, varsa damat adayının kız kardeşi yahut yengesi gider. Damadın annesi, gelin adayını beğendiyse bir gün oğlumu alıp geleyim der. Damadın annesi, konuyu eşi ve oğlu ile görüşür, onlarında onayı alındıktan sonra kız tarafına tekrar görücü ile haber gönderilir. Onlarında kabul ettikleri bir günde damat adayı, annesi, yengesi yahut kız kardeşi birlikte kızı görmeye giderler. Yanlarında birilerinin olması kaydı ile kız ve oğlan ayrı bir odada görüştürülür. Kız ve erkek birbirlerini beğenirlerse dahi kız tarafı hemen cevap vermez ve erkek tarafına cevaplarını bildireceklerini söylerler. Kız evinin naz evi olması gerekçesiyle bir hafta sonra kız evi, erkek evine cevaplarını bildirirler. Hemen öyle kız verilmez ve bir haftalık süre boyunca damat ve ailesi araştırılır. Kendilerine uygun bir aile olduklarına emin olduktan sonra kızı istemeye gelebileceklerine dair, aracı ile erkek tarafına haber gönderilir.

Kız istemeye anne, baba, damat ve aile büyükleri ile birlikte kalabalık bir şekilde gidilir. Erkek tarafı, kız istemeye giderken eli boş gitmez. Mutlaka ellerinde çikolata, çiçek, tatlı olur. Eskiden tatlı, çikolata yerine yöreye has olan meyve, çerez ve genelde pekmeze yapılan tatlı sucuk, bastık, kesme gibi tatlılar götürülürmüş. Amaç, bugün hiçbir tatsızlığın çıkmaması ve bu nedenle tatlı yiyip tatlı konuşmaktır. Kız evi getirilen tatlı ve çikolatayı mutlaka erkek tarafına kahve ile birlikte ikram etmelidir. Aksi takdirde erkek tarafı bu durumu hakaret olarak algılar.

Kız istendiği esnada, bazı ailelerde, kız odada bulunmakta, bazı ailelerde ise bulunmamaktadır. Sadece kahve ikram ederken odaya gelir ve onun dışında oda da bulunmaz. Damat ve ailesinin, kızı görebilmesi için kız gelen konuklara kahve ikramında bulunur. Kız damat adayını beğenmiş ise damadın kahvesini şekerli yaparmış. Damat adayını beğenmemiş ise damadın kahvesine şeker yerine tuz bırakmış. Kahve ikramı ile ilgili diğer bir hadise ise damat adayının kahvesine şeker yerine yine tuz bırakma âdetidir. Amaç, damadın ne kadar sabırlı olduğunu gözlemlemektir.

Kız gelen konuklara kahve ikramında bulunduğu esnada, erkek tarafından biri ortamı yumuşatmak yahut konuya girmek amacı ile şaka mahiyetinde “kızınızı verecekseniz

kahvemizi içelim” der ve kahveler içilirken aile büyüklerinden biri orada bulunma nedenlerini açıklayarak söze başlar. Allah’ın emri peygamber efendimizin kavliyle diyerekten kızı aile büyüğünden ister. Karşılıklı şartlar konuşulur ve anlaşma sağlanır ise kız tarafı kızlarını vermeye razı olurlar. Bu gece düğünle ilgili tüm ayrıntılar konuşulur. Kız ve ailesi isteklerini liste halinde bir kâğıda yazıp erkek tarafına sunarlar. Erkek tarafının pazarlık yapacağı düşünüldükten kız tarafı isteklerinde abartıya kaçmaz. Genellikle erkek tarafından bir set takımı, üç çift bilezik, küpe, altı tane yüzük, bir buçuk metre zincir, çeyrekli bilezik, altın kemer, altın eldiven, altın taç gibi yüklü miktarda ziynet eşyaları istenilir (K7, K8, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K29, K31, K32, K35).

Resim 1. Midyat’ta kız isteme sürecinde damat tarafından istenilen bazı ziynet eşyaları

Süryanilerde beğenilen kızın evine çat kapı gidilmez. Böyle bir davranış Süryani cemaatinde ayıp karşılanır. Bu nedenle, gelin adayını görmeye gitmeden önce aracı ile “size kahve içmeye geleceğiz” diye haber gönderilir. Böyle bir isteği geri çevirmek ayıp karşılanacağı için kız evi isteği geri çevirmez ve kabul eder. Erkek tarafı; çiçek, tatlı, çikolata, meyve götürerek kızı görmeye gider, kesinlikle eli boş gidilmez. Baba “Kabul ederseniz size akraba olmaya geldik” diyerek söze başlar ve ziyaretlerinin sebebini

açıklamaya çalışır. Kahveler içildikten sonra oğlan ile kız görüştürülür. Erkek kızı beğendiyse kız evindeyken ailesine söyler. Ancak; kız erkeği beğenmiş olsa dahi hemen görüşünü ailesine bildirmez. Ziyaretten sonra bir hafta içinde kız evi, erkek tarafına olumlu yahut olumsuz cevaplarını bildirir. Bunun sebebi, kız evinin kendisini naza çekmesi ve durumu ağırdan almak istemesidir. Kız evinden olumsuz cevap alınırsa tekrar gitmekte ısrar edilmez. Cevap olumlu ise, kız tarafının uygun gördüğü bir zamanda damat adayı, anne – babası, papaz ve yakın akrabaları kız evine söz kesmeye giderler (Eroğlu ve Sarıca, 2012: 1193).

Yezidilerde de aynen Süryani ve Müslüman kesimde olduğu gibi gelin adayı düğünlerde, ev sohbetlerinde yahut dini bayramlarda beğenilir. Beğenilen kızın evine aracı vasıtasıyla haber gönderilir. Eğer kız tarafı kabul ederse, damat adayının anne ve babası ile birlikte aracı olan kişi gelin adayını görmeye giderler ancak oğlan gitmez. Aile büyükleri karşılıklı görüşüp anlaştıktan sonra gençler görüştürülür ve eğer kız ile erkek birbirlerini beğenirlerse, kızın ailesi bir iki gün içerisinde kızlarını istemeye gelebileceklerine dair aracı ile birlikte erkek tarafına haber gönderir.

Yezidiler kız isterken “Allah’ın emri, Melek-i Tavus’un kavliyle kızınızı oğlumuza istiyoruz” cümlesini telaffuz ederler. Aileler birbirleriyle anlaşıp kızı verdikten sonra kızın ve oğlanın babası tokalaşma olayını gerçekleştirir. Tokalaşma olayı gerçekleşikten sonra kesinlikle cayma olmaz. Çünkü artık kız verilmiştir ve kızın sözü kesilmiş olur. O gün birde bir tane küçükbaş hayvan kesilir. Kız verildikten sonra aile büyükleri kızı odaya çağırır ve isteklerinin neler olduğunu sorar. Kız büyüklerine isteklerini sunar ve her şey kabul edilince, kıza nişan olsun diye yüzük takılır. Bir hafta yahut birkaç gün sonra “şirani” şerbet denilen söz kesimi gerçekleşir (K5, K6, K38).

4.4.4. Söz Kesme/Tatlı Yeme

‘Söz kesimi’ yani dünürcülük, kız isteme aşamasından sonra gelmektedir. Dünürcülük yoluyla anlaşılan ailelerin, bu anlaşmalarını daha geniş bir çağrılı huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine söz kesimi ya da söz kesme denmektedir (Örnek, 1977:193).

Söz kesmede başlık, takı, eşya, çeyiz, nişan günü üzerine konuşulup karar verilir. Bu konuşulan konular yörelere göre değişir; ancak ne şekilde olursa olsun, evlenme

aşamalarında erkek tarafı, kız tarafına göre adetleri yerine getirmede daha aktif olmak zorundadır (Artun, 2008:164).

Başlık parası, evlenecek olan erkeğin veya akrabalarının kız babası yahut kızın akrabalarına yaptığı, toplumlara göre değişen hukuksal ve toplumsal uygulamaları içeren hediye niteliğinde bir ödemedir. Bu ödeme genellikle para, hayvan, çeşitli süs eşyaları veya törensel değerler gibi şeylerdir (Tezcan, 1976: 415).

Midyat'taki Müslüman halk arasında ve Yezidilerde eskisi kadar sık olmasa da günümüzde halen başlık parası geleneği devam etmektedir. Yezidilerde ve Müslümanlarda başlık parasına 'nağt' denilmektedir. Yöredeki Yezidilerin çoğu yurt dışında yaşadıkları için başlık parası Türk parası değil de Euro olarak alınır. Alınan başlık parasının ise en az on-iki bin Türk lirasıdır. Ceffi Ağırman, eşi için elli yıl önce altı bin lira başlık parası ödediğini söyledi.

Süryani halk arasında yirmi yıl öncesine kadar başlık parası alınmaktaymış ancak günümüzde başlık geleneği tamamen kalkmıştır. Hatta başlık parası alınırsa ve kilisenin bundan haberi olursa alan kişiler kilise tarafından cezalandırılır.

Midyat'ta kız isteme aşamasından birkaç gün sonra söz kesimi gerçekleşir. Bazı aileler, kız istemeyle söz kesimini bir arada yapar. Bazı aileler ise söz kesimi ile nişanı bir arada yaparlar. Söz kesimi, tek başına yapılıncı sadece geline yüzük takılır, ancak nişanla birlikte yapılıncı hem geline hem de damada yüzük takılır. Bu durumda erkek tarafı geline hediye olarak bir altın takmak zorundadır. Yezidilerde söz kesiminde geline yüzük yahut başka bir takı takılmaz.

Yezidi halk ve Müslüman Kürtler arasında söz kesimi gününe "şirani" şerbet günü denilmektedir. Ayrıca Müslüman halk arasında söz kesmeye 'Fatıha okuma'da denilir.

Söz kesimi için her iki tarafın birinci dereceden akrabaları kız evinde bulunur ve bu gün her iki tarafın şartları konuşulur, bir karara bağlanır. Geline alınacak olan eşya ve takılar, başlık parasının miktarı, düğün tarihi ve yeri, kız evinin eşya olarak neler alacağı ve kimlere hediyeler alınacağı bu günde kararlaştırılır. Kız tarafı, isteklerini bir kağıda liste halinde yazar ve erkek tarafına sunar. Eğer istekler erkek tarafına ağır gelirse, şartlar her iki taraf için uygun hale getirilir ve anlaşma sağlanırsa yani her iki tarafında gönlü olursa, sadece erkekler arasında Fatıha okunur. Erkek tarafında, yaşça büyük ve

saygınlığı olan kişi kız tarafının büyüğünden “talibine rağibinendlıpıtkınlıbinne” kızınıızı oğlumuza istiyoruz verdiniz mi? diye sorar. Kız tarafı da verdik der ve ardından her iki taraf hayırlı olsun temennilerinde bulunur. Erkek tarafının beraberinde getirdiği imam dualar eşliğinde üç defa Fatiha suresini okur, her iki taraf içinde hayırlı olması temennilerinde bulunulur ve kıza söz yüzüğü takılır. Fatiha okunduktan ve yüzük takıldıktan sonra erkek tarafının getirdiği tatlı ve meşrubat evdeki halka ikram edilir. Bu tatlıdan daha sonra komşulara da ikram edilir. Amaç, herkese duyurmak ilan etmektir. Erkek tarafı ise bu arada zarfın içine bıraktıkları belli miktardaki parayı hediye olarak geline yahut gelinin babasına verir. Bu para başlık parası olarak değil, varsa kızın çeyizindeki eksiklikler tamamlansın ve aileye maddi bir destek olması amacıyla verilir. Fatiha okuntusu ile söz kesilmiş olur. Damat tarafı eskiden kız evine leblebi, bisküvi, kuru üzüm, lokum gönderirlermiş. Gelin tarafı bu yiyecekleri misafirlere ikram ederlermiş. Yine eskiden söz kesimi günü şeker, oralet ve su karıştırılıp şerbet kıvamına getirilir, gelen konuklara ikram edilirmiş. Günümüzde ise bu yiyeceklerin yerini baklava ve meşrubat almıştır.

Müslüman Kürtlerde, söz kesiminden hemen sonra uygun bir günde, kız tarafı erkek tarafını yemeğe davet eder. Bu yemekten birkaç gün sonra ise erkek tarafı kız tarafını yemeğe davet eder. Ancak ayıp karşılandığı için gelin bu yemeğe gitmez (K5, K6, K8, K9, K18, K19, K20, K21, K22, K26, K27, K28, K33, K34, K35, K37, K38).

Süryanilerde söz kesimine “nişan” denilmektedir. Söz kesimi akşamı kız evinin hazırladığı yemekler yenildikten sonra sohbet edilir. Daha sonra papaz eşliğinde yüzükler takılır. Düğüne kadar geline takı olarak bir şey takılmaz. Kıza, kilisenin belirlediği takılardan (ucunda haç olan zincir, yüzük, küpe, saat) başka bir şey takılamaz. Daha fazlasını isteyen aile kilise tarafından cezalandırılır. Söz kesiminde erkeğe bir şey almak şart değildir. Ancak; kız tarafı hediye amaçlı olarak damada saat yahut ayakkabı almaktadır (K1, K2, K3, K4).

4.4.5. Nişan – Nişanlılık

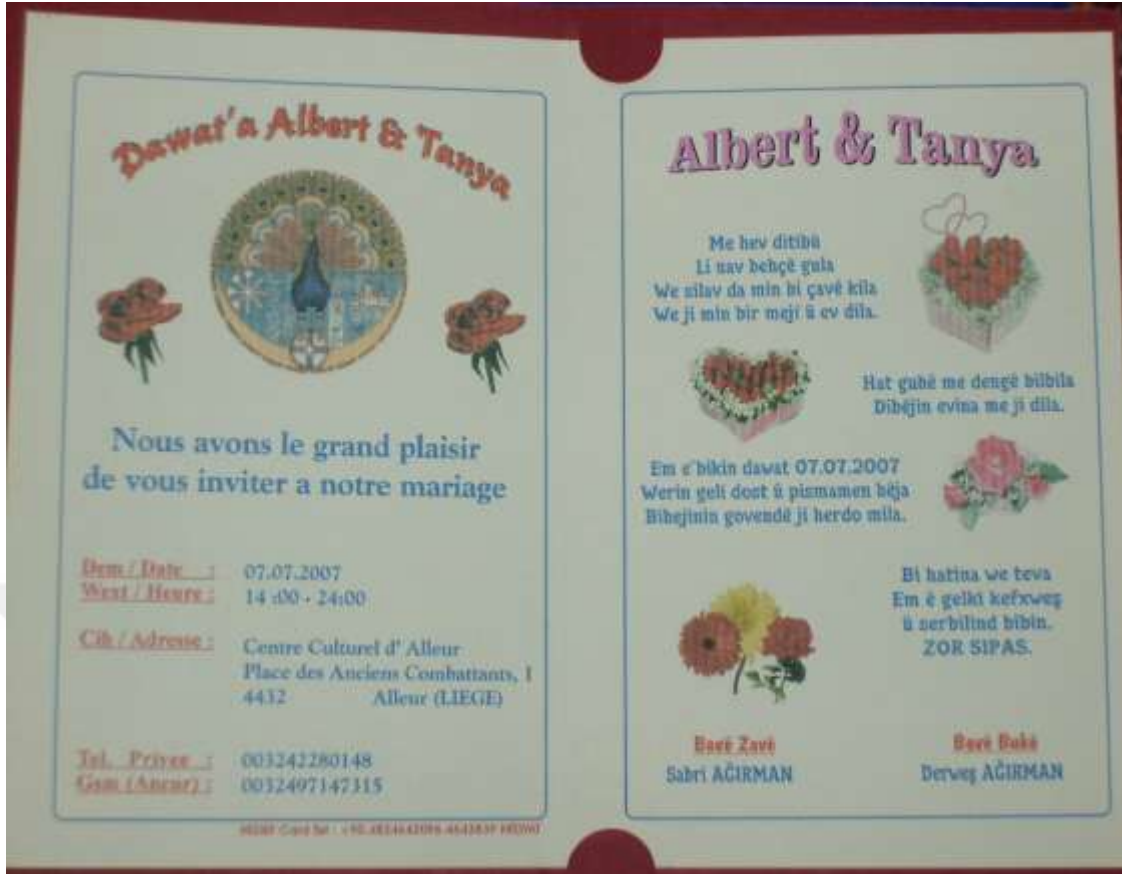
‘Nişan’ kelimesi; belirlemek, belirti, belli etmek anlamlarına gelir. Bilinen yazılı kaynaklara göre ‘nişan’ geleneği, çok eskilerden beri süregelen bir gelenektir. Nişan; gelin olacak kızın belirlenmesi ile düğüne hazırlık amacıyla, söz kesiminden bir müddet sonra yapılan eğlenceli törendir. Törenin amacı; verilen sözü belirlemek, çevre halka

duyurmak ve gençlerin evlilikleri için hazırlık yapmalarına ve yapılmasına imkan vermektir (Aksoy, 2007: 110-111).

Nişana genellikle kız tarafının düğün töreni diye bakılsa da nişan masraflarını kız veya erkek tarafının karşılaması yöreden yöreye değişmektedir. Günümüzde nişan; evde, aile arasında ya da salon tutularak geniş bir tanıdık grubuyla yapılmaktadır. Nişan törenleri mevlitli ya da çalgılı olabilmektedir. Bu durum aile yapısına göre değişebilmektedir.

Nişan töreni ile düğün merasimi arasında geçen süre, nişanlılık dönemi olarak bilinir. Bu dönem genç kızla erkeğin kurulacak olan yeni yuvaları için psikolojik ve sosyal açıdan kendilerini hazırladıkları dönemdir. Nişanlılık süresinin kesin bir kuralı yoktur. Bu süre daha çok iki tarafın anlaşmasına bağlıdır. Nişanlılık dönemi askerlik, okul, gurbetten dönüş, hastalık, ölüm vb. özel durumlardan dolayı uzatılabilir ya da kısaltılabilir (Örnek, 1977: 194).

Midyat'ta, söz kesiminden sonra erkek tarafı, maddi durumları el veriyorsa ya da töreni yapabilecek imkâna sahip olunca 'biz hazırız, gelip nişanımızı takalım' diye haber verirler. Kız tarafı da uygunsa kabul eder ve iki aile nişan gününü kararlaştırırlar. Midyat'ta, nişana davet sözlü bir şekilde yapılmaktadır. Özel bir çağırıcı yoktur ve nişanda davetiye dağıtılmaz ancak bazı zengin aileler artık nişanda da davetiye bastırmaktadır.

Resim 2. Midyat'ta Yezidilerin düğünleri için bastırdıkları bir davetiye

Selma Sabah'ın anlattığına göre, eskiden iki genç kız evleri teker teker dolaşarak halkı nişana davet ederlermiş. Davet ettikleri kişiler ise bu davet karşılığında kızları eli boş göndermez, kızlara hediyeler verirlermiş. Günümüzde köylerde hala nişana davetin bu şekilde gerçekleştiğini ancak çağırıcıya hediye verme olayının artık olmadığını söyledi. Sevim Özel, 50 yıl önce gelin ve yakın arkadaşları gelinin başına beyaz bir tül yahut yazma örterek gelinin yüzü kapalı olacak bir şekilde birlikte evleri gezerek halkı nişana davet ettiklerini söyledi.

Midyat'ta, Müslüman halk ve Yezidiler arasında nişan törenine “dezgiran” denilmektedir. Nişan töreni ailelere göre değişmektedir. Bazı aileler nişan törenini hiç yapmazken, bazı aileler söz kesimi ile nişanı bir arada yapmakta, bazı aileler ise nişanı tek başına yapmaktadır. Bu durum o anki maddi imkân ve şartlara bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Nişan töreni, kız evinde yahut kız tarafının uygun gördüğü bir yerde yapılmaktadır. Maddi durumu iyi olan aileler nişanı salonlarda yapmaktalar ve nişan töreninde

yapılacak olan tüm masrafları erkek tarafı karşılar. Genellikle kadınlı erkekli bir şekilde karma yapılmaktadır. Ancak bazı muhafazakâr aileler nişan törenini, kadın erkek ayrı bir şekilde yaparlar.

Nişandan birkaç gün önce nişan töreni için alışverişe çıkılır. Geline nişan elbisesi, ayakkabısı, söz kesiminde belirlenen altınları, nişan yüzüğü vs. alınır. Adetler gereği gelinin nişan yüzüğünü damat alır, damadın nişan yüzüğünü ise gelin alır. Bu alışverişte gelinle birlikte varsa gelinin yengesi yahut ablası da bulunur. Ancak gelinin annesi bulunmaz; çünkü halk arasında böyle bir durum ayıp karşılanır. Gelinle birlikte alışverişe gelen gelinin akrabalarına hediyeler alınır. Geline alınan takılar, kıyafetler, çerezler, tatlılar vs. nişan günü kız evine götürülür. Nişan töreninde bir aile büyüğü tarafından nişan yüzükleri takılır ve bu kişi tarafından kurdele kesilir. Yüzükler takılırken ve kurdele kesilirken “salâvat” getirilir. Alkışlar ve zılgıtlar eşliğinde kutlama gerçekleşir.

Resim 3. Midyat'ta nişan törenlerinde giyilen kıyafetler

Yörede nişanı atmak, nişanın bozulması durumu çok kolay olmaz. İster kız tarafı isterse erkek tarafı nişanı atsın, her türlü şekilde kız tarafı mağdur olacağı için yöre halkı

tarafından bu durum hoş karşılanmaz. Çünkü nişanı bozulan kızı aklanıncaya kadar kolay kolay kimse istemez. Yezidilerde, aynı köyden nişanlı olan ve daha sonradan nişanı bozulan kızı hiç kimse istemezmiş (K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K34, K35).

Süryanilerde nişan töreni, dini bayram ve oruçlar dışında genellikle cumartesi ve pazar günleri yapılmaktadır. Nişan töreni, kız evinde yapılır ve kız evinde yapılacak olan bütün masrafları erkek tarafı karşılar. Nişan töreninde ruhbanın olması şarttır. Çünkü ruhban, gelin ile damada takılacak olan yüzükleri ve kızın çeyizini kutsar. Bu kutsama esnasında gelinin yanında vaftiz annesi, damadın yanında ise vaftiz babası bulunur. Bu kişilere “kirve”de denilir. Bu kişilerin görevleri, gelin ve damada vekillik etmektir. Nişan süresince gelin ve damadın yanında yer alırlar.

Nişan töreninde, ruhban, tüm davetlilerin de duyabileceği bir şekilde damat ve geline birbirlerini kabul edip etmediklerini sorar. Eğer birinden hayır cevabı alınırsa ruhban, o nişan törenini gerçekleştirmez. Bunun sebebi; Süryani cemaatinde, zorla evlendirme olayının yasak olmasıdır.

Nişan töreninde yüzükleri ruhban takar. Nişan yüzükleri takıldıktan sonra ruhban, gelin ile damadı “prens ve prenses” olarak ilan eder. Daha sonra gelin ile damat, her ikisinin kirvesi ve papaz “kılıç” denilen çöreği hep birlikte tutarak iki parçaya ayırmaya çalışırlar. Büyük parça kime düşerse evde onun sözünün geçeceğine inanılır. Diğer bir açıklaması ise evliliğin önemini ve kutsallığını göstermek içindir. Evlilik, bütünlük açısından çöreğe benzetilir. Nasıl ki ekmek parçalandıktan sonra bir araya getirilemiyorsa, evlilikte de huzursuzluklar aileyi parçalamaktadır. Bu nedenle gençlerin ailelerine sahip çıkmaları gerektiği anlatılmak istenir.

Nişan töreninden sonra aileler bir araya gelerek düğün tarihini belirler. Yurtdışındaki akrabalar yazın tatile geldikleri için ve onlarında düğünde bulunmaları için düğünler genellikle yaz aylarında yapılır.

Nişanlılık ile düğün (taç kutsama) arası çok uzun tutulmamaya çalışılır. Bu süre en fazla 6 ayı bulur.

Nişanı bozmaya Süryani cemaatinde de pek hoş bakılmaz. Nişanı eğer erkek tarafı atarsa, kız tarafına yapılan tüm masraflar kız tarafında kalır. Ancak nişanı kız tarafı

atmış ise kız tarafı yapılan tüm masrafların iki katını ödemek mecburiyetindedir (K1, K2, K3, K4, K14, K15, K16, K17).

Nişanlılık dönemine denk gelen bayramlarda, kız evinin yapacağı bayram masraflarını, gelinin bayramlık kıyafetlerini erkek tarafı karşılar. Hatta Pascalya bayramında, kız evine gelecek olan misafirlere dağıtılan yumurtaları dahi erkek tarafı, boyanmış bir şekilde hazırlayıp sepetler içerisinde kız evine getirir. Bu yumurtalar bayramlaşmaya gelen misafirlere ikram edilir (Eroğlu ve Sarıca, 2012: 1194).

Yezidilerde, nişan törenine gelen davetliler, gelin ve damada hediye takarlanmış. Takılan bu hediyeleri ise erkek tarafı ihtiyaçlarını karşılarsın diye geline verirmiş. Yezidilerde nişan alışverişi yoktur. Nişan günü, damat tarafı yemek hazırlar. Bu yemekle birlikte geline alınan bir takım elbise, bir tane eşarp kız evine götürülürmüş.

Nişanlılık dönemi bayramlara denk geldiği zaman, kayınvalide bayram yemeği yapar, kızı ve gelini ile birlikte yahut birinci dereceden akrabalarıyla gelin evine bayram yemeğini götürür. Eğer maddi durum iyi ise geline bayramlık olarak bir takım elbise alınır yahut bayram hediyesi olarak altın alınır. Elli yıl önce altın yerine geline hediye olarak kehribar boncuk yahut gümüş götürülürmüş.

Yezidilerde nişan yapıldıktan sonra gelin, saygıdan ötürü damat tarafından kadın olsun erkek olsun hiç kimseye ismiyle hitap etmez. Bu durum gelin geldikten sonra bile değişmezmiş.

Nişanlılık döneminde çiftlerin birbirleriyle görüşmelerinde herhangi bir kısıtlama yoktur ancak kız tarafından biri mutlaka çiftlerin yanında bulunur. Eskiden yöre halkı arasında, nişanlılık döneminde damadın gelini görmesi günah yahut uğursuzluk sayılırmış ve bu nedenle gelin yüzünü damada göstermezmiş. Hatta damat adayı, kızın evinin bulunduğu sokaktan dahi geçmezmiş. Bu konuda farklı hikâyeler anlatılmaktadır. Bir rivayete göre, çok eskiden kız çeşmeden su getirmeye gitmiş. Dönüşte nişanlısını görmüş. Nişanlısının onu görmemesi için kendini yolunun üzerinde bulunan kuyuya atmış. Bunu gören nişanlısı da arkasından kuyuya atlamış ve ölmüşler. Diğer bir rivayette ise nişanlılık döneminde, damat kızın evine gittiği zaman kız yüzünü damada göstermediği için yüklüğün arkasında saklanıp perde arasından nişanlısını görmeye

çalışmış. Bu iki rivayet gördüğüm bütün kaynak kişilerin hemen hepsi tarafından dile getirilmiştir (K5, K6, K16, K17, K26, K36, K37, K38).

4.5. Düğün Süreci

Bu bölümde katılımcı görüşlerine göre Midyat'taki çeyiz, kına gecesi, gelin alma/gelin indirme, esas düğün, nikâh ve gerdek ile düğün sonrası ve duvak geleneklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.5.1. Çeyiz

Arapça 'cihaz'dan gelen çeyiz; gelin için hazırlanan sandık eşyası, kızın baba evinden götürdüğü mal ve mülktür. Geleneksel kültürümüzde kız çocukları, ergenlik çağına gelmeden anneler çeyiz hazırlıklarına başlarlar. Çeyiz olarak ilk önce yatak çarşafı, yastık kılıfı, yorgan yüzü, mendil, örtü vb. eşyalar hazırlanır. Hazırlanan bez eşyaların tümü işlemeli olur. Çevreler, yağlıklar, kenarları oyalanmış yazmalar, el örgüsü çoraplar çeyizin tamamlayıcı öğeleridir. Kızın ailesinin ekonomik gücü ve günümüzün yaşam koşulları kızın çeyizini de etkilemektedir. Bugün yukarıda bahsettiğimiz eşyaların dışında ailenin ekonomik gücünün yettiği ölçüde kızların çeyizinde elektrikli ev aletleri de yer almaktadır (Artun, 2008: 168).

Resim 4. Midyat yöresindeki geleneklere uygun çeyiz işlemleri

Çeyizle ilgili diğer bir husus ise çeyiz asma, çeyizi sergileme geleneğimizdir. Anadolu'nun pek çok yöresinde çeyiz asma geleneğine rastlamak mümkündür. Düğünün başlamasıyla, çeyiz de asılır veya sergilenir. Bazı bölgelerde, çeyiz, kız evinde usta kişilerce iplere asılarak sergilenir. Komşular, özellikle genç kızlar çeyiz görmeye gelir, işlenen çeyizden örnekler alırlar. Bazı bölgelerde çeyiz oğlan evine götürüldükten ve yerleştirildikten sonra gösterilir. Oğlan evine kız evinden çeyizin götürülmesi, kimi bölgelerde düğünden birkaç gün önce olurken, kimi bölgelerimizde gelinin göçürülmesiyle birlikte olur (Peker, 2008: 55).

Yurdumuzun her yerinde olduğu gibi Midyat'ta da vazgeçilmez düğün geleneklerinden biri çeyiz hazırlama geleneğidir. Anneler kızları daha 11-12 yaşlarında iken kızlarına el örgüsü çoraplar, kumaştan yapılan namaz eşyaları, el işlemesi yazmalar, iğne oyası danteller, yatak çarşafları, yastık kılıfları vb. hazırlarlar. Bunların dışında elektrikli küçük ev eşyaları, halı, perde, çeyiz sandığı kızın çeyizinde yer alır. Eskiden kızın çeyizinde mutlaka gümüş kemer bulunurmuş. Günümüzde ise bu geleneği sadece Midyat'ın soylu aileleri sürdürmektedir.

Yörede düğünden 1 hafta yahut 10 gün önce çeyiz serme işlemi gerçekleşir. Kız evinde bir oda boşaltılır ve kızın çeyizi bu odaya gelişi güzel bir şekilde serilir. Bu oda en fazla 3 gün serili kalır ve toplanmaz. Komşular, eş-dost, kayınvalide vs. çeyizi görmeye gelirler ve gelirken eli boş gelmezler. Kızın çeyizindeki eksiklerini gidermesi için beraberlerinde para yahut küçük hediyeler getirirler. Kayınvalide çeyiz görmeye elinde tatlısıyla gelir. Bazı aileler eskiden çeyiz serme işlemini gerçekleştirdiklerini hatta çeyizin kaç parçadan oluştuğunu öğrenmek için birer birer saydıklarını söylediler. Ancak günümüzde artık eskisi kadar önem vermediklerini yani çeyiz serme işlemini yapmadıklarını aktardılar. Hatta artık her şeyin hazır olması nedeniyle çeyizde de el işlemesi eşyalara ağırlık vermediklerini hazırını aldıklarını aktardılar.

Düğünden 1 hafta önce kız ve erkek evinde yorgan bağlama geleneği vardır. Gelinin bekâr arkadaşları, her biri yedişer dikiş atarak yorgan yüzünü dikerler. Bazı aileler yorgan dikimine başlamadan evvel yorganın köşelerine şeker yahut çörek otu bırakırlar ve bu şekilde yorganı dikmeye başlarlar. Gelin evlendikten sonra o yorganı yıkayınca kadar şeker ve çörek otu yorganın köşelerinde kalır. Yeni evin bereketli olması inancıyla bu pratiği gerçekleştirirler. Yorgan dikimi bittikten sonra kız annesi yorganın

üzerine şeker serper ve genç kızlar kısmetlerinin açılacağı inancıyla bu şekerden alırlar. Kızın erkek çocuğu olsun diye yorganın üzerine erkek çocuk oturtulur. Bu tarz pratiklerle eğlenceli bir şekilde yorgan yüzünü dikme işlemi gerçekleştirilir. Yapılan bu pratiklerin aynısı damat evinde de gerçekleştirilir.

Nure Hanım, genç kızlığında yorgan dikmeye gittikleri zaman, yorgan dikiminin başladığı andan bitimine kadar genç kızların durmaksızın şarkılar söyleyerek yorgan dikimini gerçekleştirdiklerini anlattı.

Eskiden gelinin çeyizi gelinle beraber evden çıkarılmış. Günümüzde ise kızın çeyizi düğünden 1 hafta önce erkek tarafına yahut gençler için açılan yeni eve götürülür. Çeyizi, damat ve birkaç yakın akrabası gidip kızın evinden alırlar. Çeyizle birlikte gelin adayı, gelinin ablası varsa yengesi yahut yakın arkadaşı çeyizi dizmeye giderler. Erkek tarafı çeyizi dizmeye gidenlere mutlaka küçük hediyeler verirler.

Yörede bazı aileler çeyiz defteri tutarlar. Bu defter kızın kendisinde kalır. Kimi aileler ise kızın altınlarının üzerine senet yaparlar.

Düğün gününden bir hafta on gün önce gelinle birlikte düğün alışverişi yapılır. Yapılan bu alışverişe “çeyiz” denilir. Soranlara “gidip gelini çeyizlicez” derler. Düğün alışverişine aile fertlerinden biri ya da birileri gelinin yanında gider. Damat tarafı geline eşlik eden akrabası yahut akrabalarına hediyeler alır. Çok zor durumda kalınmadığı sürece gelinin annesi düğün alışverişine gitmez. Yörede böyle bir durum ayıp karşılanır (K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K18, K19, K21, K23, K24, K25, K27, K29, K31, K32, K33, K34, K35).

Süryanilerde, nişan günü papaz gelini kutsar; ardından gelinin çeyizlik eşyalarını kutsar. Düğünden 1 hafta önce kızın çeyizi sergilenir. Çeyizi görmeye gelenler çeyizin üzerine para atarlar. Süryanilerde de kızın çeyizi düğün günü kızla birlikte evden çıkartılır.

Damadın annesi oğluna çeyiz olarak yorgan yahut yastık dikerken, komşularından huyu güzel olan, çalışkan olan komşusunu çağırır ve ilk dikişi o kişinin atmasını ister. Amaç, gelininin de onun gibi güzel ve çalışkan olması inancıdır.

Süryani cemaatinde eskiden, çeyizi tamamlanmayan kızın çeyizi tamamlanıncaya kadar düğünü yapılmazmış. Hatta çeyizin tamamlanması için 2 yıl boyunca evlenemeyen genç

kızlar olurmuş. Günümüzde ise çeyiz eskisi kadar önemsenmiyor(K1, K2, K3, K4, K16, K17).

Yezidilerde çeyize “cihaz” denilmektedir. 50 yıl önce Yezidiler, gelinlik yerine siyah ipek çarşaf üzerine sarı, kırmızı, yeşil renklerle işlenmiş aba kullanırlarmış. Bu gelinliğe “kazi” denilirmiş. Eskiden Yezidilerde çeyiz verilmezmiş. Kızın çeyizinde sadece 40 çift çorap, 44 tane kuşak “benik” ve aynalı sandık olurmuş. Durumu iyi olan kız tarafı zorunlu olmamakla birlikte yatak, yorgan, yastık hazırlayabilirmiş. Erkek tarafı ise, kıza çeyiz olarak 2 çift takım fıstan, 2 çift yöresel kıyafet, 1 çift ayakkabı, 2 yelek ve güçleri oranında altın alırlarmış. Günümüzde ise diğerlerinde olduğu gibi Yezidilerde de çeyiz hazırlama ve çeyiz serme geleneğini görmek mümkündür. Hatta çeyizde çocuk elbisesine varıncaya kadar her şey bulunmaktadır. Çeyiz olarak kıza ne hazırlanıyorsa erkek evlada da aynı şeyler hazırlanmaktadır. Yezidilerde düğünden 1 hafta önce çeyiz bir odaya gelişigüzel serilir ve kameraya çekilirmiş. Çeyiz, düğün günü gelinle beraber evden çıkartılmış (K26, K36, K37, K38).

4.5.2. Kına Gecesi

Toplumumuzda evlenmeyle ilgili yaygın geleneklerden biriside ‘kına gecesi’ dir. Kına gecesi, gerdekten bir gün önce kadınlar arasında kız evinde yapılır. Kız kınası kadar yaygın olmamakla birlikte, damat adayına da kına yakılır. Hala bozulmaya yüz tutmamış gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde kına yakma geleneği varlığını sürdürmektedir (Örnek, 1977: 194).

Savaş Ekici’ye göre kına; Türk kültüründe genel olarak dört amaç için kullanılmaktadır.

Kına renk verici özelliğinden dolayı ayırt edici, tedavi edici özelliği sebebiyle ise ilaç olarak kullanılmaktadır. Erkeklerin süs için el ve ayaklarını kınalaması mekruh sayılırken, kadınların el ve ayaklarına kına yakması caizdir. Erkeklerin ise sakallarına kına yakmaları “Sünneti Takrirı” (Hz. Peygamber’in görüp ses çıkarmadığı) türüne girmektedir. El, ayak ve başa sürülen kınanın katı olan malzemesi temizlendikten sonra deri veya saçlarda bıraktığı renk suyun temasına engel olmadığından abdeste veya gusle engel olmaz. Kına; halk arasında “Cennet Sıvası” olarak kabul edildiği ve sevap sayıldığı için yakılmaktadır.

Düğünlerimizde genellikle gerdek gecesinden bir önceki gece “kına gecesi” yapılmaktadır. Bazı bölgelerimizde sadece kıza kına yakılırken, bazı bölgelerimizde hem kıza hem de damada yakılmaktadır. Kına geceleri düğün merasimleri içerisinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Kına, saça yakıldığı zaman saçı güçlendirmekte ve saç diplerini canlandırmaktadır. Bazı deri hastalıklarında derinin direncini arttırıcı etkisi vardır. Bazı mantar hastalıklarının üremesini durdurduğu kanıtlanmıştır. Bu özelliklerinden dolayı kına sağlık problemleri için kullanılmaktadır.

Kına, kadınların ve genç kızların avuçlarını ve parmaklarını renklendirerek, saçlardaki beyazları kapattığı için ülkemizde özellikle dini bayramlarda ve özel günlerde süslenmek amacı için de yakılmaktadır (Eroğlu, 2008: 180-181).

Kına yakılırken gelinin ve güveyin avucuna konan para kısmet içindir. Bu bir tür saç geleneğidir. Onları ömür boyu kötülüklerden koruyacağına inanılır. Geline kına yakılırken başına al örtülmesi, al basmasından korunmak içindir. Gelinin yüzünü örtmedeki amaç ise gelini kötülük ve nazardan korumak içindir. Gelinin eline kınayı dul olmayan ya da kocasından ayrılmamış bir kadın yakar. Diğer türlü evlilikte uğursuzluk olacağına inanılır. Kınada ağıt yakmak, gelini ağlatmak Anadolu'nun birçok yöresinde görülen bir gelenektir. Düğünde kızın bir daha dönmemesi üzerine ağıt söylenir. Ağıt söylenirken kızın annesi, babası, yengesi ve kardeşleri kızla yas edip ağlaşırlar. Kına gecesinde ağlamayan kız ayıplanır; çünkü kızın ağlamaması kızın anne ve babasını unutacağı düşüncesiyle yorumlanır ve saygıyı aşan bir tutum olarak görülür (Artun, 2008: 170).

Düğün öncesi geleneklerimizden olan kına gecesi Midyat'ta da düğünün vazgeçilmez adetleri içerisinde yer alır. Yörede kına gününe Arapça “leylilühinne” denilmektedir.

Kına gecesi, düğünden bir gün önce kız evinde yapılır. Günümüzde bazı aileler düğün sabahı yorgun olmamak için düğün gününden iki gün önce kına gecesini yaparlar. Damat ve birinci dereceden akrabaları kız evinde eğlence başladıktan sonra kız evine gidip birlikte eğlenirler.

Resim 5. Midyat'ta kına geceleri yapılan eğlencelerden bir kesit

Kınada, gelin ve damat yan yana otururlar. Ancak eskiden kına gecesinde gelin ve damat bir arada olmazmış. Hatta kız tarafında ayrı, erkek tarafında ayrı bir kına gecesi düzenlenirmiş. Erkek tarafından birkaç kişi (damadın ablası, halası, teyzesi varsa yengesi vs.) o gece kız tarafına, gelinin eline kına yakmaya giderlermiş. O gece damadın yakınlarından bir erkek ve iki bayan kız tarafında kalmış.

Cihan Hanım, eskiden köylerinde kına gecesi, erkek tarafından gelip kız evinde kalan bayanlarla sabaha kadar şakalaşıp uyumadıklarını, yatak yahut minder üzerinde oturan bu bayanları bir şekilde oyuna getirip farkına varamayacakları bir zamanda elbiseleriyle oturdukları yere dikmeye çalıştıklarını ve bu şekilde sabaha kadar eğlendiklerini anlattı.

Eskiden kına gecesinde gelinin eline kınayı kız tarafından biri, damadın eline ise erkek tarafından biri yakarmış. Günümüzde ise damat ve gelinin eline kınayı, evliliğinde mutlu olan bir kişinin, bazı ailelerde de damadın halasının yakması uygun görülüyor. Bu gece her iki tarafın bayanları mutlaka ellerine kına yakarlar. Özellikle bekâr bayanlar kısmetlerinin açılacağı inancıyla ellerine kına yakarlar. Gelinin avucuna damadın ise serçe parmağına kına yakılır. Gelin, kayınvalidesinden hediye almadığı sürece elini açmaz yani kına yakılmasına müsaade etmez. Bu durumda kayınvalide gelinin avucuna altın bırakır ve gelin eline kına yakılmasına izin verir. Bu altın gelinde

kalır. Damadın serçe parmağına kına yakılırken gelinin annesi, damadın kına yakılan parmağına sarılması için hediye olarak kâğıt para verir. Eskiden kına gecesinin sonunda gelinin ayaklarına da kına yakılırmış. Kına gecesinde, damadın bekâr arkadaşları düğün evinde toplanıp, evli olan erkeklerle söz atışmalarında bulunur, oyunlar düzenleyip, güreşirmiş. Kadınlar kınada, gelini ağlatmak için “ğaribiye” ve “le le buke delale” türküleri ile maniler söylerlermiş. Günümüzde ise artık bu geleneklere rastlanılmamaktadır. Kına gecesinde “hıne binin” kınayı getir, “yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar” ve Mardin yöremize ait olan “ay le le hınne” türküsü ile geline kına eğlencesi yapılmaktadır.

Günümüzde artık basılan düğün davetiyesinin üzerinde kına gecesinin günü, saati, yeri belirtildiği için konuklar kına gecesinden haberdar olurlar. Ancak eskiden bazı köylerde, kız tarafı toz halindeki kınayı kağıtlar içinde paketleyip ev ev dolaşarak, gittikleri her eve birer paket vererek köylü halkı kına gecesine davet ederlermiş. Akşam kınaya gelen konuklara ayrıca kına verilmez sadece çerez dağıtılmış. Şimdi ise erkek tarafının getirdiği kına ve çerez paketler halinde kına gecesinin sonunda gelen konuklara dağıtılır (K1, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K34, K35).

Süryanilerde kına gecesi, cumartesi günleri kız evinde kadın erkek karma bir şekilde yapılmaktadır. Bu gece yapılacak olan tüm masrafları nişanda, söz kesiminde olduğu gibi erkek tarafı karşılar. Yoğrulacak kınayı, ikram edilecek çerezi damat tarafı kendi evinden getirir. Gelin ve damadın eline yakılacak olan kına, damat ve gelinin önünde yoğrulur. Kınayı yoğuran kişi, damat ve gelinin eline kınayı yakar. Kınayı bekâr birinin yoğurması kural değildir, dul olmamak kaydı ile kınayı herkes yoğurabilir ve yakabilir. Kına damadın serçe parmağına, gelinin ise avucunun ortasına yakılır. Gelinin eline kına yakılmadan önce kayınvalide gelinin avucuna altın bırakır. Daha sonra yoğrulan kına küçük toplar haline getirilerek tepsiye dizilir ve ortalarına mumlar dikilir. Gelin ile damat, kına tepsisini ellerine alıp karşılıklı oynarlar ve bekâr olan gençler kına tepsisinin altından geçmeye çalışırlar. Bu uygulama uzun süre devam eder. Kına gecesinin sonunda paketlenmiş olan toz halindeki kına ve çerezler gelen davetlilere dağıtılır (K1, K2, K3, K4, K14, K15, K16, K17).

Yezidilerde de kına gecesi, düğünden bir gün önce kız evinde yapılır ve yemekli olur. Nişan ve düğünde olduğu gibi kına günüde konuklara ikram için mutlaka büyük baş hayvan kesilir. Eskiden kına gecesi cumayı cumartesiye bağlayan akşam, düğün ise cumartesi günü olurmuş. Kına gecesi, gelin ve damat bir arada olurlar. Damat tarafından bir genç kız yahut damadın annesi kınayı yoğurur ve gelin ile damadın avucuna kına yakar. Yezidilerde de kına yakmadan önce avuç içine bahşiş bırakma âdeti var, ancak bahşiş olarak altın değil para bırakılır. Damadın annesi kızın avucunun içine gelinin annesi ise damadın avucunun içine para bırakır. Gelinin bahşişi mutlaka damadın bahşişinden fazla olur. Bu hediyeleşme işleminden sonra gelin ile damadın avuçlarına kına yakılır ve kına yakılan eller karşılıklı olarak birleştirilir. Böylelikle gelin ile damat arasında ilk defa bir yakın temas olur. Amaç birbirlerine karşı rahat olmalarını sağlamaktır.

Eskiden gelin ve damat kına gecesi yan yana otursalar bile arada mutlaka mesafe olurmuş. Bu gece mırıtlar çağrılır, kemençe ve tambur eşliğinde eğlenilirmiş. Kına yakma esnasında kadınlar “hınne hınne” türküsünü ve aşağıdaki sözleri söylerlermiş.

Kutlu olsun

Bin kere kutlu olsun

Gelinle damat mutlu olsun

Cuma gelinin kınası size yakılsın

Cumartesi gelin ile damadın süsü, mutluluğu, coşkusu üzerinize olsun.

(K5, K37, K38).

4.5.3. Esas Düğün (Gelin Alma / Gelin İndirme)

Toplumsal bir olaydır düğün. Genç erkekle genç kızın ve dolayısıyla ailelerinin yeni bir bağla birbirine bağlanmalarının bütün toplulukça bilinmesi ve topluluğun da katıldığı törenlerle bu bağın pekiştirilmesidir. Daha dar bir çevre içinde geçmiş olan önceki uygulamalara karşılık, asıl düğün gösterilerine mümkün olduğu kadar çok insanın katılmasını isteyen bir gelenektir. Düğün, evlenme törenleri dizisinin belli bir kesimini: gelin hamamı, kına, gelin alma, gerdek ve gerdek ertesi gösterilerini içine alan, en

uzunu bir haftalık, çoğu kez üç günlük bir süre için kullanılır. Ancak ilk anlamı ile bağlama, bağlanma demektir (Boratav, 1984: 168-176).

Tüm dünya kültürlerinde olduğu gibi Türk kültüründe de insanların mutluluklarını ifade eden törenlerden biri düğün geleneğimizdir. Her kültür, düğünü kendi kural ve kalıplarına uygun olarak gerçekleştirir. Toplumumuzda da düğünün geleneklere en uygun biçimde uygulanmasına çaba sarf edilir. Medeni nikâhtan sonra yapılan düğünle, gelin güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu topluluğun üyelerinin onayıyla geçerli sayılır. Düğünün ne zaman olacağı, iki tarafın ailelerinin anlaşması ile kararlaştırılır. Bu süre çok kısa olabileceği gibi yıllarca da uzayabilir. Düğün; oğlanın askerliği, oğlan tarafının ağırlığı sağlayamaması veya çeyizi tamamlayamaması gibi nedenlerle gecikebilir (Artun, 2008: 166).

Evlenme kurumu oluşurken çiftlerin en büyük yardımcıları, kendilerinden yaşlı ve tecrübeli olan yakın dostlarıdır. Bu dostların en başında “sağdıç” gelir. Sağdıç düğün boyunca damada arkadaşlık eder. Damadı, düğün gereği yapılan bazı oyunlar karşısında korur ve evlilikte yapılması gereken şeyler hakkında damada bilgi verir. Bu nedenle sağdıç kavramı, Türkiye düğünlerinde çok önemli bir yere sahiptir (Aksoy, 2007: 114).

Geleneksel kültürde, Anadolu’nun hemen her yöresinde gelin, oğlan evine getirilirken ya da geldikten sonra çeşitli pratikler uygulanır. Bunlarda amaç, yeni kurulan aileyi her türlü zararlı dış etkilere uzaklaştırmak gelinin huyunu, iş gücünü, dayanıklılığını etkileyerek onu istenilen şekle sokmaktır. Anadolu’da gelin alma günü uygulanan pratiklerde kullanılan büyüsel nesnelerden bazıları şunlardır: Buğday, para, şeker, testi, ekmek – maya, Kuran, ayna, post, kazan, demir, yağ, oğlan çocuğu, su, kendir, kızgın sac, ateş, kaynananın bacak altından geçirme, çivi, cami, mezar – türbe gibi. Böylece bu nesneler yardımıyla uygulanan büyüsel pratiklerle evlilik garanti altına alınmak istenmektedir. (Santur, 1998: 194-207)

Anadolu düğünlerinde vazgeçilmez pratiklerden biri de bolluk ve bereketin simgesi olan saç geleneğidir. Saçı, genellikle düğünde gelinin damat evine gelmesi ile başına saçılan şeker, para, yemiş gibi şeylere denir. Gelinin bahtının açık olması, yeni evine bağlanması, yeni evine ve ailesine uğur, bereket getirmesi amacıyla bu gelenek uygulanmaktadır. Diğer bir amaç ise kötü ruhları memnun ederek onların yeni evlilere

zarar vermesini engellemek ve kötülükleri uzaklaştırmaktır. Günümüzde ritüel işlevi yoktur, gelenek olarak sürdürülmektedir (Artun, 2008: 181).

Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Midyat'ta da düğünler, değişik örf ve adetler çerçevesinde yapılmaya çalışılır.

Düğünden bir hafta yahut on gün önce damat tarafı, gelini düğün alışverişine çıkarır. Bu alışverişte kızın yanında aile fertlerinden birkaç kişi annesi, yengesi yahut kız kardeşi mutlaka olur ve geline istediği her şey alınır. Ayrıca erkek tarafı gelinle beraber gelen aile fertlerine de hediyeler alır. Bu alışverişte kızın annesinin bulunması bazı çevreler tarafından ayıp karşılanır. Dolayısıyla bazı ailelerde çok zor durumda kalınmadığı sürece anne bu alışverişte bulunmaz.

Düğün gününe “tahvil” havale günü denilmektedir. Düğüne davet, düğün için bastırılan özel davetiyelerle olur. Eskiden düğün sahibi, ev ev dolaşarak halkı düğüne davet edermiş. Bazı köylerde, davet edilen evlerin her birine düğüne davet esnasında üçer metrelik kumaşlar ya da erkek gömleği verilirmiş.

Maddi durumu çok iyi olan aileler, düğünlerini yöredeki çevre otellerin düğün salonlarında, bazı aileler okul bahçelerinde, bazıları ise mahalle arasında bulunan boş alanlarda gerçekleştirirler.

Midyat'taki Müslüman kesim eskiden düğünlerini inançları gereği perşembeyi cumaya bağlayan akşam veya cumartesiye pazara bağlayan akşam yaparlarmış. İnanca göre, Peygamber Efendimiz zamanında dini nikâhlar bugünlerde kısıyılmış ve dolayısıyla bugünlerin hayırlı olduğuna inanılmış. Günümüzde ise böyle bir durum söz konusu değil, düğünler haftanın hemen her günü ve genellikle yazın yapılmaktadır.

Yörede iki bayram arasında yahut nisan ayında uğursuzluk olacağı inancıyla düğün yapılmaz.

Damat tarafı, düğün günü öğlen vakti, yemekli olmak şartıyla mevlit okutur. Yöre halkı için, düğünden önce mevlit okutulması büyük önem arz etmektedir. Bu gün özel aşçılar tutulur ve büyük kazanlarda pilav, kavurma ve taze fasulye gibi yöreye has düğün yemekleri hazırlanır. Gelen konuklara düğün günü öğlen vakti, mevlit eşliğinde bu yemekler ikram edilir. Kız evinin üzüntüden bir şey hazırlayamayacakları düşüncesiyle

evdeki konuklarına ikram etmeleri için kız evine de düğün yemeği gönderilir. Yemek gönderilmezse bile bakliyat çeşitleri alınıp kız evine götürülür. Mevrit genellikle damat evinde olur, ancak maddi durumu çok iyi olan aileler mevrit için yörede tarihi önem taşıyan Gelüşke Hanı'nı ya da salon tutarlar. Mevritte konukların görebileceği bir yere masa kurulur ve bu masanın başına da erkek evinin aile fertlerinden biri oturtulur. Yemeğini yiyip kalkan kişiler masada oturan kişiye isimlerini yazdırır ve bir miktar para verirler. Yazan kişi, ismini yazdıran kişinin adının karşısına verdiği paranın miktarını da yazar. Mevride gelenlerin isimlerinin yazılı olduğu bu listeyi mevrit bittikten sonra damadın babası alır. Damadın babası yemeğe gelenlerin düğün yemeklerine gittiğinde kim kendisine ne kadar getirmişse oda onların düğünlerine o kadar ya da daha fazla olmak şartıyla para götürür. Mevritte para veren akşam düğüne geldiğinde para takmaz.

Düğünler genelde kadın erkek yan yana olmak suretiyle karmadır. Ancak bazı muhafazakâr aileler kadın erkek ayrı bir şekilde düğünü yaparlar. Düğünlerde en çok oynanan oyunlar: raks, delilo, bablekan, şemmamme'dir. Düğünler de mutlaka mıtırbırlar olur ve kemençe (nahora) eşliğinde Kürtçe, Arapça yöresel türküler söylenerek halaylar çekilir. Muhafazakâr ailelerin düğünlerinde ise müzik olmaz. Erbane eşliğinde ilahiler söylenerek düğün sonlandırılır.

Resim 6. Midyat'ta kadın ve erkeklerin bir arada bulunduğu düğünden bir kesit

Düğün salonda yapılıyorsa, gelinin anne ve babası, akrabaları düğüne katılır. Ancak düğün damat evinde yapılıyor ise kız tarafından kimse düğünde bulunmaz. Çünkü böyle bir durum çevre tarafından ayıp karşılanır. Eskiden düğün törenine kızın anne ve babası katılmazmış. Aksi durumda çevre ayıplarmış. Günümüzde ise artık böyle bir durum söz konusu değil.

Düğün günü, gelin ile damadın yanında kendilerine her türlü şekilde yardımcı olması amacı ile sağdıçları bulunur. Bu kişiler gelin ile damadın yakın arkadaşlarından seçilir ve mutlaka bekâr olurlar. Düğünden sonra sağdıçlara hediyeler verilir.

Düğünden önce damat, gelini babasının evinden alıp kuaföre götürür. Kuafördeki işlem bittikten sonra aile fertleriyle birlikte resim çekmeye giderler ve resimden sonra damat gelini tekrar babasının evine bırakır. Düğün saatine yakın bir zamanda, konvoylar halinde, davul zurna eşliğinde kızı almaya giderler. Yöredeki bazı köylerde eskiden düğün gecesi eğlence her şey yapılmış ancak kız erkek evine getirilmez düğün gecesi babasının evinde kalırmış. Sabah olunca erkek tarafı konvoylar halinde gelini almaya giderlermiş. Son 15-20 yıldır bu gelenek yapılmamaktadır.

Gelin baba evinden çıkarken başı dik değil de başı eğik bir şekilde çıkar. Buna özellikle dikkat edilir. Erkek tarafı gelini almaya gittiğinde gelinin teyzesi yahut yakın

akrabalarından biri gelinin yüzüne karşı Kur'an-ı Kerim'den bir ayet okur ve üç defa Kur'an-ı Kerim'i açıp kapatır. Bu işlemten sonra baba yahut erkek kardeş, gelinin beline kırmızı kurdeleyi üç defa bağlamaya çalışır ve gelinin duvağı kapatılır. Kuşağı erkek kardeş bağladıysa eğer damat erkek kardeşe bahşiş verir. Kız babasının evinden salâvatlar eşliğinde çıkartılır. Kızı evden amcası yahut erkek kardeşi çıkarır ve damada teslim eder. Gelin evden çıkarılacağı sırada babası gelinin ayakkabısının içine para bırakır. Gelin düğün evine gidinceye kadar o parayı ayakkabısının içinden çıkartmaz ta ki düğün evine girinceye kadar. Ayakkabısını çıkarttığında bekâr olan genç kızlardan biri bu parayı alır. Gelinin baba evinden çıkartılması sırasında, damat tarafından biri mutfaktan gizlice iki tane bardak yahut kaşık alır. Bardaklardan birini kız evden çıkartılırken yere çarpıp kırar. Diğerini ise gelin düğün evine gelince kapı eşiğinde yere çarpıp kırar. Kaşığı ise ezilmesi için arabanın altına bırakır.

Yörede sandık üzerine oturma âdeti vardır. Kızın çeyiz sandığı baba evinden çıkartılırken, gelinin kız kardeşi damattan bahşiş koparmak için sandığın üzerine oturur. Bahşişini almayıncaya kadar sandığın evden çıkartılmasına müsaade etmez. Gelini almaya geldiklerinde gelinin arkadaşları damattan bahşiş koparmak için damada kapı açmaz, gelinin ayakkabısını saklarlar. Gelin evden çıkartılırken, sağdıç gelinin annesine bir miktar para verir. Gelinin annesi aldığı parayı o sırada orada bulunan gençlere dağıtır.

Köyden kız istenilmişse eğer gelini almaya gidildiği zaman dönüşte köyün gençleri, gelin arabasının önünü keser ve erkek tarafından bir oğlak parası almayıncaya kadar gelin arabasının köyden çıkmasına müsaade etmezler.

Düğün gecesi damat arkadaşları tarafından sandalyeye oturtulur ve arkadaşları birkaç kez damadı sandalyeyle birlikte havaya fırlatmaya çalışırlar.

Eskiden düğün günü kınada, nişanda, düğünde mutlaka köyün hepsi çağırılır, düğün sahibi hepsinde büyükbaş hayvan yahut 5-6 küçükbaş hayvan kestirip köy halkına ziyafet verirmiş. Köydeki her ev ise düğün evine bir yemek çeşidi yapıp getirirmiş. Düğün eğlencesi gündüz vakitlerde başlar, köyün orta yerinde erkekler halay çekermiş. Bu eğlence eşliğinde topluluğun arasında damat tıraş edilir ve düğüne gelenler tıraş esnasında damada para takarlarmış. Gelin düğün evine getirilince arabadan indiği sırada erkek tarafı gelini ayna ve Kur'an-ı Kerim ile karşılar. Aynayı gelinin yüzüne tutarlar.

Kur'an-ı Kerimi ise üç defa gelinin yüzüne açıp kapatırlar. Gelin eşikten içeri girmeden önce kayınvalide, gelinin başının üstünde ekmeği ikiye böler. Evin avlusunda yahut düğün salonunun önünde, kayınvalide gelinin eline daha önceden süslenmiş, içi bozuk para, şeker ve çerez dolu olan testiği verir. Yeni yuvanın bereketli olması inancı gereği testinin içine fazladan bozuk para bırakılır. Gelin eline verilen testiği yere çarpıp kırar. O esnada orada bulunan davetliler etrafa saçılan bozuk paralardan alırlar. Kimisi cüzdanının bereketli olacağı inancıyla aldığı parayı cüzdanının içine bırakır.

Gelin arabası düğün salonunun önüne yahut düğün evinin önüne geldiğinde, erkek tarafı gençlerinden biri damattan bahşiş almak için gelinin ayakkabısını damada götürür, damat ayakkabının içine bahşiş bırakır. Aynı kişi bu işlemde sonra damadın ayakkabısını yahut mendilini geline götürür, gelinin sağdıcı mendil ya da ayakkabının içine bahşiş bırakır. Bu 50 yıllık bir gelenektir.

Gelin, düğün evine geldiğinde kayınbabadan bahşiş almak için arabadan inmez. Eskiden gelinler düğün evine at üstünde getirilmiş. Gelin düğün evinin avlusuna geldiğinde kayınbabasından bahşiş almak için attan inmezmiş. Ancak o zaman bahşiş günümüzdeki gibi para olmazmış. Kayınbaba gelinine koyun, inek, tarla gibi şeyler vermiş ve bunu herkesin huzurunda söylemiş. Nure hanım; dedesinin, annesine attan inmesi için bahşiş olarak dört koyun verdiğini söyledi.

Eskiden düğün evi, dikenli bir ağacın dalını para, şeker, elma, portakal vb. şeylerle süsleyip damda evin kapısıyla aynı hizaya gelecek bir yere kurarlarmış. Erkek tarafından biri, gelinle damat avludan içeri girdiği sırada süslenmiş olan bu ağacı onların üzerine silkelermiş. Bu ağaca “darke zave” “damat ağacı” denilirmiş. Günümüzde çok sık olmasa da halen bazı aileler bu geleneği devam ettirmektedir. Ancak eski zamandan farklı olarak ağaç, çocukların hoşuna gidebilecek şeylerle süslenir. Paket halinde cips, bisküvi, para, şeker vs. Nure hanım kendi gençlik zamanında köylerinde bu ağaca, diğer şeylerin yanında yolunmuş tavuk, boyanmış yumurta da bağladıklarını ve gelin, düğün evine geldiği zaman avludayken damadın dama çıkıp bu ağacı gelinin başına silkelediğini anlattı. Eskiden gelin arabadan inmez, damat dama çıkar; gelin arabadan indiği sırada damdan aşağıya bozuk para saçarmış.

30-40 yıl önce gelin getirildiği zaman, düğün evinin önünde kurban kesilirmiş. Gelinin eline yumurta verilir, gelin bu yumurtayı evin duvarına atarmış. Damat, tüm düğün

halkının önünde gelinin duvağını açmadan evvel kayınvalide oğluna “duvağı kaldırdıktan sonra gelinin suratına tokat atacaksın, ama öyle bir tokat olsun ki ta ciğerine işlesin” diye nasihatte bulunurmuş ve ardından damat gelinin duvağını açtıktan sonra gelinin yüzüne herkesin içinde tokat atmış. Nure Hanım gelin geldiği zaman, eşinin kendisine tokat attığını ve eşinin attığı o tokat yüzünden hala eşine kırgın olduğunu söyledi. Bu tokadın atılmasında amaç, gelinin damattan korkmasını sağlamak ve en baştan gelin üzerinde ağırlığını koyma düşüncesidir. Gelin, düğün evine getirilirken damat elinde bir elma ile dama çıkarmış ve gelin bu esnada evin avlusunda beklemiş. Damat elindeki elmayı gelinin başına atmaya çalışır, attığı elma gelinin başına değerse, evde damadın sözünün geçeceğine inanılmış. Aksi olursa damadın arkadaşları damatla dalga geçermiş. Gelin düğün evinden içeriye kendisiyle beraber o gece orada kalacak olan akrabasının kolunda girer. Gelin ve damat eve geldiklerinde, kayınvalide erkek torunu olsun diye damadın kucağına erkek çocuk verir. Kucağa verilen çocuğun annesine kayınvalide bahşiş verir.

Eskiden gelin eve getirildiği zaman gelinin oturacağı minder üzerine, damattan bahşiş koparmak amacı ile ev halkından biri oturur ve bahşişini almayınca kadar gelinin oturmasına müsaade etmezmiş. Günümüzde artık aynı işlem salonlarda gerçekleşmektedir. Gelin salona getirilip sandalyesine oturtulmak istendiği sırada, erkek tarafından biri bahşiş koparmak için gelinin sandalyesine oturur. Bahşişini alıncaya kadar sandalyeden kalkmaz.

Eskiden gelini süsleme esnasında gelinin saçını yaparken saçı yapan kişi, gelinin saçına bağladığı lastiği çok sıkı bağlamaya çalışmış. Hatta saç lastiğine yedi düğüm atmış. Amaç, gerdek gecesi damadı oyalamak (K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K34, K35).

Süryanilerde düğün, dini kurallar gereğince pazar günü yapılır. Çünkü cumartesiye pazara bağlayan gece ayin yapılır. Ayine ise tertemiz bir şekilde gitmek gerekir. Dolayısıyla bu gece ilişkiye girmek uygun değildir. Süryanilerde nikâhtan önce papaz, damat evine gider ve damat düğün kıyafetlerini giymeden önce damadın elbiselerini kutsar. Kutsama işlemi bittikten sonra evdekiler damada hediye olarak para verirler ve bu parayı damat isterse kendi alır, isterse papaza verir. Daha sonra hem damadın kim olduğunu belirtmek hem de nazardan korumak düşüncesiyle damadın koluna, beşbirlik

ya da altın haç dikili olan kurdele bağlanır. Bu işlemlerden sonra erkek tarafı, konvoylar halinde gelini almaya kız evine giderler. Gelini almaya gelenler kız evinde 10-15 dakika oynarlar. Alkışlar ve “helhele” eşliğinde gelin evden çıkartılır. Gelini, damada erkek kardeşi yahut babası teslim eder. Erkek kardeş teslim ettiğinde damat erkek kardeşe bahşiş verir.

Gelin alma sırasında, damattan bahşiş kopartmak amacıyla damada kapı açılmaz. Damat içeri girip gelinin yanına oturmak istediğinde kız evinden biri damadın yerine oturur. Genç kızlardan biri gelinin ayakkabısını saklar, bahşişini alıncaya kadar vermez. Gelin, evden çıkartılırken erkek tarafından bir kişi kız evinden gizlice bardak kaçıır ve bardağı damada verir. Damat evden çıktıktan sonra bardağı yere çarpıp kırar. Günümüzde gelin evden çıkartılırken başına herhangi bir şey örtülmez. Ancak eskiden, gelinin başına evden çıkartılırken turuncu örtü örtülürmüş.

Sağdıçlar, genellikle vaftiz anne ve babanın ailesinden seçilen kişilerdir. Süryanilerde sağdıçlıkla amaç, gelin ve damadın her şeyiyle sağlam olduğuna dair kefillik etmektir.

Günümüzde artık gelini, babasının evinden çıkartmak eskisi gibi yaygın değil. Damat, gelini kilisede beklemekte ve gelin, damada erkek kardeşi yahut babası tarafından kilisede teslim edilmektedir.

Süryanilerde dini bayramlarda ve oruç günleri düğün yapılmaz. Eskiden düğünler evlerin avlusunda yapılırken, günümüzde ülkemizin birçok yöresinde olduğu gibi artık salonlarda yapılmaktadır.

Gelin ile damat, düğün salonuna girmeden evvel annesi damada içinde şeker, çerez ve bozuk para bulunan testiyi verir, damat testiyi yere çarpıp kırmaya çalışır. Bu uygulama aynı şekilde düğün merasiminden sonra gelin ve damat eve girerken de tekrar edilir.

Düğünler; halk oyunları, Süryani kültürüne yeni yerleşmeye başlayan davul zurna eşliğinde ve özel olarak düğüne getirilen mırıpların çaldığı kemençe eşliğinde oynanarak yemekli, içkili bir şekilde gerçekleşir.

Şehhani, Bario, Erzitama, Gulle, Peyda, Hıddıkmedin, Zamoke ve Şorra Süryanilere özgü halk oyunlarıdır. Bu oyunlar içinde Midyat'ta yaşayan Süryani halkının düğünlerinde en çok oynadığı oyun buradaki adıyla Peyda, halk içindeki adıyla

“Bagiye”dir (Kurnaz, 2009: 35).Düğünlerde özel olarak söylenen Süryanice türkü “şamuma”dır.

Düğünlerde, kilisenin belirlemiş olduğu takılar (ucunda haç olan zincir, yüzük, küpe ve saat) ve davetlilerin diğer hediyeleri gelin ve damada takılır. Düğün merasimi bittikten sonra gelin ile damat eve getirilir. İçeri girmeden önce gelin ve damat birlikte kapının üzerine bıçakla haç işareti çizerler. Eskiden damat ve gelin, eve girmeden önce damadın eline kırması için içinde çerez, şeker, para olan testi verilirmiş. Damat evin damına çıkıp oradan kapının önüne testiyi atarmış. Günümüzde ise damat dama çıkmadan kapının önünde testiyi kırmaktadır.

Eskiden, gelin ile damat eve girmeden önce evin avlusunda ateş yakılır, ikisi birlikte üç defa ateşin etrafında dönerlermiş. Günümüzde ise masanın üzerine bırakılan İncil’in etrafında üç defa dönülmektedir.(K1, K2, K3, K4, K14, K15, K16, K17).

Yezidiler, nisan ayına büyük önem vermektedirler. Yezidiler arasında nisan ayı kendi başına bir gelin olarak görülür ve bu ayın kendi üzerine gelin kabul etmeyeceği inancı yaygındır. Bu sebepten dolayı nisan ayında kız isteme, nişan vs. gibi düğün geleneklerinin hiçbiri olmaz. Aksi durumda bir uğursuzluk olacağına inanılır.

Yezidilerde eskiden, gelin babasının evinden çıkarılacağı zaman gelinin arkadaşları “hevale” türküsünü söylerlermiş.

Yezidilerde de sağdıç olur ve sağdıç mutlaka bekâr olur.

50 yıl önce maddi durumu iyi olan aileler kırk gün düğün yaparlarmış ve geline; yeşil, sarı, kırmızı renklerin ağırlıkta olduğu aba giydirilirmiş. Günümüzde ise artık genç kızlar beyaz gelinlik giymeyi tercih ediyorlar.

Eskiden gelin almaya giderken kullandıkları yolu uğursuzluk getireceği inancıyla kullanmazlar, gelini aldıktan sonra başka yolu kullanırlarmış. Gelin kendisi gibi süslenen at üzerinde getirilirmiş. Gelin almaya gidişte ve gelini aldıktan sonra da atın yularını özellikle kayınbaba tutarmış. Düğün alayı ve çalgıcılar eşliğinde gelini düğün evine getirirlermiş. Gelin, evin avlusuna girdiğinde erkek torunu olsun diye kayınvalide gelinin kucağına erkek çocuk verir. Kayınbaba ve damada hürmeten, gelin eşikten içeriye adımını atarken başı eğik bir şekilde eve girer. Eskiden, gelin avluda testiyi

kırdıktan sonra kayınbabadan hediyesini almadan eve girmezmiş. Hediye olarak bağ, bahçe, hayvan vs. istemiş. Kesinlikle para kabul etmezmiş.

Eskiden, düğün günü köydeki evlerden her biri düğün evine bir oğlak getirirmiş ve düğünde 50'ye yakın hayvan kesilirmiş. Günümüzde ise bu gelenek para olarak geçerliliğini sürdürmektedir. Düğüne gelen aileler düğün sahibine 1000, 2000 Euro gibi miktarlarda paralar vermektedir. Damada düğün kıyafetini yani damatlığını kız tarafı alır ve düğünden önce erkek evine yollar. Erkek tarafı, gelini almaya geldiğinde özellikle kız kardeş damattan bahşiş almak için kapıyı açmaz. Bu olaya “pıştderi” yani “kapı arkası” denilir.

20 yıl önce gelin getirilirken daha yoldayken erkek tarafından biri, gelinin ayakkabısını damada götürürmüş. Damat, ayakkabının içine para bırakırmış. Aynı kişi bu kez damadın şapkasını yahut mendilini geline getirirmiş. Gelin, şapka ya da mendilin içine para bırakırmış. Ancak bıraktığı para kesinlikle damadın verdiği paradan fazla olmazmış. Böylelikle gelin ile damat karşılıklı olarak hediyeleşirlermiş. Yezidilerde bu gelenek eskisi kadar sık görülmemektedir.

Resim 7. Ayakkabının içine para bırakma geleneğinden bir kesit

Eskiden ateş yakılır, yükselen ateşin etrafında kadınlı-erkekli halaylar çekilirmiş.

Yezidiler Çarşamba günü dışında haftanın her günü düğün yaparlar. Almanya'daki Yezidiler ise sadece cumartesi günleri düğün yaparlar.

Gelin, baba evinden çıkartılmadan evvel gelinin erkek kardeşi yahut abisi kızın kuşağını bağlar. Yezidilikte, tekli sayılar önemli olduğu için üç defa kuşak bağlanıp açılır. Kızın kuşağının kırmızı olması şart değildir. Kurdele bağlama esnasında evdekiler “hayırlı olsun” derler ve bu işlemden sonra erkek kardeş gelini damada teslim eder. Eskiden gelini, baba evinden erkek tarafından iki kız çıkartırmış. Gelin evden çıkartılırken, bazı aileler kırmızı örtü örter, bazı aileler ise bunu yapmaz (K5, K6, K26, K36, K37, K38).

4.5.4. Nikâh ve Gerdek

Aile kurumunun oluşmasında en önemli aşamalardan biri de nikâhtır. Birbirini tanıyan çiftler evlilik kararını alıp ailelerin olurlarını aldıktan sonra kanuni işlemleri gerçekleştirirler. Resmî pratiklerin yanında yasalara rağmen, halk kanunları adı altında imam nikâhı denilen dini nikâhta kısılmaktadır (Uçum, 2008:131).

Dinimiz gereği, dini nikâhtan önce gelin kendisine, damattan “mehir” denilen hediye için istekte bulunur. Mehir İslam hukukunda, evlenme sözleşmesi gereği kadına ödenmek üzere belirlenen paraya denir ve bu işlem dinsel nikâh sırasında kararlaştırılır. Karı kocanın ayrılmasında, boşanmasında ya da kocanın ölümü durumunda, bu para bir nevi kadının hayat garantisidir. Mehirle amaç, kadının geleceğini güvence altına almaktır (Örnek, 1977: 202).

Medeni ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Nikâhtan sonra bir araya gelecek çiftin kalacağı yere “gerdek evi” , “gerdek damı” , “gerdek odası” gibi adlar verilmektedir. Sağdııcı ve arkadaşları tarafından şamatayla ve yumruklanarak getirilen güvey, gerdek odasına sokulur. Gelenekselliğin ve dinselliğin ağır bastığı yerlerde, güvey başkalarıyla birlikte namaz kıldıktan sonra, ilahiler arasında gerdeğe sokulur. Gelinle güveyin karı koca oldukları geceye “gerdek gecesi” ya da “zıfıf gecesi” denilmektedir. Kentlerde, özellikle son yıllarda maddi olanakları elveren kimseler, gerdek gecesini ya evlerinin dışındaki bir otelde ya da şehir dışında geçirmektedirler. Buna yaygın adıyla “balayına

çıkma” denmekte ve giderek kent adetleri arasında yerini almaktadır (Örnek, 1977:197-198).

Midyat düğünlerinde resmi nikâh, genelde düğün esnasında ya da düğün tarihine yakın bir zamanda yapılır. Ancak eskiden, düğünden sonra istenilen bir zamanda yapılmış. Dini nikâh ise, hoca tarafından genellikle gelinin eve getirildiği gece yahut düğüne yakın bir zamanda yapılır. Bazı muhafazakâr aileler ise söz kesildikten kısa bir süre sonra dini nikâhı kıyarlar.

Dini nikâhtan önce mehir belirlenir ve gelin, genelde mehir olarak altın ister. Yörede mehir “sadat”, “mehr” gibi farklı isimlerle telaffuz edilmektedir. Mehir belirlendikten sonra şahitler huzurunda mehir üzerine dini nikâh kıyılır. Belirlenen mehir bir kâğıda yazılır. Eğer çiftler arasında boşanma olursa, bu altınlar kızın öz malı olduğu için erkek tarafına verilmez.

Dini nikâh esnasında gelin odada bulunmaz. Nikâhtan önce imam, kıza vekâletini babasına verip vermediği hususunu sorar. Kız, imamın yanında babasına yahut bir büyüğüne vekilimsin, der. Böylece gelin, odada bulunmamak kaydı ile damat ve gelinin babası, imam, damat ve iki şahidin huzurunda dini nikâh kıyılır. Dinî nikâh kıyılırken, herkesin ellerini dizlerinin üzerine koymasına ve ellerini bağlamalarına, beddua edilmemesine özen gösterilir. Nikâh esnasında inanca göre güvey bağlanır ve gerdek gecesi vazifesini yerine getiremez. Cihan Hanım, kız kardeşinin nikâhında, böyle bir olumsuz durumun yaşanmaması için, nikâh esnasında köyde birinin evinde yangın olduğunu söyleyerek ev ahalisinin dikkatini oraya yoğunlaştırdığını, onlar gelinceye kadar da nikâh işleminin gerçekleştiğini söyledi.

Gelin ve damat eve geldikleri zaman, gelin hemen gerdek odasına alınmaz. Ev halkının görebileceği bir yere oturur ve ev halkıyla sohbet eder. Herkes dağıldıktan, el ayak çekildikten sonra gelin ve damat odalarına çekilirler. Gelin ve damat gerdeğe girmeden evvel iki rekât namaz kılar.

Gerdek gecesi, kötülüklerden korunmaları için odaya mutlaka Kur’an-ı Kerim bırakılır. Yemeleri için ise odaya tatlı, çerez ve meyve bırakılır.

Düğün günü kuaförde gerdek gecesi damadın sabrını ölçmek ya da damadı uğraştırmak için gelin eğer kapalı ise gelinin başörtüsüne gereğinden fazla iğne; gelin eğer açık ise, saçına gereğinden fazla tel toka takılır.

Eskiden gerdek gecesi, gelinle damadın yatağının altına şeker bırakılmış. Sabah olunca kayınvalide bu şekerleri alıp komşulara özellikle kismetlerinin açılacağı inancıyla çevresindeki bekâr kızlara dağıtmış. Günümüzde halen bazı aileler bu âdeti sürdürmektedir.

Düğün gecesi arkadaşları damada türlü şakalar yapar. Bu gece damada bolca çerez yedirmeye, cebindeki paraları almaya çalışırlar. Damadı yormak için evin etrafında koştururlar. Damadı iyice yorduktan sonra sırtını yumruklayarak gerdek odasına yollarlar.

Eskiden gelin ve damat odalarına çekilince sağdıç yani “bre zava” elinde tüfek, evin önünde beklermiş. Damat, gerdeğe girdiklerini haber vermek için camı tıklatmış. Bre zava bu haberi aldıktan sonra tüfeğini sıkar ondan sonra evin önünden ayrılmış.

Düğünden sonra kız tarafından biri, gelinin ablası yahut yengesi, gelinle beraber gelir. Bu kişi gelin ile damadın yatağını, odasını düzenler ve o gece damadın yakınlarından birinin evinde kalır. Kayınvalide gerdek sabahı bu kişinin yanına gelerek “hediye mi almaya geldim” der ve bu kişi gelinden aldığı nişanı kayınvalideye verir. Kayınvalide bunun karşılığında o kişiye hediye verir.

Eskiden gerdek nişanına damadın ablası yahut yengesi bakarmış daha sonra kayınvalideye gösterirlermiş. Bu nişanı daha sonra o gece damat evinde kalan gelinin akrabası gelinin annesine götürür, hediyesinin almış. Bu adet günümüzde görülmemektedir (K7, K8, K9, K10,K11, K12, K13, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K34, K35).

Süryanilerde medenî kanuna uymak ve suçlu duruma düşmemek için dinî nikâhtan önce resmi nikâh kıyılır. Aksi takdirde papaz dinî nikâhı kıymaz. Ayrıca papazın dinî nikâhı kıyabilmesi için baş metropolitten gençlerin evlenebilmelerine dair izin kâğıdı alınması zorunludur.

Dinî nikâh töreni, pazar günü öğleden sonra gerçekleştirilir. Çok zor durumda kalınmadığı sürece nikahın kilisede kıyılması şarttır. Nikâhtan önce papaz, damat evine gider ve damadın düğün kıyafetlerini kutsar. Bu kutsama işleminden sonra damat düğün kıyafetlerini giyer.

Dinî nikâhtan önce, en kutsal zaman başlar. Papaz gelin ve damadı ayrı ayrı tövbe gizine çağırır. Bu işlemten sonra dini nikâha geçilir. Dini nikâh esnasında ruhban tüm dini elbiselerini giymek zorundadır. Dinî nikâh süresince gelin ve damadın yanında şahit olarak kirveleri bulunur. Nikâh süresince kirveler ellerinde mum tutarlar. Damadın kirvesi, nikâh boyunca gelin ve damadın arkasından ikisinin ortasına gelecek şekilde haç tutar. Nikâh uzun sürdüğü için tören esnasında gelin ile damada uyanık kalmaları için iğne dürtülür. Bu uygulama eskisi kadar yaygın olmamakla beraber halen uygulandığı görülmektedir. Nikâh süresince tütsü yakılır, papaz namaz kıldırır, İncil'den dualar okunur. Papaz yüzükleri kutsadıktan sonra gelin ve damadın parmağına yüzükler takılır. Bu esnada helhele (zılgıt) çekilir ve damatla gelinin üzerine buğday serpilir. Yüzüklerden sonra papaz gelin ile damada takılacak olan taçları kutsar ve önce damada, sonra geline taç takılır. Böylece gelin ile damat “kral ve kraliçe” ilan edilir. Gelin ve damat alkışlanır, “helhele” çekilir ve yine gelin ile damada bereketin sembolü olan buğday serpilir. Eskiden gelin ile damada takılan taç kumaştanmış, günümüzde ise gümüşten taç takılmaktadır. Nikâh merasimi bittikten sonra davetliler, gelin ile damadı tebrik ederler, hediyelerini takarlar. Tebrikler bittikten sonra düğün salonuna geçilir.

Resim 8. Papaz eşliğinde kıyılan nikâhtan bir kesit

İkinci kez evlenecek olan dul kadına taç takılmaz (K1, K2, K3, K4, K14, K15, K16, K17).

Yezidilerde dini nikâhı, Yezidi din adamlarından “Peşimam” kıyar. Peşimam olmadığı zaman dini nikâhı yöredeki cami imamı kıyar. Dini nikâh esnasında kız nikâhta bulunmaz diye bir kural yok ama genelde yerine babasını vekil tayin eder ve nikâh esnasında odada bulunmaz. Dini nikâh, düğün günü gizli bir şekilde kıyılır. Ancak artık bazı aileler dini nikâhı salonlarda herkesin huzurunda kıymaktadırlar. Anne yahut babadan izin alınmadan dini nikâh kıyılmaz. Nikâh izni baba sağken babadan alınır ancak eğer baba vefat etmişse yahut başka bir durumdan dolayı orada bulunamıyorsa anneden izin alınır.

Peşimam, iki şahit huzurunda “Güneş, Ay, Ezda, Yezid, Bismillah hakkı için Allah’ın yolu bakidir, tektir. Sizlerde şahit olun. Ya Şeyh Hadi, Ya Şeyh Hasan ve mesut olanlar, anne ve babalar razı oldu. Uzun ömürlü ve doğurgan olsun. Kutlu, mübarek ve hayırlı olsun, âmin” bu duayı okur. Ardından peşimam, üç defa damada, üç defa geline hastalıkta sağlıkta birbirlerine bağlı kalacaklarına dair ve bu nikâhın kendi rızalarıyla gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği hususunda soru sorar. Eğer her ikisinden de olumlu cevap alırsa nikâhı kıyar aksi takdirde Peşimam bu nikâhı kıymaz. Nikâhı kıyan kişiye bir miktar para verilir.

Yezidilerde de tıpkı Müslümanlarda olduğu gibi mehir var ve üç şahit huzurunda, Peşimam tarafından yapılır. Ancak Müslümanlarınkinden farkı kız mehir olarak altın istemez, para (Euro) ister. Aynen Müslümanlardaki gibi bu mehir üzerine dini nikâh kıyılır.

Yezidilerde, tarafların birbirlerini boşama hakları vardır. Karısını boşamak isteyen Yezidi erkek, eşine 3 defa “sen benim dünya ahret bacımsın” demekle eşini boşamış olur. Kadın da aynı şekil eşini boşama hakkına sahiptir. Ancak çevre tarafından bu durum hoş karşılanmamaktadır. Eskiden hiç boşanmalar olmazken günümüzde artmaktadır (K5, K6, K26, K36, K37, K38).

4.5.5. Düğün Sonrası

Düğün törenleri, yeni bir başlangıcın simgesi olduğu için yörelerimizde büyük önem arz etmektedir. Bu nedenledir ki düğün bitmesine rağmen, düğünle bağlantılı düğün sonrasındaki geleneksel uygulamaların devam ettiği görülmektedir (Artun, 2008: 180).

4.5.5.1. Duvak

Düğün’ün ertesi sabahına “duvak” denilmektedir. Düğünün son uygulamalarından biri olan bu gelenek çiftlerin karı-koca olması, gelinin bakireliğini ispat etmesi halinde yapılan bir nevi kutlamadır. Gerdek sabahı, kadınların gelinin yatağını toplayıp çarşafı gördüğü değişikliklere bakarak verdikleri kararla düzenlenen bu törende eşlerin birbirleriyle birleşmelerinden ziyade “genç kızın namusunu, şeref ve haysiyetini koruyarak gelin olması” fikri daha çok önem arz etmektedir (Köse, 2003: 93).

Anadolu’da gerdeğin ertesi, günü çeşitli adlarla anılır. İstanbul’da ve pek çok yerde “paça günü” adı verilen bu günde, o gün gelen konuklara paça ikram edilir. Bu günün adı Toroslar bölgesinde; “çarşaf”, Mudurnu ve Çivril’de; “duvak”, Hatay ve Kerkük’te; “suphe”, Isparta’da; “gelin ertesi”, Maraş ve Kütahya’da; “gerdek ertesi”, Kastamonu ve Sinop’ta; “samet, samat, semet”, Kayseri’de; “güvey başı”, Yörüklerde; ‘kakül günü’ dır. Evlenme gelenekleri dizisi bu günle sona erer. Ondan sonraki günler, gelin ve güveyin el öpme gezileri, oğlan eviyle kız evinin karşılıklı ziyafetleri ve hediye alıp verme gelenekleri ile devam eder (Karakaş, 2005: 59).

Midyat'ta, düğünün ertesi gününe “sabahiye” denilmektedir. Kızın bakireliğini kutlamak amacıyla “sabahiye” günü kadınlar, öğleden sonra kayınvalidenin evinde bir araya gelerek müzik eşliğinde eğlenirler. Kadınlar “sabahiye”ye mutlaka ellerinde hediyeleriyle giderler. Gelin gelen konuklara şeker ikram eder. Eskiden “sabahiye” eğlencesinde, gelin 2-3 defa kıyafet değiştirir, gelip konukların arasına oturmuş. Eğlence bittikten sonra kayınvalide gelen konuklara daha önceden hazırladığı hediyelerden verir. Bu hediyeler parça kumaş, seccade, yazma, havlu, gömlek vb. olur. “Sabahiye” günü gelinin ailesi, yöreye has ağır yemekler ve tatlı yapar. Bunları, gelinle damadın kahvaltısı olarak düğün evine gönderir. Kayınvalide, yemeği getiren kişilere mutlaka hediye verir. Ayrıca bu yemekle beraber bütün aile büyüklerine hazırlanmış olan düğün bohçası da yollanır. Bazı aileler ise kızın çeyiziyle beraber yahut düğün gecesi düğün bohçasını yollarlar. Ancak “sabahiye” gününe kadar bu bohçalar açılmaz. “Sabahiye” günü, gelin kendi eliyle bohçaları ev halkına verir. Düğün bohçasının içinde mutlaka “iznut” denilen namaz kılarken kullanılan kolluk ve ayaklık olur.

Eskiden düğünden sonra üç gün boyunca gelin, çocuğunun olmayacağı gerekçesiyle evden çıkarılmazmış. Yörede bu üç günlük süreye “kırklık”, “kırkı var” denilirmiş. Nure Hanım, eskiden bu üç günlük süre bitince, köyün kızlarının bir araya gelip gelini bir kuyu başına götürdüklerini, burada geline yedi testi su doldurttuklarını ve sonra gelini geri eve getirdiklerini, gelini eve getiren genç kızlara kayınvalidenin türlü ikramlarda bulunduğunu (şeker, pestil, kuru incir, çerez vb.), bu işlemten sonra gelinin artık tek başına çeşmeye gidebileceğini anlattı.

Düğünden üç gün yahut bir hafta sonra kız tarafı, gelin ile damadı yemeğe davet eder. Bu geleneğe Arapça “raddılrs” yani geri götürme denilmektedir. Kayınvalide gelinle birlikte dünürlerine lokum, gofret, bisküvi gibi tatlı yiyecekler gönderir. Kızın annesi, dünürünün gönderdiği bu tatlı yiyecekleri ev halkına, eve gelen misafirlere ve komşularına dağıtır. Baba evine giden kıza, ailesi hediye olarak bilezik ya da altın takar. Kız babasının evinde birkaç gün kalır. Bazı aileler kızın baba evinde kalmasına müsaade etmez. Daha sonra damat yahut erkek kardeşi, gelini, babasının evinden almaya gider. Kızın annesi kızıyla birlikte dünürüne lokum, bisküvi, gofret vb. tatlı şeyler gönderir. Eskiden şeker, yöresel kesme pestil, cevizli sucuk gibi tatlı şeyler

gönderilmiş. “Raddıtılır” tan birkaç gün sonra erkek tarafı, kızın ailesini yemeğe davet eder ve kayınvalide gelen konuklara hediyeler verir (K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K34, K35).

Süryanilerde de, düğünün ertesi gününe yani pazartesi gününe “sabahiye” denilir. “Sabahiye” günü, gelin ve damadın ilk kahvaltısını gelinin annesi hazırlar ve damadın evine yollar. Bu kahvaltı sofrasında; kaburga dolması, kuzu dolması, şambörek, dobo, içli köfte, aya köfte, sembusek gibi Midyat’a özgü yemekler bulunur. Gelin ve damat, gelen yemeklerden tattıktan sonra ev halkı yemeklerden yemeye başlar.

Sabahiye” günü öğleden sonra, evin avlusunda kadınlar toplanır, eğlence yaparlar. “Sabahiye”ye gelen konuklar, beraberlerinde hediye olarak küçük ev aletleri yahut para getirirler, eli boş gelmezler. Ayrıca gelen konuklar damat evinden eli boş gönderilmez. Kayınvalide, gelen konukların her birine hediye olarak çorap, havlu, iç çamaşırı vb. verir. Akşama doğru kadınların eğlencesi biter ve bu defa erkeklerin eğlencesi başlar. Damat ve arkadaşları yemekli, içkili, müzikli eğlence düzenlerler ve gece yarısına kadar eğlenirler.

Düğünden sonraki ilk cumartesi günü, kızın ailesi erkek tarafını yemeğe davet eder. Bu davete, “radde” denilmektedir. Gelin bir hafta babasının evinde kalır, damat ise 1-2 gece burada kalır. Aile kızlarına hediye olarak altın yahut bilezik, damada ise altın yüzük takarlar. Bir haftalık süre dolduktan sonra damat, gelini almaya geri gider. Bu defa erkek tarafı kızın ailesini yemeğe davet eder. Böylelikle aileler arasında gidip gelmelerin önü açılmış olur (Eroğlu ve Sarıca, 2012: 1197).

Yezidilerde, düğünün ertesi gününe “ser sabahi” denilmektedir. Bu gün kadınlarla birlikte kızın bakireliği kutlanır. Gelin, gerdek nişanını, sabah kayınvalidesine gösterir. Kayınvalide, gelen bayan konuklara kızın bakirelik nişanını gösterir. Diğer etnik gruplardan farklı olarak Yezidilerde kız tarafı, “sabahiye” günü erkek evine kahvaltı olarak yemek göndermez.

Eskiden “sabahiye” günü erkek evinde ağır yemekler yapılır, gelen kadın konuklara ikram edilmiş. Gelinin çeyiziyle getirdiği kuşak “bennık” çocuklara, çoraplar ise kadın konuklara dağıtılmış. Düğünden üç gün sonra, damadın erkek kardeşleri yahut annesi,

gelini, babasının evine götürür. Kayınvalide tatlılıkla geldiğini belirtmek için dünürünün evine şeker, pestil gibi tatlı şeyler götürür. Gelin, bir hafta ailesinin yanında kalır. Bu duruma “mal bavan” yani “baba evi” denilir. Daha sonra aynı kişilerden biri gelini almaya gider (K5, K6, K36, K37, K38).

SONUÇ

Evlenme süreci, pek çok âdet ve inancı kapsayan bir dönemdir. Bu nedenle evlenme geleneğinde evlilik çağı, yaşı, eş seçimi, görücülük, dünürçülük, kız isteme, nişan, nişanlılık dönemi hazırlıkları, düğüne davet, düğün hazırlıkları, kına gecesi, düğün, saç, kısmet açma, nikâh ve gerdekle ilgili uygulamalar, Anadolu'nun her yerinde yoğun bir biçimde geleneklere dayalı olarak sürdürülmektedir.

Bu çalışmada; farklı kültür, din ve dillere ev sahipliği yapan Midyat'ta, yüzyıllardır bir arada yaşayan Müslüman, Süryani ve Yezidilerin kendi inançları doğrultusunda evlenme ve düğünle ilgili örf ve adetleri ele alınmıştır.

Yapılan tespitler sonucunda:

Yörede evlilik yaşının, genel olarak günümüzde eskiye oranla artış gösterdiği ve özellikle ilçe merkezde eğitim düzeyinin artması ve kültürel değişim, evlenme yaş aralığının yükselmesinde büyük etkisinin olduğu belirlenmiştir. Ancak köylerde, ilçe merkezine göre evlenme yaşının daha küçük olduğu saptanmış ve bunun sebebinin ise tarım ile ilgili işlerin yoğunluğu, eğitim düzeyinin düşük olması, köylerde evlilik yaşının daha küçük olması olarak saptanmıştır. Yöredeki tüm gruplar arasında gelin adayının yaşının damat adayının yaşından küçük olması gerektiği elde edilen bulgular arasındadır.

Geçmişte evlenme hususunda kendilerine hiçbir şekilde söz hakkı verilmeyen gençlerin, günümüzde evlenme kararı alma hususunda kendi iradelerini ortaya koyabildikleri gözlemlenmiştir. Aileler, birbirini seven gençlerin evlenmesine onay vermediği takdirde gençlerin kendi aralarında anlaşarak kaçıp evlendiklerini ve bu tarz evlenmelerin oldukça yaygın olduğu belirlenmiştir.

Günümüzde evlilik isteğini erkeklerin rahat bir şekilde dile getirdikleri saptanmıştır. Evlenme çağına gelmiş olan genç erkeğin, evlenme isteğini belirli davranışlarla ortaya koyabildiği gibi sözlü olarak da dile getirebildiği ancak yöredeki Müslüman ve Süryani genç kızların, erkekler kadar şanslı olmadığı hatta evlenme isteğini söyleyen ya da belirten genç kızın çevresi tarafından ayıplandığı belirlenmiştir. Yezidi genç kızlarda ise böyle bir durumun olmadığı kendi eşlerini seçebilme hakkına sahip oldukları saptanmıştır.

Ülkemizin her yerinde olduğu gibi burada da kismet açma ile ilgili halk kültüründe sıkça karşımıza çıkan uygulamalardan; hocaya muska yazdırma, kutsal yerleri ziyaret etme, ağaçlara ip bağlama, kutsal yerlerde mum yakma, Kur'an-ı Kerim'den sureler okuma ve daha birçok ritüellerin yörede yaygın bir şekilde yapıldığı belirlenmiştir.

Yörede gelin güvey seçimi ile ilgili olarak, ailelerin her açıdan birbirine denk olması gerektiği özellikle aralarında etnik ve dinsel farklılıkların bulunmaması gerektiği saptanmış, evlilik için her iki tarafın da aradığı en önemli özelliğin karşı tarafın asil olması olduğu belirlenmiştir. Gelinde aranan özelliklerin başında güzel huylu olması, terbiyeli ve dinine bağlı olması, bedenen bir kusurunun olmaması ve beyaz tenli olması gerektiği, güveyin ise saygılı ve ağırbaşlı olması, kötü alışkanlıklarının olmaması, devamlılığı olan bir işinin olması gerektiği belirlenmiştir.

Kız isteme ve görücülük geleneklerinde birbirlerini tanımayan ailelerin mutlaka birbirlerini araştırdıkları ve özellikle kız tarafının bu konuda çok titiz davrandığı belirlenmiştir.

Yörede Süryani halk dışında bazı Yezidi ve Müslüman aileler arasında halen başlık parası alındığı, Müslüman Kürt ve Araplarda söz kesildiği gün erkek tarafının gelin adayının çeyizinde varsa eksikler giderilsin diye kızın babasına zarf içerisinde belirli bir miktar para verdiği elde edilen bulgular arasındadır.

Yöre halkı arasında nişanlanmanın evliliğin yarısı olarak kabul edildiği, nişan töreninin maddi duruma göre evde veya salonda yapıldığı ve nişan töreni için yapılacak olan tüm masrafları erkek tarafının karşıladığı elde edilen bulgulardandır. Müslüman halkın nişan töreninden önce gelin adayı için nişan alışverişi yaptıkları belirlenmiş ancak Yezidi ve Süryanilerde böyle bir alışverişin olmadığı saptanmıştır. Nişan atmanın ya da nişan bozmanın yöre halkı tarafından hoş karşılanmadığı hatta Süryanilerde nişanı bozan taraftan ceza olarak, nişanda yapılan masrafların iki katı alındığı belirlenmiştir.

Yöredeki düğünlerle ilgili olarak dikkat çeken özelliklerden bir diğeri ise, her etnik grubun inançları gereği belirli zamanlarda düğün yapmamalarıdır. Yapılan çalışmada Müslüman halkın iki bayram arası, Yezidi halkın Nisan ayında ve Çarşamba günleri, Süryanilerin ise bayramlarda yahut oruç günlerinde düğün yapmadıkları belirlenmiştir. Maddi imkanı el veren ailelerin düğün törenlerini çevredeki lüks otellerin salonlarında

yaptığı, maddi imkanı el vermeyen ailelerin ise düğün törenlerini evlerinin yakınında bulunan okul bahçesinde yahut herhangi bir boş alanda yaptıkları belirlenmiştir.

Midyat düğünlerinde Müslüman halk ve Yezidilerde geline kuşak bağlama geleneğinin olduğu ancak Süryanilerde böyle bir geleneğin olmadığı saptanmıştır. Ayrıca Süryanilerin düğünlerini dini kurallar gereğince Pazar günleri yaptıkları, Yezidilerin Çarşamba günleri dışında haftanın her günü ve Müslüman halkında haftanın hemen her günü düğün yaptıkları elde edilen bulgular arasındadır.

Gelin alma ile ilgili âdetlerde, üç dinde de ortak uygulamalar olduğu görülmektedir. Gelini damada baba yahut erkek kardeşin teslim etmesi, kapı kapama, bahşiş alma, zılgıt çekme, testi kırma, kız evinden bardak kaçırma gibi âdetler yöredeki kültürel etkileşimin birer yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yöre halkı, eskiden evlerin avlusunda yapılan düğün eğlencelerinin artık düğün salonlarında yapıldığını ve düğün salonlarının tercih edilmesinden dolayı birçok geleneğin unutulduğunu yahut değiştiğini belirtmişlerdir. Bunun en bariz örneğini ise düğün eğlencelerinin 2-3 saate sığdırılması olarak belirtmişlerdir.

Gelin indirme sırasında da pek çok gelenek yörede din farkı olmaksızın uygulanmaktadır. Dinsel farklılıktan kaynaklanan uygulama ise Süryanilerin Kutsal Kitap etrafında gelini üç kez döndürmeleri; Müslümanların ise Kur'an-ı Kerim'i üç kez açıp kapamalarıdır. Burada da üç rakamı dikkat çekicidir.

Yöre halkı arasında özellikle dini nikâha büyük önem verilmektedir. Dinlere göre; Hoca, Papaz veya Peşimam'ın nikâhı kıyması gerekmektedir. Dini nikâh için acele edilmesine karşın, resmi nikâh için acele edilmemektedir. İlçe merkezinde böyle bir durum artık nadir görülmekte ancak köylerde hala resmi nikâh çok sonra kıyılabilir.

Midyat diller kenti olma özelliğini, Müslüman halk arasında "sağdıç", Yezidilerde "bre zava", Süryanilerde "kirve" gibi çeşitli isimlerle nitelendirilen sağdıçlık geleneği ile adeta ispatlar durumdadır.

Yöredeki etnik ve dini grupların hepsi düğün eğlencesinde birbirlerine ait olan şarkı ve ezgileri kullanmaktadır. Hepsinde de düğün eğlencesinin vazgeçilmezi mırıtlardır.

Mıtrıbların çaldığı kemençe ve düğüne getirtilen orkestra eşliğinde halaylar çekilir ve oyunlar oynanır.

Resim 9. Midyat'taki düğünlerde çekilen halaylardan bir kesit

Anadolu'nun her yerinde farklı isimlerle nitelendirilen düğün ertesi Midyat genelinde “sabahiye” olarak adlandırılır. Yezidiler ise “ser sabahi” derler. Yöredeki tüm etnik ve dini gruplar arasında geçmişten günümüze önemle varlığını koruyan bir gelenektir. Kadınlar, eskiden olduğu gibi hala bir araya gelip eğlence düzenlemektedirler.

Düğünden birkaç gün sonra kızın baba evine el öpmeye gitmesi “radde”, bu ziyarette babanın kızına hediye vermesi ve kız tarafının dünürlerine lokum, gofret, şeker vb. şeyler göndermeleri yöredeki tüm etnik ve dini gruplar arasında görülen ortak geleneklerdir ve bunlar kültürel etkileşimin birer neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak yukarıda belirtilen bilgiler ışığında, Midyat İlçesi'ndeki farklı etnik ve dini gruplar arasında düğün aşamalarının sıralanışının birbirinin aynısı olduğu ve yörede farklı etnik ve dini gruplar olmasına rağmen düğün örf ve adetlerinde kültürel etkileşimden dolayı farklılıkların ortadan kalktığı belirlenmiştir. Ancak yöredeki düğün örf ve adetleri, teknolojik gelişmeler ve ekonomik sebeplerle değişikliğe uğrayarak eski özelliklerini yitirmeye başlamıştır. Bu nedenle ülkemizin ne denli zengin bir kültüre sahip olduğunu ispatlamak ve geçmişe ışık tutmak, çok çeşitli folklor ürününü bünyesinde barındıran yörelerimize ait düğün adetlerini kaybolmadan araştırarak

gelecek kuşaklara kaynak oluşturmamız gerekmektedir. Bunu da ancak kültürel mirasımıza sahip çıkarak gerçekleştirebiliriz.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aksoy, M. (2007). *Doğu Anadolu Kültürü Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Artun, E. (2008). *Türk Halk Bilimi*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Arıkan, M.A. (2004). *Bin Yıl Mardin'den 24 Portre*. Ankara: Marev Kültür Yayınları.
- Balaman, A.R. (2002). *Evlilik Akrabalık Türleri*. 2. Basım. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bilge, Y. (2002). *Geçmişten Günümüze Süryaniler*. 3. Baskı. İstanbul: Zvi-Geyik Yayınları.
- Bokförlag, B. (2008). *Mezopotamya Uygarlığında Süryani Halkı*. Ankara: Kişisel Yayınları.
- Boratav, P.N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Canel, A.N. (2012). *Evlilik ve Aile Hayatı. Aile Eğitim Programı*. 2. Baskı. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Çelik, M. (1996). *Ortadoğu Mozayikliği: Süryaniler-Nasturiler*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Çevik, A. (2007). *İlkçağlardan Ortaçağın Sonuna Kadar Midyat ve Yöresi (Tur Abdin)'nin Tarihi Coğrafyası, Makalelerle Mardin*. Cilt: I. İstanbul: Mardin İhtisas Kütüphanesi Yayınları.
- Ekici, M. (2004). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Ergin, M. (2001). *Dede Korkut Kitabı*. 23. Basım. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Günçal, L. ve Sayın, T. (1987). *1987 Mardin İl Yıllığı*. İstanbul:
- Günel, A. (1970). *Türk Süryaniler Tarihi*. Diyarbakır.

- Izady, M.R. (2004). *Kürtler Bir El Kitabı*. Cemal Atila (Çev.). Ankara: Doz Yayınları.
- Meb. (2009). *Orta Öğretim Projesi: Aile ve Tüketici Bilimleri – Aile Olmak*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Örnek, S.V. (1977). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sağlık Bakanlığı. (2013). *Evlilik Öncesi Muayene Ve Danışmanlık Rehberi*. Ankara: Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kadın Ve Üreme Sağlığı Daire Başkanlığı.
- Tan, N. (2000). *Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler*. 5. Baskı. İstanbul.
- Taşgın, A. (2005). *Yezidiler*. Ankara: Aziz Andaç Yayınları.
- Taşgın, A. (2007). *Yezidiler, Becirmaniler, Karaçiler*. Makalelerle Mardin Cilt: IV. İstanbul: Mardin İhtisas Kütüphanesi Yayınları.
- Taşgın, A. (2002). *Yezidiler Tarih-İbadet-Örf ve Adetler*. Ankara: Kalan Yayınları.
- Yalkut, S.B. (2002). *Melek Tavus'un Halkı Yezidiler*. İstanbul: Metris Yayınları.

Süreli Yayınlar

- Çetin, İ. (2011). Farklılığın Zenginliğe Dönüştüğü Yer: Midyat. *Egeden*. 8, 36-39.
- Dalyan, M.G. (2009). 19. Yüzyıl Nasturi Ya da Doğu Süryani Toplumunda Kadın ve Kadının Sosyal Statüsü. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19, 37-48.
- Demir, Ö. ve N. Bakar. (2014). Silifke Yörüklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 35, 111-133.
- Erbek, E., E. Beştepe., H. Akar., N. Erdamlar. ve R.L. Alpkan. (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam*. 8(1), 39-47.
- Eroğlu, E. ve N. Sarıca. (2012). Midyat Süryanilerinin düğün gelenekleri. *Turkish Studies*. 7(3), 1189-1199.
- İş, V. (2006). *Midyat Dinler ve Diller Kenti*. İstanbul: Hedef Gazetecilik.
- İşler, İ. ve M. ÇETİN. (2000). *Dinler ve Diller Diyarı Midyat*. Midyat: Midyat Belediyesi Yayınları.

- Keskin, D. (2011). Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 15(4), 65-83.
- Korkmaz, K.M. (1999). Elli Yıl Önceki Gaziantep'te Gelin ve Damat. *Milli Folklor*. 6(42), 92-95.
- Köse, N. (2003). Türk Düğünlerinde Gerdek Sonrası Duvak Geleneği. *Milli Folklor*. 8(60), 92-109.
- Nehir, S., A. Çoban., H. Demirci., F. Özbaşaran. ve E. İnceboz. (2009). Menopozal Belirtilerin Ve Evlilik Uyumunun Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*. 31, 15-21.
- Oktik, N. ve F. Nas. (2005), Ulus-Devlet ve Topluluklar: Midyat Örneği, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 121.
- Sağlık, G.S. (2006). Türkmen Düğün Geleneği. Türkmen Düğün Geleneği. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 71-85.
- Santur, M.E. (Cingöz) (1998). *Anadolu'nun Bazı Yörelerinde Gerdek Sabahı Gelinle İlgili Adet ve Uygulamalar Üzerine Bir Atlas Denemesi*. Ankara: Türk Halk Kültürü Araştırmaları, TCKB Yayınları.
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de Evlenme Biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 27, 185- 195.
- Tacoğlu, T.P. (2011). Türkiye'de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri Ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 2(4), 114-143.
- Tezcan, M. (1976). İlkel Toplumlarda Başlık Parası Geleneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 9(1), 415.
- Tezer, E. (1992). Evlilik Doyumu Ve İş Doyumu: Bir Ön Çalışma. *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*. 1(3), 24-26.
- Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*. 2(7), 1-7.

- Topçuoğlu, A.A. (2010). Yahudilik-Hristiyanlık ve İslâm Hukuku'na Göre Nikâh Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığı. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 20(2), 79-120.
- Tuna, S.T. (2006). Türk Dünyasındaki Düğünlerde Koltuklama Ve Kırmızı Kuşak Bağlama Geleneği. *Bilig*. 38, 149-160.
- Tüzüner, Ö. (2013). Türk ve İslâm Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukukî Niteliği Hakkında Bir İnceleme. *Ankara Barosu Dergisi*. 1, 127-148.
- Yalçın, H. (2014). Evlilik Uyumu İle Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki. *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 3(1), 250-261.
- Yüceşahin, M.M., Özgür, E.M. (2006). Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. 4(2), 15-35.

Diğer Yayınlar

- Türkçe Sözlük (2005), 10. Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çakır, H. (2013). Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: Ankara Pursaklar Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.
- Çatlı, G. (2008). İstanbul Ve Nevşehir'de Alevi-Sünni Evliliğinin Antropolojik Açidan İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi SBE.
- Çetin, İ. (2005). Kent Kültürü Zenginliğinde Etnik Farklılıklar: Midyat Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi SBE.
- Çetin, İ. (26 Aralık 2007). Mıtırıp İzzettin; Milli Kültürel Sermayedir. Çalınamaz!. *Taraf Gazetesi*.
- Çimen, S.E. (2007). Görücü Usulü Ve Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli Sosyal Psikolojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.

- Demiray, Ö. (2006). Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi SBE.
- Eroğlu, E. (2008). Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm), *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.
- Göktürk, Ü. (2008). Evlenmenin İptali. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi SBE.
- İncegöl, S. (2008). Tanzimat'tan Günümüze Çok Evlilik Tartışmaları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE.
- İncekara, E.L. (2011). Kur'an'a Göre Kadın Ve Evlilik. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Kahraman, Z. (2011). Bir Evlilik Ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna Ve Aile Sistemine Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi EBE.
- Karakaş, A. (2005). Feke Halk Kültürü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi SBE.
- Koç, T.E. (2008). Düzce İlinde Akraba Evliliği Sonuçları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Düzce: Düzce Üniversitesi SBE.
- Kurnaz, S. (2009). Midyat'taki Süryanilerin halk oyunları ve oyun müzikleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi SBE.
- Kutlubay, A. (2007). Malatya İlinde Akraba Evliliği Sıklığı Ve Tıbbi Sonuçları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Küçük, Z.G.(2008), Mardin ve Çevresinde Süryaniler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi SBE.
- Mermer, Y. (2011). Genç Kızların Evlilik Kurumuna İlişkin Değer Ve Tutumları: Kayseri İncesi İlçesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE.
- Mider. (2004). Midyat camileri. <http://midyat.net/midyat-camileri.html> (5 Mart 2012).

- Özmen, A. (2006), Tur Abdin Süryanileri Örneğinde Etno-Kültürel Sınırlar. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.
- Peker, G. (2008), Misis'te Geçiş Dönemi Adetleri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Niğde Üniversitesi SBE.
- Şenyuva, A.H. (2007). Evlilik Birliğinin Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Korunması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Başkent Üniversitesi SBE.
- T.c.Midyat Kaymakamlığı. (2012). Midyat. <http://www.midyat.gov.tr/> (21 Şubat 2012).
- Uçum, Ö. (2008). Kocaeli Çingenelerinde Evlenme Geleneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi SBE.
- Yenidoğan, A. (2009). İslam Hukukunda Küçüklerin Evlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.
- Yılmaz, S. (2010). Kur'an Ve Sünnet Perspektifinde Evliliği Devamına Verilen Önem. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE.
- Zorluoğlu, A. (2009). Türk Medeni Kanunu'nun 195-201 Maddeleri Çerçevesinde Evlilik Birliğini Korumaya Yönelik Önlemler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara üniversitesi SBE.

KAYNAK KİŞİLER

	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Yaşı</u>	<u>Eğitim D.</u>	<u>Medeni H.</u>	<u>Cinsiyet</u>
K1	Ayhan GÜRKAN	38	İlkokul	Evli	Erkek
K2	Fehime BEĞTAŞ	74	Yok	Dul	Bayan
K3	Seyde GÜVEN	42	İlkokul	Evli	Bayan
K4	Sevim DİDİŞ	37	İlkokul	Evli	Bayan
K5	Ömer AKINCI	47	İlkokul	Evli	Erkek
K6	Nezir AKBULUT	75	Yok	Evli	Erkek
K7	M. Emin SELİMOĞLU	78	İlkokul	Evli	Erkek
K8	Zeyni SEVEN	31	Lise	Evli	Erkek
K9	Selma SABAH	42	İlkokul	Evli	Bayan
K10	Esmâ İNCİ	26	Lisans	Evli	Bayan
K11	Sevim SEVEN	50	Lise	Evli	Bayan
K12	Meryem SEVEN	28	Lise	Bekar	Bayan
K13	Hatice AKINCI	29	İlkokul	Evli	Bayan
K14	Sara ÜSTÜN	37	İlkokul	Evli	Bayan
K15	Simon ÜSTÜN	41	İlkokul	Evli	Erkek
K16	Emel DİDİŞ	62	Yok	Dul	Bayan
K17	Naile SEVER	35	İlkokul	Evli	Bayan
K18	Ziver AKYOL	29	Lisans	Evli	Erkek
K19	Sadiye ÖTER	38	İlkokul	Bekar	Bayan
K20	Adil ALDUR	56	Lisans	Evli	Erkek
K21	Meryem DEMİRDAĞ	46	İlkokul	Evli	Bayan
K22	Hamdiye AKSOY	23	Lisans	Bekar	Bayan
K23	Asiye CANDEMİR	50	Ortaokul	Evli	Bayan
K24	Sevim ÖZEL	63	İlkokul	Dul	Bayan
K25	Tuğba DEMİRDAĞ	27	Lise	Evli	Bayan
K26	Binno DEMİR	63	İlkokul	Evli	Erkek
K27	Aynur ALDUR	47	Ortaokul	Evli	Bayan
K28	Emine ALDUR	83	Yok	Evli	Bayan
K29	Cihan ARSLAN	35	İlkokul	Evli	Bayan
K30	M. Emin ÇETİN	50	Lise	Evli	Erkek

K31	Nure ALGAN	60	Yok	Evli	Bayan
K32	Dilřa DUMAN	34	Lise	Evli	Bayan
K33	Sadiye ÖTER	38	İlkokul	Bekar	Bayan
K34	Fasıla ACAR	22	Yüksek Okul	Bekar	Bayan
K35	Sevim İÇÖZ	57	İlkokul	Dul	Bayan
K36	Mürřide GÜNEş	24	İlkokul	Bekar	Bayan
K37	Ceffi AĞIRMAN	83	İlkokul	Evli	Erkek
K38	Hazme AĞIRMAN	71	Yok	Evli	Bayan

EKLER

Ek 1: Anket Soruları

1. Değişik şekilde evlenme var mıdır? (berdel gibi) Varsa neden Vardır? (Başlık için falan mı yoksa)
2. Kız kaçırma şeklinde evlenme var mıdır? (Zorla kaçırma, isteyerek kaçırma gibi)varsada adet midir? Nasıl karşılanır? Evlilik iki aile arasında kabul edilir mi? Tutum ve davranışları nelerdir? Eğer adet değilse kız kaçırma olayı bir yılda ne kadardır?
3. İç güveysi şeklinde evleneme var mıdır? Tercih edilir mi?
4. Beşik kertme şeklinde evlilik var mıdır? Tercih edilir mi?
5. Baldızla evlenme var mıdır?
6. Kayın biraderle evleneme var mıdır?
7. Birden fazla kadınla evleneme var mıdır?
8. Tek eşli evlilik hâkim durumda mıdır?
9. Yakın akraba ile evlilik tercih edilir mi?
10. Sütkardeşler arasında evlenme olur mu?
11. Dul kadınla veya dul erkekle evlenme var mıdır?
12. Evlenme sadece kendi muhiti içinde mi yapılır?
13. Muhit dışına kız alıp vermek var mıdır?
14. Erkeklerin ortalama evlilik yaşı kaçtır?
15. Kızların ortalama evlilik yaşı kaçtır?
16. Erkekler evlenme isteğini belirtir mi? Nasıl belirtir?
17. Kız evlenme isteğini belirtir mi? Nasıl belirtir?

18. Evlenemeyen kız ve erkeklerin kismetleri (bahtını) açmak için yapılan uygulama ve inanışlar nelerdir?
19. Evlenmemiş kız ve erkeklere ne ad verilir?
20. Alınacak gelin ve kızda aranan vasıflar nelerdir?
21. Kız verilecek erkekte aranan şartlar nelerdir?
22. Eş seçimini kim yapar?
23. Kızın veya erkeğin seçilen eş ile ilgili görüşleri alınır mı?
24. Kız nasıl aranır? Aracı vasıtasıyla mı? Anne ve yakın akrabalar mı kız arar?
25. Kız görmeye kimler gider? Orada yapılan uygulamalar nelerdir?
26. Seçilen kızın uğurlu olup olmadığını denemek için neler yapılır?
27. Görülen kızla ilgili aile içinde nasıl uygulama yapılır?
28. Beğenilen kız oğlana nasıl gösterilir?
29. Kız istemeden önce kız evinin ağzı aranır mı?
30. Kız istemeye kimler gider? Kız istemenin yörenizdeki adı nedir? Kızın beğenilmesi halinde kız isteme nasıl olmalıdır?
31. İlk istenişte kız verilir mi? Verilmezse neden?
32. Kız istemeye gidenler kız evinde ne tür uygulamalar yapar?
33. Kız istemeye gidenleri kız ailesi nasıl karşılar ve ne şekilde ağırlar?
34. Kız istemede ne gibi konuşmalar yapılır?
35. Söz kesmeye kimler gider? Söz kesmenin yörenizdeki adı nedir?
36. Söz kesmeye giden erkek tarafı nasıl karşılanır ve ağırlanır?
37. Söz kesmede ne gibi konuşmalar yapılır? (Başlık, nişan günü, takı gibi bunlar görüşülür mü)

38. Söz kesmede karşılıklı olarak hediyeleşme olur mu?
39. Söz kesimi oğlan ve kıza nasıl bildirilir?
40. Söz kesimini oğlan yada kıza bildirene bir şeyler verilir mi?
41. Söz kesmede takı takılır mı?
42. Söz kesmede aynı zamanda nişan da yapılır mı?
43. Özel bir nişan günü var mıdır? Nişanın yörenizdeki adı nedir?nişanın yörenizdeki adı nedir? Nişan “büyük nişan” “küçük nişan” diye ayrılır mı?
44. Nişan kadın erkek karışık bir şekilde mi olur? Kız evinde mi yapılır? Sadece kadınlar arasında yapılıyorsa nasıl olur, neler yapılır? Erkekler arasında yapılan nişan nasıl olur?
45. Nişan masraflarını kim karşılar, kız tarafını yoksa erkek tarafı mı?
46. Nişanda kız takı takılır mı ve başlık ödenir mi?
47. Nişana milleti nasıl çağırırsınız? Çağrı yapmak için yani halkı nişana davet etmek için özel kişiler tutulur mu?
48. Halkı nişana davet ederken davetiye verilir mi yahut bir hediye verilir mi? Bu davetiye yahut hediye çağrılan kişinin mertebesine göre değişir mi? Çağrıyı yapan kişiye davetliler bir şeyler verirler mi?
49. Nişana gelen davetliler hediye getirirler mi? Getiriyorlarsa ne gibi hediyeler getirirler? Davetlinin yakınlığına ve ya uzaklığına göre hediyein büyüklüğü değişir mi?
50. Dışarıdan nişana gelen davetliler nerede kalırlar ve nasıl ağırlandılar?
51. Nişandan sonra nişanlıların birbirini görmeleri konuşmaları nasıl olmaktadır?
52. Nişan dönemi bayramlara denk geldiğinde geline hediye alınır mı? Kurban bayramında nişanlı evine erkek tarafı kurban gönderir mi?
53. Başlık, mehir ve ağırlık konusu ne zaman görüşülür?

54. Başlık neden verilir?
55. Başlık miktarı ne kadardır ve hangi durumlara göre değişir?
56. Başlık miktarında artış yada azalma varsa nedenleri nelerdir?
57. Başlık para olarak mı, mal veya hayvan vb. olarak mı ödenir? Tamamı birden mi ödenir? Yoksa söz kesiminde, nişanda ve düğünde parça parça olarak mı ödenir?
58. Başlığı kim öder? (Baba mı, damat mı, yoksa damadın en yakın erkek akrabası mı?) başlığı baba yada en yakın erkek akraba öderse damat bunlara parayı geri öder mi?
59. Kız kaçırma olaylarında başlık veriliyor mu? Başlık dışında kız tarafına başka ne gibi armağanlar verilmektedir?
60. Ağırılık (takı) neden verilir?
61. Ağırılıklar (takılar) nişanda mı yoksa düğünde mi takılır?
62. Bu ağırılıklar (takılar) kızın (gelinin) öz malı mıdır?
63. Mehir olarak neler verilir? Mehirin yazım işleri kimlerin huzurunda ne zaman yapılır?
64. Nişanın ardından hemen düğün yapılır mı?
65. Nişanla düğün arasında bayram vb. geçerse bu zamanlarda yerine getirilen uygulamalar ve inanışlar nelerdir?
66. Nişanlıların birbirlerini görmesi mümkün müdür? Nişanlılar nasıl birbirlerini görürler?
67. Nişan bozulabilir mi, bozuluyorsa hangi şartlardan dolayı bozulabilir?
68. Nişan bozulursa takılar ve eğer başlık ödenmişse geri verilir mi?
69. Nişanı bozmak (atmak) toplumunuzda nasıl karşılanır, ayıplanır mı?
70. Nişanı bozulan kızın evlenmesi kolay mıdır?
71. Yeni ev için oğlan tarafı (eşya olarak) neler alır?

72. Yeni ev için kız tarafı (eşya olarak) neler alır?
73. Kız evi çeyiz olarak neler hazırlar (işleme, örtü, yatak örtüleri vb.) ve bu çeyizler ne zamandan beri hazırlanmaktadır?
74. Düğün tarihini saptamak için kimler nerede bir araya gelirler ve bu toplantıda düğün tarihinden başka neler görüşülür?
75. Pazarlığa ne zaman gidilir, kimler gider, neler alınır ve parasını kim öder?
76. Pazarlık esnasında geline yahut yakınlarına elbiselik kumaş alınır mı, diktirilir mi, diktiriliyorsa bu esnada yapılan bir inanış var mıdır?
77. Düğüne çağrı nasıl yapılır, çağrı yaptırmak için özel kişiler tutulur mu?
78. Halk düğüne çağrılırken davetiye verilir mi? Çağrılan kişilere hediye verilir mi? Verilen davetiyenin yahut hediyenin şekli çağrılanların yakınlığına yahut statüsüne göre değişir mi? Çağrılanlar çağrı yapan kişiye bir şeyler verirler mi?
79. Her iki tarafın düğün hazırlıkları nelerdir? Düğün hazırlıklarında düğün ahalisi dışında komşularında düğüne bir katkısı olur mu?
80. Düğün için kız evinde kullanılacak olan yemek malzemelerini kim karşılar?
81. Oğlan evinde düğün yemekleri yapılır mı? Yapılan yemekten kız evine gönderilir mi?
82. Resmi nikâh ne zaman kıyılır ve nikâha kimler katılır?
83. Dini nikâh kıyılır mı, kıyılıyorsa ne zaman kıyılır? Bu nikâhta kimler bulunur, kız nikâhta bulunur mu? Bulunmuyorsa kızın yerine kimler vekâlette bulunur ve vekâlet nasıl alınır?
84. Düğünde sağdıç var mıdır? Kimler sağdıç olarak seçilir ve sağdıçların görevleri nelerdir?
85. Yengelik var mıdır, kimler yenge olarak seçilir ve yengelerin görevleri nelerdir?
86. Düğünde bayraktar var mıdır varsa kimler bayraktar olabilir ve görevleri nelerdir?

87. Düğüne dışarıdan gelen davetliler hangi gün gelirler, nasıl karşılanır ve nasıl ağırlanırlar?
88. Düğünler genellikle hangi gün başlar ve biter? Belirli bir günde oluyorsa sebebi nedir?
89. Düğünün yapıldığı günlerin özel adları var mıdır, niçin bu adlar verilmiştir?
90. Düğünde kadın ve erkekler bir arada olurlar mı? Düğüne gelinin anne ve babası, kardeşleri katılır mı?
91. Düğünde ilk günün sabahından başlayarak kız evinde ve oğlan evinde neler yapılır, düğün kaç gün sürer?
92. Düğünde ne gibi eğlenceler yapılmaktadır? Oynan oyunlar ve söylenen türküler nelerdir?
93. Düğünde neler yenilip içilmektedir?
94. Kına gecesi hangi gün yapılır ve bu geceye kimler katılır?
95. Kına gecesi nerede yapılır ve kına eğlencesinde damat bulunur mu? Bu gecede yapılan uygulamalar nelerdir?
96. Kınayı oğlan evi mi yoksa kız evi mi alır?
97. Kınayı gelinin eline kim yakar ve başka kimlere kına yakılır?
98. Damada kına gecesinde kına yakılır mı ve bu kınayı kim yakar? Damattan başkasına kına yakılır mı? Damada kına yakılırken yapılan uygulamalar nelerdir?
99. Kız çeyizi sergilenir mi, ne zaman sergilenir ve bu sergileme işleminin bir ismi var mıdır?
100. Çeyiz sergileme işi nasıl yapılır, düzenlemesi nasıldır? Yapılan uygulamalar var mıdır?
101. Çeyiz defteri(cüzdanı) tutulu mu, nasıl tutulur?

102. Gelin hamamı yapılır mı? Hamam çağrı nasıl yapılır, kimler çağrılır ve neler yapılır?
103. Damat hamamı yapılır mı? Hamam çağrı nasıl yapılır, kimler çağrılır ve neler yapılır? Damat tıraşı yapılır mı? Nasıl yapılır?
104. Gerdek odası ne zaman kim tarafından hazırlanır?
105. Gerdeğe nasıl girilir? Gerdek öncesi ve sonrası gelenekleri nelerdir?
106. Kız çeyizi ne zaman, kimler tarafından, nasıl getirilir, çeyiz getirenleri oğlan tarafı nasıl karşılar?
107. Gelin yatağıyla ilgili bir uygulama yahut bir inanış var mıdır?
108. Gelin alınacak günde kız evinde yapılacak işler nelerdir?
109. Gelin alınacak günde erkek evinde yapılacak işler nelerdir?
110. Kimler gelin almaya giderler ve gelin alma olayı nasıl gerçekleşir?
111. Gelin almaya gidenler kız evinin önünde ve evin içinde neler yaparlar, gelinin ailesi tarafından nasıl karşılanır ve ağırlandırılır?
112. Gelin almacılara kız nasıl teslim edilir?
113. Gelin oğlan evine nasıl götürülür ve bu esnada yapılan uygulamalar nelerdir?
114. Gelin, oğlan evinin kapısına geldikten sonra içeri girinceye kadar yapılan uygulamalar nelerdir?
115. Gelin içeriye girince nereye alınır ve orada neler yapılır, bu esnada damat ne yapar?
116. Gelin görmeye gelinir mi, gelenler ne yaparlar?
117. Damat gerdeğe nasıl yollanır?
118. Gerdek odasına girince ne yapılır?
119. Damatla gelin yalnız kalınca neler yaparlar?

120. Gerdek gecesinin ertesi günü oğlan evinde yapılan uygulamalar nelerdir ve niçin yapılır?
121. Gelinle damat ilk defa kız tarafına ne zaman nasıl giderler?
122. Kız baba evine gittiğinde neler yapılır?
123. Kız tarafı oğlan evine ne zaman gider ve neler yapılır?
124. Gelin erkek evinde istediği gibi hareket edebilir mi, herkesle konuşabilir mi?
125. Geleneklerde değişiklik var mı? Varsa niçin, nasıl, ne zaman değişiklikler olmaya başladı? Daha önce yapmadığınız bugün geleneğinize girmiş işlemler var mıdır, nelerdir?
126. Geleneklerinizin değişmesinden hoşnut musunuz, neden?

ÖZGEÇMİŞ

Neşe Özcan 1984 yılında Elazığ'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Elazığ'da tamamladı. 2002 yılında Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk Musikisi Temel Bilimler Bölümünü kazandı ve 2006 yılında mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Folklor ve Müzikoloji Ana Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans öğrenimine başladı.

2009 yılında Fırat Üniversitesi Türk Musikisi Temel Bilimler Bölümü Yüksek Lisans Eğitim-Öğretim programını bitirdi ve 2010 yılından itibaren müzik öğretmeni olarak görev yapmaktadır.